

Nr 220.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse; given Stockholms slott den 6 april 1950.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

G. Danielson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Enligt förslaget skall minst en ledamot av styrelsen för försäkringsaktiebolag utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas. Sådan styrelseledamot — som ej må vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget — skall utses av försäkringstagarna eller av intressegrupp, som har anknytning till dem, eller genom förordnande av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. Regeln skall icke gälla beträffande försäkringsaktiebolag som uteslutande driver återförsäkring.

Vidare föreslås en bestämmelse av innebörd att i bolag, som meddelar annan försäkring än livförsäkring, det skall åligga styrelsen och verkställande direktören att med hjälp av fortlöpande statistik eller annorledes övervaka att premiesättningen är skäligen avvägd med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Bolagsledningen skall därjämte vara skyldig att till försäkringsinspektionen för bestämda perioder insända redo-

görelse för den metod som använts för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen. Försäkringsverksamhet i utlandet ävensom sjö- och transportförsäkring, som bedrives här i riket, undantagas från bestämmelserna om premieövervakningen.

Lagen om försäkringsrörelse är för närvarande icke tillämplig å vissa försäkringsbolag med lokal begränsning av verksamheten, de s. k. sockenbolagen. I propositionen föreslås att de företag inom denna kategori, vilka driva brand- eller sjöförsäkring, skola underkastas lagens bestämmelser. Förslaget innehåller en dispensregel beträffande ömsesidigt försäkringsbolag, vars verksamhetsområde är begränsat till viss del av riket och vars rörelse är av ringa storlek. Regeln innebär, att Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, försäkringsinspektionen skall äga medgiva de undantag från bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse, vilka betingas av verksamhetens omfattning och bolagets förhållanden i övrigt.

Det föreslås att de nya bestämmelserna skola träda i kraft den 1 januari 1952. Sockenbolag som underkastas bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse har att före den 1 januari 1953 söka stadfästelse å bolagsordning.

F ö r s l a g

till

L a g**angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433)
om försäkringsrörelse.**

Härigenom förordnas att 70, 204, 282, 345 och 349 §§ lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)***70 §.**

För försäkringsaktiebolag skall finnas en styrelse bestående av minst tre ledamöter.

Styrelsen väljes å bolagsstämma; dock må enligt bestämmelse, som intagits i bolagsordningen, en eller flera av ledamöterna kunna tillsättas i annan ordning.

För försäkringsaktiebolag skall finnas en styrelse bestående av minst tre ledamöter. Av styrelseledamöterna skall, där bolaget icke uteslutande driver återförsäkring, minst en utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas; sådan styrelseledamot må ej vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget.

Styrelsen väljes å bolagsstämma. Styrelseledamot som avses i första stycket andra punkten skall dock enligt bestämmelse, som skall vara intagen i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av intressegrupp, som har anknytning till dem, eller genom förordnande av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer; jämväl annan styrelseledamot må enligt bestämmelse i bolagsordningen tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämma.

Styrelseledamot, som — — — — — skall förrättas.

Ändå att — — — — — tillsatt honom.

Om styrelseledamot, — — — — — och suppleanter.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

204 §.

1 mom. Angående styrelse, verkställande direktör och firmateckning skall för ömsesidigt försäkringsbolag gälla vad i fråga om försäkringsaktiebolag stadgas i 70—88 §§, dock med iakttagande att den i 70 § tredje stycket upptagna hänvisningen till 113 § i stället skall avse 213 §, att vad i 73 § tredje stycket sägs om aktieägare skall äga tillämpning å delägare, delegerad och garant i ömsesidigt försäkringsbolag, samt att den i 84 § upptagna hänvisningen till 69 § andra stycket första punkten och tredje stycket skall avse bestämmelserna i 196 § andra stycket första punkten och tredje stycket.

1 mom. För ömsesidigt försäkringsbolag skall finnas en styrelse bestående av minst tre ledamöter. Styrelsen väljes å bolagsstämma; dock må enligt bestämmelse, som intagits i bolagsordningen, en eller flera av ledamöterna tillsättas i annan ordning. Angående styrelse, verkställande direktör och firmateckning skall för ömsesidigt försäkringsbolag i övrigt gälla vad i fråga om försäkringsaktiebolag stadgas i 70 § tredje, fjärde och femte styckena samt 71—88 §§, dock med iakttagande att den i 70 § tredje stycket upptagna hänvisningen till 113 § i stället skall avse 213 §, att vad i 73 § tredje stycket sägs om aktieägare skall äga tillämpning å delägare, delegerad och garant i ömsesidigt försäkringsbolag, samt att den i 84 § upptagna hänvisningen till 69 § andra stycket första punkten och tredje stycket skall avse bestämmelserna i 196 § andra stycket första punkten och tredje stycket.

Konungen eller, — — — — — verkställande direktören.

2 mom. Vill styrelsen — — — — — å stämman.

3 mom. Vad i — — — — — åttonde styckena.

282 §.

Det åligger — — — — — sådan utredning.

Redogörelsen och — — — — — av aktuarien.

Det ankommer — — — — — bolagets bildande.

1 mom. Det åligger — — — — — sådan utredning.

2 mom. I bolag, som meddelar försäkring av annat slag än i 1 mom. sägs, åligger det styrelsen och verkställande direktören att med hjälp av fortlöpande statistik eller annorledes övervaka att premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Statistik må upprättas för två eller flera bolag gemensamt. Det åligger därjämte styrelsen och verkställande direktören att till försäkringsinspektionen, för tidrymd som inspektionen bestämmer, insända redogörelse för den metod som använts för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen.

Vad i första stycket är stadgat skall ej äga tillämpning å verksamhet, som bedrivs i utlandet, ej heller å sjö- eller transportförsäkring, som bedrivs här i riket.

345 §.

Beträffande tjänstepensionsförsäkring — — — — — prövas skäligen.

Driver försäkringsbolag — — — — — finnas påkallade.

I fråga om ömsesidigt försäkringsbolag vars verksamhetsområde är begränsat till viss del av riket må, där rörelsen är av ringa storlek, Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, försäkringsinspektionen medgiva de undantag från bestämmelserna i denna lag som betingas av verksamhetens omfattning och bolagets förhållanden i övrigt.

349 §.

Vad ovan i denna lag är föreskrivet skall ej äga tillämpning å:

a) försäkringsanstalt, som inrättats av staten,

b) *ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring av egendom å landsbygden, vars verksamhetsområde är mindre än ett härad eller, där det omfattar delar av flera härad, mind-*

Vad ovan i denna lag är föreskrivet skall ej äga tillämpning å:

a) försäkringsanstalt, som inrättats av staten,

b) *sjukkassa eller annan understödsförening, å vilken lagen om understödsföreningar äger tillämpning,*

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

re än tio socknar, varvid med härad likställes tingslag i de orter där benämningen härad ej förekommer,

c) sjukkassa eller annan understödsförening, å vilken lagen om understödsföreningar äger tillämpning,

d) sjukkassa enligt lagen om allmän sjukförsäkring.

c) sjukkassa enligt lagen om allmän sjukförsäkring,

d) ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring av egendom å landsbygden, vars verksamhetsområde är mindre än ett härad eller, där det omfattar delar av flera härad, mindre än tio socknar, såframt bolaget icke meddelar brand- eller sjöförsäkring; vid tillämpning av denna bestämmelse skall med härad likställas tingslag i de orter där benämningen härad ej förekommer.

Bolag, varom ovan under b) förmäles, vare dock pliktigt att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter i enlighet med de föreskrifter, Konungen meddelar.

Bolag, varom ovan under d) förmäles, vare dock pliktigt att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter i enlighet med de föreskrifter, Konungen meddelar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1952.

Beträffande försäkringsbolag, som vid lagens ikraftträdande vunnit registrering, äger Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, försäkringsinspektionen medgiva, att med tillämpningen av föreskrift i lagen må anstå under viss tid, dock högst till den 1 januari 1954.

Ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring av egendom å landsbygden, vars verksamhet är lokalt begränsad efter vad i 349 § första stycket d) sägs, skall, där bolaget driver brand- eller sjöförsäkring och önskar fortsätta rörelsen under mera än ett år efter lagens ikraftträdande,

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

hos Konungen göra ansökan om stadfästelse å bolagsordning. Konungen prövar ansökningen jämlikt bestämmelserna i 166 § lagen om försäkringsrörelse, dock att prövningen icke må avse frågan huruvida bolagets rörelse är behöfelig. Stadfästes bolagsordningen, beviljar Konungen koncession tillsviidare eller, där särskilda omständigheter föranleda därtill, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver intill slutet av då löpande räkenskapsår.

Ansökan som i nästföregående stycke sägs skall inlämnas till försäkringsinspektionen före den 1 januari 1953. Innan frågan om koncession avgjorts och, där koncession beviljats, intill den tidpunkt från vilken koncessionen skall gälla, må bolaget fortsätta sin verksamhet enligt bestämmelserna i äldre lag och författning.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga angående *ändring i vissa hänseenden i lagen om försäkringsrörelse* samt anför därvid följande.

Inledning.

I anledning av tre vid 1945 års riksdag väckta motioner (FK nr 197 samt AK nr 316 och 419) begärde riksdagen i skrivelse den 30 juni 1945, nr 530, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning med syfte att åstadkomma en genomgripande centralisering och rationalisering av försäkringsverksamheten, däri inbegripet om och i vilken utsträckning det privata försäkringsväsendet borde överföras till det allmänna och i samband därmed i vad mån flera försäkringsgrenar borde göras obligatoriska, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde för-
anleda.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 oktober 1945 tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet den 31 i samma månad sju utredningsmän för att verkställa den av riksdagen begärda utredningen, nämligen ledamoten av riksdagens första kammare, numera landshövdingen K. J. Olsson (ordförande), ledamöterna av samma kammare Emil Ahlqvist och A. Hermansson, redaktören Nils Holmberg i Göteborg, ledamöterna av riksdagens andra kammare Ivar Johansson i Mysinge och Filip Kristensson i Osby samt försäkringsdirektören Gunnar Ljungqvist i Stockholm. Sedan ledamoten Olsson våren 1946 på egen begäran entledigats, tillkallades i hans ställe ledamoten av riksdagens första kammare Valter Åman såsom ledamot av och ordförande i utredningen. Utredningsmännen antogo benämningen 1945 års försäkringsutredning.

Enligt de utfärdade direktiven skulle utredningens allmänna syfte vara att utforma förslag till en sådan organisation av försäkringsverksamheten, som vore ägnad att på bästa möjliga sätt tillgodose försäkringstagarnas intressen. En dylik organisation måste tillfredsställa kravet på verksamhetens soliditet, ge försäkringstagarna ett efter deras behov avpassat skydd

till lägsta möjliga kostnad samt skapa förutsättningar för en snabb och oväldig skadereglering. Den borde slutligen säkra ett demokratiskt och samhälleligt inflytande över försäkringsverksamheten. I övrigt borde utredningen vara förutsättningslös. Enligt direktiven ägde utredningen till prövning upptaga ettvarit spörsmål av betydelse på försäkringsväsendets område.

År 1949 avlämnade utredningen två särskilda betänkanden, av vilka det ena (SOU 1949:25) är ett principbetänkande rörande försäkringsväsendet och det andra (SOU 1949:26) innehåller ett av motiv åtföljt förslag till ny lag om trafikförsäkring m. m. Principbetänkandet är enhälligt. Däremot har i fråga om trafikförsäkringsbetänkandet gemensam reservation avgivits av de tre ledamöterna Johansson, Kristensson och Ljungqvist.

Kort översikt av utredningens förslag m. m.

1. Principbetänkandet.

I principbetänkandet lämnas inledningsvis en översikt över det svenska försäkringsväsendets nuvarande organisation och arbetsmetoder. Skillnaden mellan olika slag av försäkringsgrenar och försäkringsanstalter belyses. Härtill anknytas vissa uppgifter angående försäkringsverksamheten i utlandet.

Det centrala kapitlet innehåller grundläggande synpunkter på försäkringsverksamheten. Här diskuteras ingående verksamhetens mål och medel. I anslutning härtill analyseras samhällets intresse av ett effektivt och välskött försäkringsväsende. Vidare upptagas till behandling åtskilliga förhållanden vilka i den offentliga debatten föranlett kritik mot det enskilda försäkringsväsendet.

Utredningen finner, att målet för ett reformprogram i det väsentliga bör vara att säkra ett demokratiskt inflytande inom privatförsäkringen, att så långt möjligt skapa garantier för att försäkringstagarnas berättigade intressen bli tillgodosedda samt att öka samhällets möjligheter till insyn och kontroll över verksamheten. I detta sammanhang har utredningen ställt frågan huruvida icke målet bäst vinnes genom att försäkringsverksamheten helt eller till övervägande del drives i samhällelig regi. Ett alternativ härtill — om ock av mera begränsad räckvidd — är att försäkringsaktiebolagen överföras i det allmännas ägo genom att staten inlöser aktierna i dessa bolag. Efter övervägande av detta problemkomplex har utredningen funnit, att intetdera av dessa alternativ bör ifrågakomma. Enligt utredningens uppfattning kan målet nås med enklare medel, nämligen genom en vidgad demokratisering av försäkringsverksamheten inom ramen för den nuvarande företagsstrukturen. De åtgärder av skilda slag som utredningen därvid åsyftar diskuteras därefter i betänkandet.

Det bör här nämnas, att utredningen övervägt lämpligheten av att tillskapa statliga anstalter för vissa försäkringsgrenar, särskilt beträffande

livförsäkringen. Utredningen har dock icke funnit skäl föreslå någon sådan anstalt; beträffande trafikförsäkringen föreslås dock ett centralt bolag med avgörande inflytande för det allmänna.

De viktigaste av de åtgärder som utredningen föreslår beträffande de bestående bolagen avse en demokratisering av försäkringsaktiebolagen i form av representation för försäkringstagarna i styrelsen — i den mån sådana anordningar icke redan vidtagits — samt offentlig kontroll av premiesättningen inom skadeförsäkringen; sådan kontroll har redan genomförts i fråga om livförsäkringen i och med 1948 års lag om försäkringsrörelse.

Försäkringsutredningen konstaterar att under senare år på frivillighetens väg genomförts flera fusioner mellan försäkringsföretag. Vissa lagbestämmelser — bl. a. regler i utskiftningsskatteförordningen — hindra eller försvåra emellertid fusioner. Utredningen föreslår ändring i nämnda bestämmelser i syfte att främja fortsatt fusionering.

Beträffande skadeförsäkringen har utredningen diskuterat spørsmålet huruvida skäl finnas att göra ytterligare försäkringsgrenar obligatoriska. Därvid ha brandförsäkringen och ansvarighetsförsäkringen stått i förgrunden. Utredningen har funnit praktiska skäl tala emot ytterligare obligatoriska försäkringsgrenar. I detta sammanhang har utredningen skisserat en anordning av innebörd, att det allmänna skulle åta sig ersättningskyldighet för personskada, som tillskyndas någon genom annans vållande.

I fråga om skadeförsäkringen har utredningen vidare diskuterat ett flertal frågor av större eller mindre räckvidd. Bl. a. föreslås ändring i kommunal-skattelagen såvitt gäller rätten att skattefritt avsätta utjämningsfond; ändringen avser att öka möjligheterna till utjämning mellan olika verksamhetsår. I anslutning till skadeförsäkringen har utredningen vidare behandlat organisatoriska och andra frågor avseende flygförsäkringen och den obligatoriska försäkringen för olycksfall i arbete.

Vad angår livförsäkringen har utredningen närmare undersökt folkförsäkringens och storförsäkringens skilda problem. En icke oväsentlig premiesänkning har under senare år genomförts inom folkförsäkringen, i följd varav skillnaden i premienivå mellan stor försäkring och folkförsäkring numera framstår som relativt obetydlig. Livförsäkringen underkastades i 1948 års försäkringslag en ingående reglering med hänsyn till tillsynen. Utredningen har icke funnit skäl att från samhällelig synpunkt föreslå några ytterligare åtgärder beträffande denna försäkring.

Förslag till en allmän dödsfallsersättning inrymmande rätt till ersättning för begravningskostnader med fixt belopp, har skisserats av utredningen, som icke i detalj utvecklats förslaget, enär socialvårdskommittén upptagit samma ämne till behandling; utredningen har funnit lämpligt att den fortsatta undersökningen av förevarande fråga anförtros sistnämnda kommitté.

Beträffande livförsäkringen har utredningen slutligen ägnat särskild uppmärksamhet åt den betydelsefulla frågan om motverkande av annullationer av försäkringar. Utredningen föreslår icke några särskilda åtgärder men betonar, att annullationsproblemet i det väsentliga sammanhänger med ombu-

dens utbildning och kvalifikationer; åt utbildningen av de försäkringsanställda har utredningen ägnat ett särskilt avsnitt av betänkandet.

De s. k. sockenbolagen äro för närvarande underkastade endast en summarisk offentlig tillsyn. Utredningen föreslår, att de sockenbolag som bedriva brandförsäkring (f. n. drygt 200 till antalet) skola ställas under tillsyn i likhet med övriga försäkringsbolag. Beträffande övriga kategorier av sockenbolag — vilka bedriva sjöförsäkring eller husdjursförsäkring — ifrågasättes icke någon ändring i nuvarande tillsynsbestämmelser.

Till ett särskilt avsnitt i betänkandet har utredningen sammanfört ett flertal sinsemellan fristående frågor. Här behandlas bl. a. den s. k. gruppförsäkringen. Det i den offentliga debatten gång efter annan berörda problemet angående möjligheten att åstadkomma värdebeständiga försäkringar har utredningen ingående belyst. I detta avsnitt behandlas vidare spörsmålet rörande de försäkringsanställdas utbildning; utredningen betonar starkt vikten av en gedigen utbildning. Försäkringsbolagens kapitalplacering har ägnats ingående uppmärksamhet. Utredningen har icke till närmare diskussion upptagit frågan om en allmän kontroll över försäkringsbolagens investeringar. Detta spörsmål bör nämligen — uttalar utredningen — icke övervägas såsom ett för försäkringsväsendet speciellt problem utan detsamma hör hemma i annat och större sammanhang.

Icke i något remissyttrande ha invändningar rests mot de grundläggande synpunkterna i principbetänkandet. Beträffande åtskilliga spörsmål av mindre räckvidd ha däremot i viss utsträckning från utredningen avvikande uppfattningar kommit till uttryck.

2. Trafikförsäkringsbetänkandet.

Utredningen föreslår, att trafikförsäkringsverksamheten centraliseras till ett enda företag, gestaltat efter förebild av ett ömsesidigt försäkringsbolag med försäkringstagarna som delägare. Detta företag, Trafikförsäkringsbolaget, skall således icke ha karaktär av ämbetsverk utan drivas såsom ett självständigt affärsmässigt arbetande företag samt liksom övriga försäkringsbolag stå under tillsyn av försäkringsinspektionen. Bolagets styrelse skall enligt förslaget bestå av 7 ledamöter, av vilka ordföranden och vice ordföranden förordnas av Kungl. Maj:t, medan övriga ledamöter utses av bolagsstämman. Dennas befogenheter utövas av högst 49 fullmäktige. Kungl. Maj:t utser 25 fullmäktige, av vilka en skall ha sitt hemvist i Stockholm och övriga inom var sitt av rikets län. Återstående fullmäktige utses av olika sammanslutningar bland motorfordonsägare.

Envar enskild delägare äger rätt att framställa förslag till bolagsstämma ävensom att närvara vid sådan stämma och där yttra sig samt på begäran erhålla närmare upplysning angående bolagets verksamhet. Delägarna ha icke någon personlig ansvarighet för bolagets förbindelser. För dessa förbindelser häfta endast bolagets tillgångar.

Vid sidan av bolaget skall finnas en särskild skaderegleringsnämnd, trafikförsäkringsnämnden, med uppgift att avgiva yttrande i fall rörande svår-

artade personskador. Nämnden utgör en motsvarighet till den nuvarande Trafikförsäkringsanstalternas nämnd och får i huvudsak samma uppgifter som denna.

Bolaget äger enligt förslaget efter eget bedömande upptaga och i konkurrens med enskilda försäkringsanstalter här i riket driva även motorfordonsförsäkring. Häri inbegripes brand-, stöld- och vagnskadeförsäkring å motordrivet fordon samt försäkring mot sådan ansvarighet för skada i följd av trafik med fordonet som icke omfattas av trafikförsäkringen. Även i återförsäkring må bolaget meddela trafik- och motorfordonsförsäkring. Annan verksamhet än ovan sagts får bolaget icke bedriva.

Utredningen har anvisat ett förfarande, enligt vilket bolaget skall kunna utnyttja länsstyrelsernas automobilregister och därigenom förenkla förvaltningsarbetet. Detta förfarande gör det möjligt att i regel undvara särskilda avtal angående trafikförsäkring. Sådan försäkring skall därför enligt förslaget gälla automatiskt å samtliga fordon, som äro registrerade här i riket eller utan registrering här brukas i trafik.

Det föreslås att trafikförsäkringsbolaget träder i verksamhet den 1 januari 1954. Överlåtandet av trafikförsäkringsbestånd från de nuvarande bolagen till det nya företaget regleras genom vissa övergångsbestämmelser. Dessa beröra även frågan om kompensation till sådana hos trafikförsäkringsanstalt anställda eller eljest med trafikförsäkring sysselsatta personer, vilka till följd av trafikförsäkringens omorganisation gå miste om inkomst eller på annat sätt lida förlust.

Trafikförsäkringsbolaget skall enligt förslaget vid sitt bildande utrustas med ett garantikapital å 10 milj. kronor, vilket förskjutes av statsverket. Det förutsättes att garantikapitalet återbetalas så snart detta kan ske utan olägenhet för bolagets rörelse. Å garantikapitalet skall gäldas ränta efter 3 % om året till dess återbetalning skett.

Utredningen har föreslagit att trafikförsäkringsplikten utvidgas att omfatta även traktorer. Trafikförsäkringsplikt skall vidare åligga staten och kommunerna, dock att krigsmakten tillhöriga fordon undantagas härifrån.

Enligt gällande lag om trafikförsäkring är försäkringsgivarens ansvarighet beträffande varje skadefall begränsad till 60 000 kronor för varje skadad eller dödad person samt till 10 000 kronor för egendomsskada. Utredningen föreslår, att begränsningen helt skall bortfalla beträffande personskador och att ansvarigheten för egendomsskada maximeras till 20 000 kronor.

Såsom redan nämnts ha tre ledamöter reserverat sig beträffande förslaget om trafikförsäkringens organisation.

3. Utredningens fortsatta arbete.

Förut har framhållits att utredningen i principbetänkandet behandlat den obligatoriska försäkringen för olycksfall i arbete. Vissa allmänna synpunkter ha framförts beträffande frågan om lämpligaste organisationsform för denna försäkring. Utredningen har uttalat önskemål om att få fullfölja undersökningen av detta ämne samt vidare anfört, att det fortsatta arbetet borde be-

drivas under medverkan av företrädare för arbetsgivarnas och arbetstagar-
nas partsorganisationer. I överensstämmelse härmed har utredningen hem-
ställt att två representanter för dessa organisationer måtte tillkallas såsom
ledamöter av utredningen. Utredningen har vidare anmärkt, att särskild ex-
pertis beträffande arbetarskyddsfrågor kunde behöva anlitas.

Yttranden över utredningens förslag.

Över *principbetänkandet* i dess helhet ha efter remiss yttranden avgivits
av fullmäktige i riksbanken, kommerskollegium (med bifogande av ytt-
randen från handelskamrarna i riket, Sveriges redareförening och Sjöassu-
radörernas förening), försäkringsinspektionen, Svenska försäkringsbolags
riksförbund, Försäkringsanstalterna Folket-Samarbete, Landsbygdens brand-
försäkringsbolags förening, Försäkringstjänstemannaförbundet och Försäk-
ringsfunktionärernas förbund.

Livförsäkringsaktiebolaget Thule samt försäkringsaktiebolagen Brand-
Victoria, Norrland och Skandinavien, gemensamt kallade Thulebolagen,
vilka tillhöra Försäkringsbolagens riksförbund, ha inkommit med sär-
skilt yttrande.

Överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Jönköpings län, Malmöhus län
samt Göteborgs och Bohus län ävensom kammarrätten ha yttrat sig över
de av utredningen behandlade skattefrågorna. Samtliga länsstyrelser ha
därjämte yttrat sig över frågan om utvidgning av tillsynen över vissa soc-
kenbolag. Rörande sistnämnda fråga har yttrande avgivits jämväl av Soc-
kenbolagens rikskommitté.

Svenska flygförsäkringspoolen har yttrat sig över utredningens synpunk-
ter beträffande flygförsäkringens organisation.

Beträffande utbildningsfrågan har yttrande avgivits av Svenska försäk-
ringsföreningen.

Riksförsäkringsanstalten, Socialförsäkringsbolagens förening och social-
vårdskommittén ha yttrat sig över utredningens allmänna synpunkter be-
träffande försäkringen för olycksfall i arbete. Kommittén har yttrat sig
jämväl rörande spörsmålet om en allmän dödsfallsförsäkring.

Från Tryggs agents och inkasserares centralorganisation av Försäk-
ringsfunktionärernas förbund har inkommit en skrift, vari vissa synpunk-
ter beträffande fältarbetet inom folkförsäkringen framföras.

Över *trafikförsäkringsbetänkandet* ha yttranden avgivits av fullmäktige
i riksbanken, kommerskollegium (med bifogande av yttranden från handels-
kamrarna i riket), statskontoret, försäkringsinspektionen, överståthållar-
ämbetet, samtliga länsstyrelser utom länsstyrelsen i Värmlands län, väg-
och vattenbyggnadsstyrelsen, generalpoststyrelsen, domänstyrelsen, järn-
vägsstyrelsen, telegrafstyrelsen, arméförvaltningen, försvarets civilförvaltning,
statspolisintendenten, statens sakrevision, statens organisationsnämnd, Svens-

ka försäkringsbolags riksförbund, Försäkringsanstalterna Folket-Samarbete, Trafikförsäkringsföreningen, Trafikförsäkringsanstalternas nämnd, Landsbygdens försäkringsbolag, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, Automobilbesiktningsmännens förening, Kungl. automobilklubben, Motormännens riksförbund, Sveriges trafikbilägares riksorganisation, Riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges automobilhandlareförbund, Motorförarnas helnykterhetsförbund, Sveriges storloge av IOGT, Försäkringstjänstemannaförbundet, Försäkringsfunktionärernas förbund, Försäkringsföreningen för general- och huvudagenter samt Föreningen av utländska försäkringsbolags generalagenter.

Flera länsstyrelser ha vid sina yttranden fogat utlåtanden från lokala trafikbilägareföreningar.

Kungl. automobilklubben och Motormännens riksförbund ha var för sig utsänt frågeformulär till sina medlemmar. Svaren härpå redovisas i dessa sammanslutningars yttranden.

Departementschefen.

Utredningen föreslår i principbetänkandet partiella ändringar i försäkringslagstiftningen. Betänkandet innehåller därjämte uttalanden rörande skilda försäkringsspörsmål, vilka uttalanden äro avsedda att i stora drag vara vägledande för lagtillämpningen på respektive områden. De av utredningen ifrågasatta reformerna måste från samhällelig synpunkt i det hela anses väl värda att övervägas; riksdagen bör utan dröjsmål beredas tillfälle att taga ställning till desamma. Vad beträffar utredningens principiella uttalanden i avseende å den framtida rättstillämpningen bör beaktas, att försäkringsrörelsen såsom en starkt nyanserad verksamhet, vilken ständigt måste anpassas efter den sociala och ekonomiska utvecklingen i samhället, icke kan — och helt visst ej heller bör — i detalj regleras genom bestämmelser i lag. Inom ramen för lagens allmänna föreskrifter och den offentliga tillsynen genom försäkringsinspektionen måste det ankomma på försäkringsväsendets egna målsmän att forma utvecklingen på sitt område. Men samhällets intresse av försäkringsväsendets effektivitet och av dess anpassning efter samhällslivets skiftande behov motiverar att statsmakterna i stora drag ange riktlinjerna för utvecklingen. Visserligen medför utvecklingen efter hand nya problemställningar, nya möjligheter och nya försäkringsbehov. Det är fördenskull naturligt om bedömningen av skilda frågor utfaller olika vid olika tidpunkter. Men detta förhållande gör det icke mindre önskvärt att nu diskutera de allmänna riktlinjerna för utvecklingen. Jag hemställer därför att i det följande få närmare redogöra för huvuddragen av utredningens i principbetänkandet framförda förslag och överväganden. En del däri berörda spørsmål av mindre betydelse torde kunna lämnas åsido.

Vad angår det andra betänkandet har utredningen där framlagt förslag till en genomgripande omgestaltning av trafikförsäkringens organisation.

Om förslaget ha i remissyttrandena yppats delade meningar. Att kritik kunnat riktas mot utredningens förslag är emellertid icke liktydigt med att trafikförsäkringens nuvarande organisationsform är den lämpligaste. Eftersom det här rör sig om en obligatorisk försäkring är frågan särskilt betydelsefull. Jag är emellertid icke beredd att nu taga slutlig ståndpunkt till detta problem, vars slutliga bedömande torde kunna anstå.

Utredningens förslag rörande utvidgning av trafikförsäkringsgivarens ansvarighet, varom stadgas i 11 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon, synes mig välgrundat. I denna del har förslaget också vunnit allmän anslutning i remissyttrandena. Förevarande fråga kan lösas helt oberoende av spörsmålet om trafikförsäkringens organisation och jag vill förorda att så sker. Emellertid kan en lagändring vara ägnad att inverka på gällande överenskommelser om ömsesidig giltighet av trafikförsäkring i de nordiska länderna. Det är min avsikt att låta närmare undersöka denna sida av saken innan jag framlägger förslag i ämnet.

Spörsmålet om försäkringsplikt beträffande traktorer torde komma att upptagas till prövning i anslutning till den ifrågasatta revisionen av gällande vägtrafiklagstiftning.

Vad angår utredningens fortsatta arbete torde jag få återkomma härtill i det följande i anslutning till den obligatoriska olycksfallsförsäkringen.

De grundläggande synpunkterna i principbetänkandet.

A. Principiella synpunkter på försäkringsverksamheten.

Utredningen. Försäkringen öppnar vidsträckta möjligheter att skapa ekonomisk trygghet. Det är ställt utom tvivel att försäkringen spelat en viktig roll i den utveckling mot tryggare levnadsförhållanden som i vårt land kännetecknade decennierna närmast före det senaste världskriget. Lika visst är att försäkringen har icke mindre betydelsefulla uppgifter att fylla i den framtida sociala och ekonomiska utvecklingen. Det förhåller sig helt visst så — tillägger utredningen — att försäkringsfunktionerna få vidgad betydelse i den mån samhällslivet tenderar att kompliceras.

Utredningen betonar, att svenskt försäkringsväsende — såvitt utredningen kunnat bedöma — väl tål en jämförelse med förhållandena utomlands och i vissa hänseenden intar en förgrundsställning. Det erkännandet bör oförbehållsamt ges, att de positiva dragen i vårt försäkringsväsende framstå som resultatet av framsynta och ansvars-kännande krafters strävan. Å andra sidan finner utredningen det ställt utom tvivel att med rörelsens kraftiga uppsving också följt missförhållanden. Mycket härav har väl rättats tack vare den offentliga tillsynen över försäkringsväsendet och genom initiativ av försäkringsväsendets egna målsmän men också — och icke minst — under trycket av det senaste decenniets offentliga debatt kring försäkringsväsendet. Självfallet kvarstår dock alltid en risk för missförhållanden. Det är för försäkringsväsendets egna företrädare av betydelse att denna risk

elimineras, liksom det är ett samhällsintresse att så sker. Försäkringsutredningen betonar i detta sammanhang, att de förslag, som utredningen i det följande framför, syfta till att slå vakt om och ytterligare utbygga det positiva och värdefulla i svenskt försäkringsväsende samt att undanröja och förebygga missförhållanden.

Enligt utredningens mening är vid avvägningen av samhällsinflytandet i försäkringsverksamheten hänsynen till denna verksamhets mål och medel av avgörande betydelse. Målet är ett ändamålsenligt, solitt och billigt försäkringsskydd, medlet affärsmässigt organiserad men samtidigt socialt inriktad företagsdrift. Ytterligare en viktig faktor kan uppställas vid sidan härav: Försäkringsväsendets effektivitet är beroende av att det uppbäres av allmänhetens förtroende.

Utredningen utvecklar härefter närmare sina synpunkter beträffande försäkringsverksamhetens mål och medel samt beträffande frågan om förtroendet för verksamheten. I detta sammanhang framhåller utredningen, att försäkringsrörelse i väsentliga delar kan likställas med yrkesmässig försäljningsverksamhet på andra områden. Sunda och rationella företagsekonomiska metoder främja verksamheten. På försäkringsområdet likaväl som annorstädes inom affärlivet är det av vikt att strävan efter förbättring och förbilligande, efter ökad effektivitet, ständigt hålles levande. Likväl måste försäkringsväsendets egenart föranleda mer eller mindre vittgående undantag. Försäkringens många gånger angelägna sociala uppgift — i främsta rummet gäller detta om personförsäkringen — föranleder att man bör fullfölja försäkringens utbredning även till områden eller befolkningsgrupper, beträffande vilka ackvisitionen ställer sig oförmånlig ur företagsekonomisk synpunkt. Ekonomiska bevekelsegrunder måste här i någon mån jämkas efter sociala krav.

Vad angår den lämpliga avvägningen av antalet försäkringsföretag och konkurrensens betydelse framhåller utredningen, att man mera bör betona konkurrensens kvalitet än dess kvantitet. Avgörande för konkurrensens betydelse är nämligen icke antalet konkurrerande företag utan dessa företags kvalitet. Inom försäkringsverksamheten kan man finna en illustration till de olägenheter, som följa av en övermättad av marknaden. Med flera parallellt verkande företag kan det icke undvikas, att de olika företagens ombud i stor utsträckning gå om varandra. Samma försäkringskandidat blir med andra ord föremål för bearbetning av ombud från flera företag. Det bör emellertid betonas — tillägger utredningen — att den nyss nämnda ordningen med flera ombud som bearbeta samma försäkringskandidat icke utan vidare kan stämpas såsom improduktiv. Detta beror nämligen helt och hållet på omfattningen. En intensiv bearbetning av marknaden främjar försäkringstankens utbredning och i det långa loppet ha försäkringstagarna i gemen nytta därav. Blir det däremot en övermättad av företag, en mängd fältorganisationer lagrade på varandra, då är situationen helt visst icke till förmån för försäkringstagarna och icke heller för ombuden. Improduktivt arbete, tidsspillan, slöseri med papper etc. blir följden

härav. Ombudens ersättning måste uppenbarligen avpassas efter deras arbete. Även de arbetsinsatser, som blivit resultatlösa, måste därvid beaktas. Kostnaden härför belastar premierna. Risk föreligger även att försäkringskyddets kvalitet försämras. Ombudet kan för sin existens se sig nödsakat att redovisa en viss anskaffningssumma. Råder för stark trängsel på marknaden, frestas ombudet därvid lätt att utbjuda även onyttiga eller olämpliga försäkringar. På detta sätt kan ackquisitionen råka på avvägar. Utredningens synpunkter beträffande antalet försäkringsföretag — vilka refereras i det följande — böra ses mot bakgrunden av utredningens nu återgivna uttalanden.

Försäkringsutredningen har även tagit upp frågan om försäkringsvillkoren. Dessa utmärkas — framhåller utredningen — sedan länge av vidlyftighet och stor detaljrikedom. De äro ofta avfattade i en för försäkringstagarna främmande terminologi eller försedda med invecklade undantagsregler, där för försäkringstagarna väsentliga frågor kunna få en undanskynd plats. Detta förhållande kan lätt ge upphov till rättsförlust. Försäkringstagaren tror sig ha fått det åsyftade försäkringskyddet; först då skadefallet inträffat kanske han får insikt om att — på grund av något förbehåll i villkoren — så icke är förhållandet. Utredningen säger sig inse svårigheterna att i kortfattad och för försäkringstagarna lättillgänglig form angiva omfattningen av den risk försäkringsgivaren åtar sig och övriga förutsättningar för utgivande av skadeersättning. Det bör här vara en oavlåtlig strävan att åstadkomma största möjliga klarhet. Inom försäkringsvärlden har också under senare år tagits skilda initiativ till förenkling och förtydligande av försäkringsvillkoren. Detta måste hälsas med tillfredsställelse. Mycket torde dock återstå att göra på detta område.

Utredningen har tagit upp till behandling de viktigare bland de frågor, som under det sista decenniet stått i förgrunden för den offentliga debatten kring försäkringsväsendet. Beträffande spørsmålet om försäkringstagarnas inflytande i ömsesidiga bolag framhålles, att före tillkomsten av 1948 års försäkringslag försäkringstagarna i många ömsesidiga bolag voro utestängda från inflytande i företaget. Detta förhållande har utgjort en av de rikaste källorna till kritik mot försäkringsväsendet. Utredningen understryker för sin del starkt vikten av det här berörda ämnet. Enligt utredningens mening har problemet vid lagens utformning fått en lösning, som under nuvarande omständigheter måste anses fullt tillfredsställande.

En ofta upprepad kritisk anmärkning mot försäkringsbolagen går ut på att bolagens ekonomiska förvaltning varit svårtillgänglig för insyn från allmänheten. Kritiken har bl. a. gjort gällande att, eftersom insyn icke förekommit, exempelvis skadeförsäkringsbolagen kunnat driva en premiopolitik, som varit helt undandragen allmänhetens bedömande. Utredningen har utförligt behandlat detta ämne och i anslutning härtill även ingått på frågan huruvida eller i vad mån prisbestämmande karteller förekommit på försäkringsväsendets område. Såvitt kritiken avser de begränsade möj-

ligheterna till insyn, kan densamma enligt utredningens mening icke avvisas såsom helt ogrundad. Försäkringsverksamheten bör principiellt drivas i offentlighetens fulla ljus. Detta förutsätter ett redovisningssystem, som klart genomlyser företaget, i förening med offentlig tillsyn över premiesättningen. Utredningen hälsar med tillfredsställelse redovisningsreglerna i den nya lagen om försäkringsrörelse, vilka möjliggöra en väsentligt ökad insyn i försäkringsbolagen. De nya bestämmelserna ställa nämligen krav på en betydligt större utförlighet och öppenhet i årsredovisningen än som hittills i allmänhet tillämpats. En mera fullständig och specificerad redovisning står i god överensstämmelse med kravet på vidgat inflytande för försäkringstagarna. Självfallet förhåller det sig dock så — tillägger utredningen — att även de nya bestämmelserna medge stora möjligheter till nyansering, och inom lagens ram kan redovisningen göras mindre utförlig och upplysande än som kan anses önskvärt från allmän synpunkt. Åtskilliga försäkringsbolags årsredovisning är redan nu präglad av en erkännansvärd utförlighet och överskådlighet, i andra fall är redovisningen till ytterlighet summarisk. Utredningen framhåller angelägenheten av att den förstnämnda redovisningsmetoden blir rättesnöret för framtiden. Av vikt är att försäkringsinspektionen i överensstämmelse med sina allmänna tillsynsbefogenheter med uppmärksamhet följer utvecklingen på området.

Utredningen har kommit till det resultatet, att någon allmän prisbestämmande kartellbildning icke förefinnes inom försäkringsväsendet eftersom premiekonkurrens ägt rum mellan såväl till tarifföreningar anslutna företag som utanför stående bolag och bolagsgrupper. Inom försäkringsrörelsen, som kräver ett omfattande tekniskt och statistiskt underlag, kan en viss samverkan mellan företagen knappast undvaras när det gäller att skapa så tillförlitliga grundvalar som möjligt för premiesättningen. Detta behöver dock icke innebära — understryker utredningen — att priskarteller skapas som förhindra en sund tävlan med syfte att erbjuda det billigaste och samtidigt det mest solida försäkringsskyddet. Försäkringstagarnas bästa måste här, liksom alltid, stå i centrum. Det ligger i försäkringstagarnas intresse att så tillförlitligt erfarenhetsmaterial som möjligt ligger till grund för bolagens riskbedömning, men också att konkurrensen i fråga om kostnaderna för försäkringsrörelsens bedrivande, vinstmarginalernas storlek m. m. får fortgå ohämmad.

Försäkringsutredningen framhåller, att mot försäkringsbolagen i gemen riktats kritik för oekonomisk och dyrbar förvaltning. Det har anförts, att *f ö r v a l t n i n g s k o s t n a d e r n a* sluka en oproportionerligt stor del av bolagens inkomster. Till stöd härför har åberopats en sammanställning av premier, skadeersättningar (inkl. skaderegleringskostnader), förvaltningskostnader och överskott i den av försäkringsinspektionen årligen utgivna publikationen »Enskilda försäkringsanstalter». Inspektionen har emellertid till den nämnda sammanställningen fogat anmärkningen att några tillförlitliga slutsatser rörande omkostnadernas skälighet icke kunna dragas av densamma. Försäkringsutredningen delar denna uppfattning men framhåller,

att man med stöd av de ifrågavarande uppgifterna, sammanställda med andra uppgifter i publikationen, dock kan bilda sig en åtminstone ytlig föreställning om omkostnadernas skälighet, även om varje slutsats här måste dragas med den största försiktighet. Såsom allmänt omdöme om metoden att bedöma förvaltningskostnadernas skälighet på basis av premieinkomsten uttalar utredningen, att densamma är vanskelig och därför kan leda till oriktiga slutsatser. Det måste sålunda beaktas, att försäkringar med låg riskpremie enligt sakens natur måste medföra proportionsvis högre förvaltningskostnader än försäkringar med hög riskpremie. Förvaltningskostnaderna äro i viss utsträckning fasta utgifter, vilka icke kunna pressas under en bestämd gräns. Dessa kostnader äro nämligen till stor del beroende av andra faktorer än premieinkomsten. Av särskild betydelse är antalet försäkringar. Det säger sig självt, att kostnaden för förvaltning av en försäkring å 100 000 kronor är mindre än motsvarande kostnad för etthundra försäkringar å 1 000 kronor. Detta förhållande medför också, att jämförelser mellan olika bolag lätt bli missvisande.

Utredningen tillägger, att även andra beräkningsmetoder av mekanisk art kunna tänkas för en bedömning av omkostnadernas skälighet. Ingen av dem kan dock betraktas såsom fullt tillförlitlig. Endast efter en mera ingående analys av verksamheten kan man få en säkrare bild av läget.

Såsom redan framhållits föreslår utredningen, att premiesättningen inom skadeförsäkringen underkastas offentlig kontroll. Densamma skall enligt förslaget avse även omkostnaderna. Hithörande frågor behandlas närmare i det följande.

I förevarande sammanhang berör utredningen ett annat spørsmål av sådan principiell och praktisk betydelse, att det är motiverat att här i korthet beröra detsamma. Såsom nyss anmärkts, medföra försäkringar med låg riskpremie relativt höga förvaltningskostnader. Procentuellt höga förvaltningskostnader varsla om — anför utredningen — att försäkringen kan vara felaktigt gestaltad, byggd på för smal bas, med andra ord att riskunderlaget är för trångt. Ett av utredningen anført exempel torde bäst belysa vad som avses härmed. I sin ursprungliga utformning innefattade den s. k. barnolycksfallsförsäkringen ett mycket begränsat riskmoment, nämligen invaliditet förorsakad av olycksfall som barnet råkat ut för. Riskpremien sattes i överensstämmelse härmed låg, vilket medförde en ogynnsam relation mellan riskpremien och förvaltningskostnaderna. Erfarenheten gav emellertid vid handen att riskpremien tilltagits i överkant. I stället för en premiesänkning — vars effekt skulle blivit en än större disproportion mellan riskpremie och förvaltningskostnader — vidtogs då den anordningen, att försäkringen utvidgades att omfatta även sådan invaliditet hos barn, som uppkommit av viss annan orsak än olycksfall, nämligen genom barnförlamning. Denna utvidgning torde icke ha medfört någon nämnvärd ökning av förvaltningskostnaderna. Utredningen betonar vikten av att i likartade situationer hålla blicken öppen för möjligheten att bereda försäkringstagarna ett ökat riskskydd mot ingen eller ringa premiehöjning.

Utredningen har funnit, att skaderegleringen inom privatförsäkringen numera i stort sett kan anses tillfredsställande. Naturligtvis kunna här alltjämt missförhållanden förekomma, tillägger utredningen, dock icke av sådan art eller omfattning att de motivera en snävare reglering av verksamheten i allmänhet. Skulle i framtiden förhållanden, som äro oförenliga med en god försäkringspraxis, vinna insteg på detta område torde rättelse kunna vinnas genom den offentliga tillsynen över verksamheten i förening med en vidgad allmän insyn. Jämväl i övrigt torde det privata försäkringsväsendet numera — och detta är resultatet bl. a. av den offentliga debatten och kritiken — inom rimliga gränser tillgodose anspråken på effektivitet och billighet. Den nya lagen om försäkringsrörelse anser utredningen i betydande grad tillgodose försäkringstagarnas intresse. I vissa hänseenden finner utredningen dock en komplettering av den nya lagen önskvärd.

Yttranden. Såsom tillsynsmyndighet över det enskilda försäkringsväsendet uttalar *försäkringsinspektionen* sin tillfredsställelse över att en utredning sådan som den ifrågavarande kommit till stånd, i vilken representanter för de olika politiska partierna erhållit tillfälle att genom egna undersökningar bilda sig en uppfattning om det sätt, varpå försäkringsverksamheten bedrivs. Inspektionen fortsätter:

Med den kännedom inspektionen äger om denna verksamhet anser sig inspektionen kunna bekräfta riktigheten av det allmänna omdöme om det svenska försäkringsväsendet som utredningen på grund av sina undersökningar uttalat. Det är sålunda enligt inspektionens bestämda uppfattning riktigt att — för att använda utredningens ord — »försäkringsväsendet i vårt land väl tål jämförelse med förhållandena utomlands och i vissa hänseenden intar en förgrundsställning och att de positiva dragen i vårt försäkringsväsende äro resultatet av framsynta och ansvarskännande krafters strävan». Att en ekonomisk rörelse av denna omfattning och med den utomordentligt snabba utveckling som densamma genomgått och genomgår även måste, såsom utredningen framhåller, rymma vissa missförhållanden och att risken härför aldrig kan helt elimineras, är uppenbart. Trots detta har utredningen genom sina undersökningar förts fram till den uppfattningen att försäkringsverksamheten i vårt land även i fortsättningen bör bedrivas inom ramen för den nuvarande företagsstrukturen.

Försäkringsinspektionen, som ansluter sig till denna ståndpunkt, vill även framhålla, att de krafter som närmast ha att svara för försäkringsverksamhetens utformning, enligt inspektionens uppfattning präglas av en alltmera stegrad känsla av ansvar för denna verksamhets samhälleliga uppgift. Beträffande den närmaste framtiden vill inspektionen erinra om att statsmakterna genom den ovannämnda nya lagen om försäkringsrörelse skapat ännu bättre betingelser för en sund utveckling av försäkringsverksamheten än som tidigare förefunnos.

Med hänsyn till nu nämnda förhållanden hemställer inspektionen, att man avvaktar verkningarna av den nya lagstiftningen och av de lagändringar, som det föreliggande betänkandet kan komma att föranleda, innan frågor av mera djupgående natur rörande försäkringsväsendet upptagas till omprövning. Ett uttalande från statsmakternas sida i denna riktning skulle enligt inspektionens uppfattning skapa goda förutsättningar för försäk-

ringsväsendets målsmän att i försäkringstagarnas intresse ytterligare effektivisera verksamheten.

Fullmäktige i riksbanken ha — från de synpunkter fullmäktige ha att företräda — icke funnit anledning till erinran mot de allmänna principer utredningen ansett böra vara vägledande för enskild försäkringsverksamhet.

Ej heller *kommerskollegium* finner anledning till principiell erinran mot utredningens förslag.

Endast en länsstyrelse, nämligen *länsstyrelsen i Örebro län*, har ingått på de grundläggande frågorna i principbetänkandet. Länsstyrelsen yttrar:

Det föreliggande förslaget bygger på nuvarande organisationsformer, vilket innebär ett erkännande av att verksamheten i sin hittillsvarande form bedrivits på ett i stort sett ändamålsenligt sätt och att utvecklingen på området gått i önskvärd riktning. Länsstyrelsen ansluter sig till denna grundsyn och vill i sammanhanget blott framhålla, att tillkomsten av 1945 års försäkringsutredning otvivelaktigt sporrat denna utveckling samt att utredningen sålunda genom sin blotta tillvaro påskyndat det reformarbete, som bedrivits inom försäkringsväsendet.

Försäkringstjänstemannaförbundet uttalar, att den fortgående effektiviseringen och rationaliseringen inom branschen ge belägg för att det enskilda försäkringsväsendet även i framtiden skall på ett tillfredsställande sätt fylla sina viktiga uppgifter i samhället.

Försäkringsfunktionärernas förbund har icke framställt någon erinran mot utredningens synpunkter rörande företagsstrukturen.

I anslutning till de grundläggande frågorna anför *Försäkringsbolagens riksförbund*:

Utredningens principbetänkande innehåller i betydande utsträckning endast synpunkter och riktlinjer, som enligt utredningens mening böra bli vägledande för den framtida utvecklingen. Även om utredningens uttalanden av här avsedd art i flertalet fall endast ge uttryck för synpunkter och strävanden, som redan förut varit förhärskande inom det privata försäkringsväsendet och därför i dagens läge kunna reservationslöst godtagas, måste betonas, att förhållandena på olika områden snabbt kunna ändras, så att utvecklingen bör ledas in på andra vägar än försäkringsutredningen nu tänkt sig. Det är därför av vikt att de av utredningen angivna riktlinjerna icke tillmätas sådan betydelse för framtiden, att de försvåra eller hindra en efter de vid varje tidpunkt rådande förhållandena lämpad och ändamålsenlig utveckling av privatförsäkringen.

Riksförbundet ingår i detta sammanhang särskilt på utredningens uttalanden rörande önskvärdheten av en minskning av antalet försäkringsföretag. Denna fråga kommer att närmare behandlas i det följande.

I detta sammanhang berör riksförbundet vidare försäkringsinspektionens ställning. Förbundet yttrar:

Försäkringsutredningen har genomgående skjutit försäkringsinspektionen så i förgrunden, att nästan allt ansvar för den framtida utvecklingen skulle

komma att åvila denna myndighet. I en del avseenden skulle inspektionen, som hittills uteslutande varit en tillsyns- och kontrollmyndighet över den privata försäkringsverksamheten, komma att intaga ställningen av ett ledande och dirigerande organ inom denna verksamhet. Helt naturligt bör visst samråd förekomma mellan bolagsledningarna och inspektionen i sådana frågor, i vilka inspektionen har att taga ställning före deras slutliga avgörande, men att i förväg inkoppla försäkringsinspektionen i frågor som röra den löpande skötseln av verksamheten eller vid ställningstagandet till spörsmål, för vilkas avgörande ansvaret bör helt åvila bolagsledningen, skulle enligt riksförbundets mening vara i hög grad olämpligt.

Försäkringsinspektionen har i sitt yttrande berört samma ämne:

En tillsynsverksamhet kan självfallet bedrivas på olika sätt. Den kan sålunda vara mera negativt inställd i så måtto, att den inriktar sig enbart på fall, där ett försäkringsbolag eftersätter gällande föreskrifter. Tillsynen kan också vara positivt inriktad i sådan utsträckning att den närmar sig ett dirigerande av den verksamhet försäkringsbolagen på eget ansvar ha att utöva.

Försäkringsinspektionen har sökt lösa den uppgift som tillkommer inspektionen enligt gällande försäkringslagstiftning på ett sätt som icke motsvarar någon av de här angivna linjerna och har under utövandet av sin verksamhet strävat efter att uppehålla en så omfattande kontakt som möjligt med representanter för de olika försäkringsbolagen, vilket medfört den stora fördelen att såväl inspektionen som bolagen tvingats göra sitt bästa för att på ett praktiskt och informellt sätt komma tillrätta med komplicerade eller eljest svårlösliga spörsmål. Viktigare ändringar av bolagsordningar och försäkringstekniska grunder föregås sålunda praktiskt taget alltid av underhandsöverläggningar inom försäkringsinspektionen, varigenom inspektionen får tillfälle att framlägga sina synpunkter. Det förekommer även synnerligen ofta att bolagen med inspektionen önska diskutera planerade organisatoriska förändringar, såsom fusioner m. m., innan definitiva åtgärder vidtagas. På så sätt har tillsynsverksamheten vuxit ut till en form av samarbete, som — såvitt inspektionen kunnat bedöma — givit inspektionen ökade möjligheter att fylla sin uppgift och varit till större gagn för försäkringsverksamheten än om en mera negativ eller dirigerande linje hade kommit till användning.

I anslutning till de grundläggande frågorna har vidare i några yttranden den verksamhet, som utövas av understödsföreningarna, samt tillsynen över dessa berörts. *Försäkringsfunktionärernas förbund* hade väntat, att utredningen skulle tagit upp detta ämne till behandling och därvid funnit skäl föreslå att tillsynen över understödsföreningar som meddela livförsäkring skulle överflyttas från pensionsstyrelsen till försäkringsinspektionen. Enligt förbundets mening böra dessa understödsföreningar underkastas samma tillsynsregler som gälla för livförsäkringsbolagen. För närvarande ha — tillägger förbundet — understödsföreningarna bl. a. på grund av förmånligare beskattning och mindre stränga soliditetskrav en gynnad ställning i förhållande till livförsäkringsbolagen. Detta visar sig i ackvisitionsarbetet. Det förekommer t. o. m. att försäkringstagare flytta sina försäkringar från livbolag till understödsföreningar.

Thulebolagen uttala sig i samma riktning.

Folket-Samarbete framhåller, att då vissa understödsföreningar bedriva verksamhet i direkt konkurrens med livförsäkringsbolagen det synes naturligt att de äro underkastade samma rigorösa tillsyn som förutsättes i försäkringslagen.

Försäkringsinspektionen uttalar, att förslaget om att vissa understödsföreningar skola ställas under försäkringsinspektionens tillsyn bör göras till föremål för närmare utredning, innan avgörande härom träffas.

Departementschefen. Det står utom tvivel att den offentliga kritiken och icke minst de offentliga utredningarna rörande det enskilda försäkringsväsendet kraftigt stimulerat det frivilliga reformarbetet på detta område. Försäkringsutredningen har funnit att försäkringsväsendet numera inom rimliga gränser tillgodoser anspråken på effektivitet och billighet. Även skaderegleringen anser utredningen numera i stort sett fungera tillfredsställande. Utredningens omdömen vitsordas av försäkringsinspektionen, vars erfarenhet själfvallet bör tillmätas särskild betydelse. Genom den nya lagen om försäkringsrörelse har den offentliga tillsynen över försäkringsväsendet i väsentlig mån utvidgats. Försäkringsutredningen föreslår därutöver ytterligare åtgärder — till vilka jag i det följande återkommer — syftande till att öka det demokratiska inflytandet, vidga insynen i företagen och stärka försäkringstagarnas ställning.

Det är förklarligt om fortsatta offentliga utredningar rörande försäkringsväsendet skulle skapa osäkerhet hos målsmännen för denna verksamhet och menligt påverka dispositionerna för framtiden till nackdel för försäkringstagarna. Jag delar därför försäkringsinspektionens uppfattning att man bör avvakta verkningarna av den nya försäkringslagen med de ändringar i densamma, som nu torde böra genomföras. Detta får själfvallet icke uppfattas såsom ett eftersättande av det allmännas rätt och plikt att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta betydelsefulla avsnitt av samhällslivet. Det är för försäkringsväsendets ansvarsmedvetna krafter likaväl som för samhället självt ett intresse att saklig kritik utövas och tendenser till missförhållanden stävjas. I detta sammanhang vill jag erinra om att slutlig ståndpunkt ännu icke tagits till fundamentala spörsmål beträffande den obligatoriska trafikförsäkringen.

Vad försäkringsbolagens riksförbund i sitt yttrande anfört angående tillsynsmyndighetens ställning i den framtida utvecklingen synes mig besvarat genom vad jag förut framhållit därom, att det i första hand måste ankomma på försäkringsväsendets egna målsmän att forma utvecklingen. Jag torde därjämte få hänvisa till försäkringsinspektionens eget uttalande i ämnet.

Önskemålen om en utredning rörande understödsföreningarnas ställning i tillsynshänseende synas välgrundade. Det torde ankomma på socialdepartementet att närmare överväga detta spörsmål. I anledning av vad som anförts i ett yttrande må anmärkas, att frågan om beskattning av understödsföreningarna behandlats i proposition till innevarande års riksdag med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen.

B. Förslag av allmän räckvidd.**1. Företagstyp. Representation för försäkringstagarna i försäkringsaktiebolag.**

Utredningen. Inledningsvis framhåller utredningen, att den privata försäkringsverksamheten bedrivs i två skilda företagsformer, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsaktiebolag. För den moderna försäkringens genombrott i mitten av förra århundradet voro företagen av aktiebolagstyp banbrytare. Med modern försäkring avses då i främsta rummet dels metoden att träffa avtal med förutbestämda, fasta premier i motsats till det i äldre tid vanliga systemet med uttaxering i efterhand och dels tillhandahållandet av en mångfald försäkringsformer i avsikt att tillgodose skilda försäkringsbehov. Förutbestämda avgifter medförde under dåvarande förhållanden — innan ännu tillräcklig erfarenhet vunnits — betydande vanskligheter, särskilt i fråga om nya försäkringstyper. Med hänsyn härtill betraktades aktiebolagsformen såsom det naturliga instrumentet för privat försäkringsverksamhet. Det saknas icke exempel på att aktieägare i försäkringsaktiebolag lidit kapitalförluster därigenom att rörelsen icke gått ihop eller på att vinstutdelning till aktieägare måst inställas under längre eller kortare perioder. Men även om rörelsen sålunda innefattar obestridliga risker, står det å andra sidan klart att under årens lopp — i varje fall under försäkringsverksamhetens tidigare skeden — betydande vinster tagits hem av aktieägare i försäkringsaktiebolag i form av vinstutdelningar och fondemissioner.

Under de senaste decennierna har på personförsäkringens område utvecklingen i vårt land gått i riktning mot ökad betydelse för de ömsesidiga försäkringsbolagen — dessa svara nu för en i förhållande till aktiebolagen något större del av försäkringsvolymen än tidigare. I de ömsesidiga företagen, vilka principiellt äro uppbyggda på kooperativ grund, äro försäkringstagarna själva delägare. Genom bestämmelser i 1948 års försäkringslag ha delägarna tillerkänts avgörande inflytande i de ömsesidiga försäkringsbolagen. Ett sådant inflytande utgör förutsättning för erhållande respektive bibehållande av koncession. I dessa företag ha delägarna att själva eller genom särskilda delegerade utse företagens ledning. Överskott, vilka icke erfordras för verksamhetens konsolidering, tillföras delägarna i en eller annan form. Denna företagstyp tillgodoser därigenom — anför utredningen — principiellt kravet på demokratisk förvaltning.

Utredningen betonar att, även om utvecklingen kan anses i viss mån ha gått i de ömsesidiga bolagens favör, därav icke kan dragas den slutsatsen, att företagen av aktiebolagstyp icke längre skulle ha någon funktion att fylla på försäkringsområdet. Rätta förhållandet torde tvärtom vara att i flera fall, beroende främst på försäkringsgren och riskens art, aktiebolagstypen kan vara väl så ändamålsenlig som den ömsesidiga formen. I fråga om starkt riskbetonade försäkringsobjekt, framförallt inom sjö- och industribrand-

försäkring, kan det sålunda bl. a. vara till fördel för försäkringstagarna att främmande riskvilligt kapital tillskjutes som stöd för rörelsen och att man för detta ändamål väljer aktiebolagsformen. Rena återförsäkringsbolag torde knappast kunna tänkas i annan form än aktiebolag. Även beträffande sådana företag med direkt försäkring, vilka jämväl framträda som återförsäkringsgivare i större omfattning, torde aktiebolagsformen utan tvivel vara att föredraga. I dessa fall omfattar nämligen bolagets ansvarighet till väsentlig del risker utanför försäkringstagarnas krets.

Alla de företag, som meddela direkt försäkring utomlands, utgöras av aktiebolag. Det inses också lätt, framhåller utredningen, att den ömsesidiga företagsformen i dessa fall är olämplig. Det är nämligen vanskligt att bedöma värdet av den ansvarighet, som åvilar de utländska delägarna, och för dem föreliggande motsvarande vanskligheter beträffande de svenska delägarna. Särskilda svårigheter och kostnader äro förenade med ett uttaxeringsförfarande gentemot utländska försäkringstagare. I mycket stor utsträckning torde det för övrigt vara uteslutet att genomföra ett sådant förfarande med hänsyn till valutarestriktionerna eller på grund av att svenska civildomar flerstädes utomlands icke kunna verkställas. Vad beträffar de på utlandsaffärer inriktade företagen bör vidare beaktas, att på den utländska marknaden aktiekapitalet sedan gammalt anses såsom en god mätare på bolagets soliditet.

Enligt försäkringsutredningens mening är livförsäkringens idé bäst förenlig med den ömsesidiga bolagstypen. Det är nämligen icke tillfredsställande att livförsäkringsrörelse (såsom direkt affär) bäres upp av enskilda vinstintressen. Ej heller bör det ifrågakomma att livförsäkringsaktiebolagens mycket betydande fonder, vilka hopsamlats av försäkringstagarnas medel, förvaltas utan någon direkt kontroll för försäkringstagarnas sida.

Utredningen kommer till den slutsatsen att vid framtida nybildningar av försäkringsbolag den ömsesidiga företagstypen bör få företräde där det ej är uppenbart, att aktiebolagsformen är mera ändamålsenlig.

Sedan utredningen fastslagit att aktiebolaget såsom företagsform har betydelsefulla uppgifter att fylla inom försäkringsväsendet, ställer utredningen frågan huruvida en från samhällelig synpunkt önskvärd demokratisering av försäkringsaktiebolagen står att genomföra. Vid sidan härav uppställer utredningen spørsmålet huruvida inom livförsäkringsaktiebolagen någon anordning kan vidtagas, som tillförsäkrar försäkringstagarna de inom denna verksamhet uppkommande överskotten. Enligt utredningens mening kunna båda dessa frågor besvaras jakande.

Beträffande den första frågan erinrar utredningen om att enligt den nya försäkringslagen, liksom enligt 1917 års lag, i bolagsordningen för försäkringsaktiebolag kan intagas bestämmelse om att en eller flera styrelseledamöter skola tillsättas annorledes än genom val å bolagsstämma. Här har sålunda öppnats möjlighet för ett organ eller kollektiv av något slag utanför aktieägarnas krets att utse en eller flera styrelseledamöter. Denna möjlighet torde icke ha utnyttjats. För den stora allmänheten är det dock ett

intresse att det företag, där man tecknat sina försäkringar, driver sin verksamhet i överensstämmelse med god ordning, förvaltar sina fonder på ett ändamålsenligt sätt och över huvud är effektivt och rationellt organiserat. Utredningen framhåller, att under senare år försäkringsföretagen och deras centrala organisationer vidtagit betydelsefulla åtgärder i syfte att sprida kännedom om verksamheten. Men helt andra resultat skulle måhända här kunna uppnås om man mera allmänt medgäve försäkringstagarna ett inflytande i försäkringsbolagens ledning. Inom de ömsesidiga bolagen är denna tanke redan i viss utsträckning realiserad och efter genomförandet av den nya försäkringslagen blir det en förutsättning för fortsatt koncession att delägarinflytandet är på tillfredsställande sätt ordnat i ömsesidiga försäkringsbolag. Förhållandet är emellertid, såsom redan nämnts, annorlunda beträffande försäkringsaktiebolagen. Enligt utredningens mening är det ett naturligt demokratiskt krav att också inom denna bolagskategori försäkringstagarna få tillfälle att genom representation i styrelsen deltaga i skötseln av bolagets angelägenheter. En sådan representation bör bli regel i försäkringsaktiebolagen, dock med undantag för de företag vilka driva en i väsentlig mån på utlandet inriktad försäkringsverksamhet. Det saknas nämligen anledning att tillförsäkra utländska försäkringstagare inflytande i ledningen av svenska försäkringsföretag.

Utredningen anser att det bör överlämnas åt respektive bolag att med beaktande av sin särart söka gestalta försäkringstagarrepresentationen på ändamålsenligt sätt. För själva valet kunna olika anordningar komma till användning. Valet underlättas i fall där bolaget har anknytning till en sammanslutning av något slag eller till bestämd yrkes- eller intressegrupp. I stor utsträckning torde därvid de anordningar för delägarrepresentation, som träffats bland de ömsesidiga bolagen, kunna tjäna som mönster. Utredningen förordar att valanordningen beskrives i bolagsordningen. Den blir därigenom underkastad koncessionsmyndighetens prövning. Utredningen säger sig icke ha förbisett, att det i vissa fall kan medföra betydande svårigheter för ett försäkringsaktiebolag att utan orimliga kostnader och andra olägenheter på tillfredsställande sätt ordna en försäkringstagarrepresentation i styrelsen. I dylikt fall bör Kungl. Maj:t äga befogenhet att i stället utse styrelseledamot, som därvid har att bevaka försäkringstagarnas intresse. Förbehåll om dylik befogenhet kan uppställas såsom villkor för koncession.

I detta sammanhang framhåller utredningen, att det även i enstaka ömsesidiga bolag kan komma att visa sig svårt att på tillfredsställande sätt ordna delägarinflytandet i ledningen. Det bör då vara möjligt att också inom denna företagstyp låta styrelseledamot, utsedd av Kungl. Maj:t, utöva delägarinflytandet.

Även i ett annat avsnitt av betänkandet — avseende försäkringsbolagens kapitalplaceringar — har utredningen berört spørsmålet om styrelsens sammansättning. Vad utredningen där uttalar, synes lämpligen böra återgivas i förevarande sammanhang. Utredningen anför:

Vid en genomgång av förteckningar över försäkringsföretagens styrelseledamöter har det icke kunnat undgå utredningen, att enstaka företag i övervägande grad rekryterat sina styrelseledamöter ur kretsar, vilka äro engagerade inom stora delar av vår finansvärld i övrigt och samtidigt inbördes i hög grad samarbeta i styrelser utanför försäkringsföretagen. Härigenom har otvivelaktigt en ytterligare koncentration av enskildas ekonomiska inflytande inom näringslivet ägt rum. Vad här sagts, gäller främst vissa företag, där försäkringstagarna hittills icke tillförsäkrats något inflytande i ledningen. Det må här erinras om att, särskilt vad livförsäkringsaktiebolagen angår, försäkringstagarna tillhöriga fonder och övriga medel äro mångfaldigt större än aktiekapitalet. Utredningen vill emellertid i detta sammanhang vitsorda, att det är ett legitimt intresse för försäkringsrörelsen att med sina styrelser införliva personer, vilka äga värdefull sakkunskap från de områden, inom vilka försäkringsverksamheten utövas, exempelvis industrien, liksom också personer, vilka på grund av sin ställning kunna göra företagen värdefulla tjänster i fråga om råd i finansfrågor och även i fråga om fördelaktiga kapitalplaceringar. Utredningen anser dock önskvärt, att styrelserna framdeles även där så hittills icke i tillräcklig grad varit fallet komma att representera ett relativt brett underlag av försäkringstagare.

Beträffande spörsmålet om försäkringstagarnas rätt till de medel som uppsamlas i livförsäkringsaktiebolagen upplyser utredningen, att i samtliga de sex nu existerande bolag, om vilka här är fråga, genomförts eller kommer att genomföras en begränsning av aktieutdelningsrätten genom bestämmelse i bolagsordningen. Det högsta årliga belopp, som därefter kan disponeras för aktieutdelning, utgör i ett bolag 30 000 kronor, i ett bolag 20 000 kronor och i ettvarvt av de övriga 25 000 kronor. Samtliga ifrågavarande bolag ha därjämte hos utredningen förklarat sig beredda att — där så icke redan skett — i bolagsordningen intaga bestämmelse om att vid likvidation samtliga tillgångar utom vad som motsvarar aktiekapitalet skola tillfalla försäkringstagarna.

Utredningen finner att det genom de åtgärder som sålunda vidtagits eller komma att vidtagas i alla nu existerande livförsäkringsaktiebolag sökts för att alla överskott å rörelsen tillfalla livförsäkringstagarna, bortsett från en, relativt sett, helt obetydlig del som utgör avkastning å aktiekapitalet. Därjämte har beträffande samtliga här ifrågavarande bolag genomförts den principen, att samtliga hopsamlade medel i företagen, med undantag för vad som motsvarar aktiekapitalet, tillhöra försäkringstagarna. Utredningen anser dessa anordningar fullt tillfredsställande från samhällelig synpunkt och med hänsyn till försäkringstagarnas intresse.

Yttranden. Beträffande spörsmålet om den för olika slag av försäkring lämpligaste företagsformen polemiserar *Folket-Samarbete* mot utredningens uttalande att den ömsesidiga företagsformen är olämplig för direkt försäkring utomlands. Anstalterna anföra:

Utan att i detalj ingå på denna fråga vill *Folket-Samarbete* framhålla att om konsumentkooperationen i de nordiska länderna — som sedan länge samverkar på flera områden — skulle önska upprätta ett gemensamt försäkringsföretag, vilket i så fall lämpligen borde organiseras såsom ett ömsesidigt bolag, bör detta icke möta hinder från det allmännas sida. Det kun-

de vara en naturlig uppgift för ett sådant företag att icke blott i återförsäkring överta försäkringar från nordiska kooperativa försäkringsföretag utan att även driva direkt försäkringsrörelse i de nordiska länderna. En sådan samverkan behöver för övrigt icke vara begränsad till de nordiska länderna utan kan omfatta andra länder, där konsumentkooperationen vunnit utbredning. Något hinder för en sådan ordning borde icke resas i den mån bestämmelserna för delägares ansvarighet i de olika länderna bli samordnade. Den allmänna utvecklingen går i riktning mot en förbättrad samordning av lagstiftningen i syfte att öka förutsättningen för en samverkan över gränserna.

Vad angår förslaget om att försäkringstagarna i försäkringsaktiebolag skall tillförsäkras representation i styrelsen ha skilda meningar kommit till uttryck i remissyttrandena. *Försäkringsinspektionen* ansluter sig i princip till förslaget om försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolagens styrelser. *Försäkringsfunktionärernas förbund* uttalar sin tillfredsställelse med förslaget men understryker de praktiska svårigheterna att genomföra detsamma.

Av de av kommerskollegium hörda sammanslutningarna ha handelskammarna i Stockholm, Norrköping, Malmö, Göteborg, Gävle och Luleå uttalat tveksamhet eller i något fall ställt sig avvisande. *Stockholms handelskammare* uttalar, att strävandet att bereda de försäkrade ett mera direkt inflytande på ledningen må vara i hög grad beaktansvärt, men svårigheten att finna en form, som förverkligar det åtrådda syftet, torde vara hart när oövervinnelig. Varje försök att utfinna en någorlunda hanterlig metod att vinna målet inom aktiebolag med ett ofta utomordentligt talrikt klientel måste te sig som praktiskt ogenomförbart. *Skånes handelskammare* anför liknande synpunkter. *Handelskammaren i Gävle* betecknar förslaget i denna del såsom överflödigt. Den omständigheten att annan än bolagsstämman utsett styrelseledamot utgör icke någon säker garanti mot att försäkringstagarnas medel i något fall utnyttjas för ovidkommande ändamål. *Östergötlands och Södermanlands handelskammare* delar utredningens uppfattning om önskvärdheten av ett inflytande från försäkringstagarhåll men är tveksam beträffande effektiviteten av de av utredningen föreslagna åtgärderna. Liknande synpunkter uttalas av *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare*.

Handelskammaren i Göteborg avstyrker bestämt utredningens förslag. Kammaren anför:

Det är svårt att finna att en styrelseledamot, som utsetts på sätt utredningen föreslagit, a priori skulle besitta bättre kvalifikationer för uppdraget och vara mer »demokratisk» än en av bolagsstämman vald styrelseledamot. I förbigående må även anmärkas, att de flesta ledamöter av försäkringsaktiebolagens nuvarande styrelser också torde vara försäkringstagare i de bolag, i vilkas styrelse de äro ledamöter.

För egen del uttalar *kommerskollegium* att förslaget om en representation för försäkringstagarna i försäkringsaktiebolagens styrelser, medförande ökat inflytande i bolagens ledning, i och för sig får anses fullt motiverat. Kollegium ifrågasätter emellertid huruvida icke de ekonomiskt ofta svår-

överskådliga förhållandena inom försäkringsbranschen i realiteten göra ett dylikt deltagande mindre verkningsfullt. En ur försäkringstagarnas synpunkt mera effektiv kontrollverksamhet torde utövas av den för varje försäkringsbolag av försäkringsinspektionen utsedde revisorn.

Försäkringsbolagens riksförbund anför:

Riksförbundet instämmer helt i utredningens uttalande, att det för den stora allmänheten är ett intresse att det företag, där man tecknat sina försäkringar, driver sin verksamhet i överensstämmelse med god ordning, förvaltar sina fonder på ett ändamålsenligt sätt och över huvud är effektivt och rationellt organiserat. I sådant avseende torde dock knappast något stå att vinna genom den av utredningen förordade anordningen. Det torde icke med fog kunna antagas, att en genom direkta val bland försäkringstagarna eller av någon intresseorganisation eller av Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot skulle vara mera ägnad än en i vanlig ordning å bolagsstämma vald ledamot att tillföra bolagsledningen den sakkunskap och erfarenhet i olika avseenden, som är erforderlig för företagets ändamålsenliga skötsel.

Även riksförbundet erinrar om att försäkringsinspektionen enligt den nya lagen om försäkringsrörelse regelmässigt skall i varje försäkringsbolag utse en egen revisor, som har att årligen avge revisionsrapport till inspektionen. Härigenom har, tillägger förbundet, möjlighet beretts för en representant för det allmänna att i detalj följa bolagets verksamhet.

Det må här anmärkas, att likartade uttalanden om betydelsen av försäkringsinspektionens revisor såsom ett försäkringstagarnas kontrollinstrument göras i ett flertal andra yttranden.

Riksförbundet kommer till slutsatsen, att den av utredningen föreslagna anordningen i och för sig synes opåkallad. Vad som skulle kunna tala till förmån för förslaget vore, att anordningen kunde anses ägnad att öka det allmänna förtroendet för den i aktiebolagsform bedrivna försäkringsverksamheten.

Thulebolagen avstyrka bestämt utredningens förslag angående försäkringslagarrepresentation i styrelsen.

I flertalet av de remissyttranden där man ställt sig tvivlande till värdet och effekten av en försäkringstagarrepresentation i försäkringsaktiebolagens styrelser uttalas — såsom delvis framgått av de redan återgivna yttrandena — samma tvivel beträffande det alternativa förslaget om en av Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot.

Rörande denna fråga anför *försäkringsinspektionen* vidare:

Inspektionen anser sig icke böra biträda förslaget att styrelseledamot med huvudsaklig uppgift att bevaka försäkringstagarnas intressen må kunna utses av Kungl. Maj:t i de fall, där svårigheter föreligga att på ett tillfredsställande sätt ordna en försäkringstagarrepresentation. Olägenheter kunna nämligen enligt inspektionens mening uppkomma härigenom. Eftersom inspektionens tillsynsverksamhet även avser beslut som fattats av försäkringsbolagens styrelser, skulle den föreslagna anordningen kunna medföra att beslut av inspektionen kunna komma i konflikt med den ståndpunkt som företrädes av Kungl. Maj:ts representant. Med hänsyn härtill anser inspektionen det vara att föredraga, att i de förmodligen sällsynta undantagsfall, då försäkringstagarna icke själva utse representant i styrelsen, denne i stället utses av inspektionen.

Folket-Samarbete uttalar liknande synpunkter och tillägger:

Det kan även befaras att den av utredningen föreslagna anordningen skulle kunna inge allmänheten den felaktiga uppfattningen att försäkrings-tagarnas inflytande inom ifrågavarande företag vore på ett mera betryggande sätt säkerställt än i andra företag, som i själva verket ha en ur demokratisk synpunkt överlägsen representation för försäkringstagarna. Under alla omständigheter är detta en principfråga av så allmän betydelse, att några åtgärder i den av utredningen förordade riktningen icke böra vidtagas utan förnyad, allsidig prövning.

Försäkringsutredningens förut återgivna, i anslutning till kapitalplaceringsspörsmålen gjorda uttalande angående styrelsens sammansättning i vissa bolag har icke berörts i något yttrande.

Spörsmålet om försäkringstagarnas rätt till livförsäkringsaktiebolagens överskotts-fonder har berörts i *Folket-Samarbetes* yttrande. Anstalterna anföra:

Om man bortser från reglerna för likvidation bli genom de nya bestämmelserna (i livförsäkringsaktiebolagens bolagsordningar) de ömsesidiga livförsäkringsbolagen och livförsäkringsaktiebolagen ekonomiskt jämställda från försäkringstagarnas synpunkt. Utredningen har icke upptagit till diskussion frågan huruvida liknande anordningar skulle kunna införas för skadeförsäkringsaktiebolagen. Enligt *Folket-Samarbetes* mening bör det övervägas om i bolagsordningarna för de sistnämnda en begränsningsregel i fråga om utdelningen kunde införas. Vid utformandet av denna måste emellertid hänsyn även tagas till att begränsningen icke drives längre än att utdelningen ställes i viss relation till nu gällande marknadsvärden. — — — En sådan begränsning kunde utformas i enlighet med lagen den 5 februari 1943 med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. *Folket-Samarbete* anser att det bör utredas om icke försäkringsaktiebolagens ställning på detta sätt kunde regleras, så att försäkringstagarnas intressen även i skadeförsäkringsaktiebolagen bleve i stort sett lika väl tillgodosedda som i de ömsesidiga försäkringsbolagen. Frågan om skälighetsprincipens tillämpning inom skadeförsäkringen kan i så fall diskuteras utan sidoblickar på företagervinsten.

Departementschefen. Från försäkringstagarna inflyta årligen betydande belopp till försäkringsbolagen, som förvalta medlen för att säkerställa och fullgöra försäkringsförbindelserna. Redan detta förhållande synes mig motivera kravet på en viss delaktighet från försäkringstagarnas sida i skötseln av bolagens angelägenheter. För de ömsesidiga bolagens del har detta krav tillgodosetts genom bestämmelser i nya lagen om försäkringsrörelse och den praxis som tillämpas vid prövning av bolagsordningar enligt denna lag. I företagen av aktiebolagstyp ha väl i vissa fall utsetts styrelseledamöter, vilka icke framstått såsom representanter för aktieägarintresset i bolaget, men mera allmänt torde detta icke ha förekommit. Det är därför anledning att lagstiftningsvägen tillförsäkra försäkringstagarna ett visst mått av inflytande i försäkringsaktiebolagen. Anordningen med särskild styrelse-representation för försäkringstagarintresset är — såsom antytts i yttrandet från försäkringsbolagens riksförbund — även i så måtto till fördel för försäkringsaktiebolagen som den kan vara ägnad att öka förtroendet för den i aktiebolagsform drivna försäkringsverksamheten.

Utredningen har föreslagit att försäkringstagarna skola äga utse representant i styrelsen för försäkringsaktiebolag. I bolag där svårighet möter att genomföra en sådan anordning skall i stället Kungl. Maj:t äga rätt att utse styrelseledamot. Undantag föreslås beträffande försäkringsaktiebolag, vilka driva en i väsentlig mån på utlandet inriktad verksamhet.

Principiellt ansluter jag mig till utredningens förslag. I så måtto förordar jag emellertid en jämkning av förslaget som det synes mindre lämpligt att göra undantag för försäkringsaktiebolag, vilka driva en i väsentlig mån på utlandet inriktad verksamhet. Dessa bolag torde i de allra flesta fall äga ett icke obetydligt försäkringsbestånd som härrör från verksamhet här i riket och även bortsett från denna omständighet torde anordningen med en av aktieägarna oberoende styrelseledamot innebära en fördel. Däremot torde de rena återförsäkringsaktiebolagen i förevarande hänseende intaga en särställning. Försäkringstagare äro här de direkttecknande bolagen. Det kan icke anses påkallat att beträffande dem föreskriva en ovillkorlig skyldighet att utse försäkringstagarrepresentant i styrelsen. I 70 § lagen om försäkringsrörelse torde böra upptagas bestämmelse om att i försäkringsaktiebolag minst en styrelseledamot skall utses med uppdrag att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas. För att ytterligare betona denne styrelseledamots ställning och tillika såvitt möjligt förebygga intressekonflikter torde såsom behörighetsvillkor för honom böra upptagas, att han icke må vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget. Klart är att denne styrelseledamot har samma ansvar som övriga styrelseledamöter.

Enligt 70 § andra stycket lagen om försäkringsrörelse utses styrelsen i försäkringsaktiebolag såsom regel genom val å bolagsstämma. Om även försäkringstagarnas representant i styrelsen skulle utses på bolagsstämma funnes icke någon säker garanti för att syftet med den ifrågavarande bestämmelsen bleve tillgodosett. I lagrummet torde därför böra upptagas en supplerande föreskrift av innebörd, att sådan styrelseledamot skall tillsättas i annan ordning, varom bestämmelse skall intagas i bolagsordningen. Det är i och för sig naturligt att denne styrelseledamot utses genom val bland försäkringstagarna eller av någon intressegrupp som kan anses representativ för dem. I flertalet större försäkringsaktiebolag — stundom även i mindre sådana — torde emellertid försäkringstagarklientelet vara så omfattande och anknytningen till särskilda intressegrupper så ringa, att val av försäkringstagarna eller av intresseorganisation icke torde innebära någon god lösning. I dylika fall synes det lämpligt att försäkringstagarrepresentationen kommer till stånd genom förordnande av Kungl. Maj:t, eventuellt av myndighet åt vilken Kungl. Maj:t anförtror detta uppdrag. Mot tanken att lägga uppgiften hos Kungl. Maj:t har i ett par remissyltranden invänts, att ett beslut av tillsynsmyndigheten kan komma i konflikt med den ståndpunkt, som företrädes av Kungl. Maj:ts representant i styrelsen. Denna invändning synes mig i väsentlig mån skjuta över målet, eftersom den ifrågavarande styrelseledamoten utses för att representera icke den förordnande myndigheten utan försäkringstagarna. Huruvida mer än en styrelseledamot för för-

säkringstagarintresset skall utses får bero på omständigheterna, bl. a. bolagets storlek och antalet övriga styrelseledamöter.

Såsom redan nämnts bör i lagen upptagas en undantagsregel beträffande återförsäkringsaktiebolagen. Någon särskild bestämmelse angående suppleant för den styrelseledamot som utses med särskild uppgift att beakta försäkringstagarnas intresse har jag icke ansett erforderlig.

De föreslagna ändringarna i 70 § första och andra styckena lagen om försäkringsrörelse torde böra föranleda en jämkning av redaktionell natur i 204 § 1 mom. första stycket, i vilket lagrum, som avser ömsesidiga försäkringsbolag, hänvisas till bl. a. 70 §.

Lämpligen kan med ikraftträdandet av de nya bestämmelserna anstå till den 1 januari 1952. Bolagen få därigenom god tid att genomföra erforderliga ändringar i sina bolagsordningar. För enstaka fall kan en längre övergångstid vara motiverad. Med hänsyn härtill torde en dispensregel böra upptagas i övergångsbestämmelserna. Dispensrätten bör anförtros Kungl. Maj:t, dock med rätt för Kungl. Maj:t att delegera densamma till försäkringsinspektionen. Anstånd torde icke i något fall böra medgivas längre än till den 1 januari 1954.

Jag vill för min del starkt understryka utredningens uttalande om önskvärdheten av att försäkringsföretagens styrelser icke ensidigt rekryteras ur kretsar, som äro engagerade inom stora delar av vår finansvärld i övrigt och samtidigt inbördes i hög grad samarbeta i styrelser utanför försäkringsföretagen. Frågan är särskilt betydelsefull med hänsyn till de stora kapitalresurser, över vilka flertalet försäkringsbolag förfoga.

Vidare kan jag i allt väsentligt ansluta mig till utredningens principiella synpunkter beträffande företagstyp. Det synes mig icke erforderligt att i detta sammanhang göra några ytterligare allmänna uttalanden i ämnet. I den mån i framtiden nybildning av försäkringsbolag kommer att äga rum bör med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall bedömas, vilkendera företagstypen som är den lämpligaste. I anslutning till vad som anförts i Folket-Samarbetes yttrande om ett ömsesidigt försäkringsbolag för verksamhet i de nordiska länderna vill jag framhålla, att — från de synpunkter om vilka nu är fråga — någon principiell invändning mot en sådan anordning icke torde kunna resas.

Livförsäkringsaktiebolagens redobogenhet att genom bestämmelse i bolagsordningarna tillförsäkra försäkringstagarna äganderätten till överskottsfonderna framstår såsom mycket tillfredsställande. Enligt vad jag erfarit har numera i samtliga livförsäkringsaktiebolag genomförts vinstbegränsning för aktieägarna. Till frågan om vinstbegränsning i skadeförsäkringen återkommer jag i det följande.

2. Kontroll över premiesättningen i skadeförsäkring.

I fråga om livförsäkringsrörelse upprättas särskilda försäkringstekniska grunder för beräkning av premier och premiereserv, återbäring m. m. Grunderna skola underställas Kungl. Maj:t för stadfästelse. I nya lagen om

försäkringsrörelse har grundernas syfte angivits vara att trygga bolagets förmåga att dels fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal och dels bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skäligen kostnad. Grunderna skola således enligt nya lagen tillgodose både ett soliditetskrav och ett skälighetskrav. För att soliditeten icke skall efter sättas måste säkerhetsmarginaler inläggas i grunderna för premieberäkningen. I den mån dessa marginaler sedermera visa sig obehövligen eller för högt tilltagna sker en justering i form av återbäring till försäkringstagarna. På denna väg tillgodoses sålunda skälighetsprincipen. Försäkringsinspektionen har att övervaka efterlevnaden av soliditets- och skälighetskraven.

Beträffande skadeförsäkringen uppställer lagen ett soliditetskrav men däremot icke något krav på premiesättningens skälighet.

Utredningen. Premiesättningen inom skadeförsäkringen avser dels en klassificering av riskerna och dels en fixering av premien för varje riskklass. Den förstnämnda uppgiften medger en tämligen stor rörelsefrihet. Det är här fråga om en avvägning mellan å ena sidan kravet på rättvisa mellan olika försäkringstagare och å andra sidan den omkostnadsökning, som en långt driven differentiering medför, ävensom de praktiska svårigheterna att genomföra en riskbedömning för alltför små försäkringsgrupper. Fixerandet av premienivån för varje riskgrupp kan endast ske med ledning av erfarenhet av riskens natur. Utredningen anför, att sådan erfarenhet kan vinnas antingen genom statistisk bearbetning av resultatet av verksamheten eller genom utnyttjande av allmän praktisk och teknisk försäkringskunskap. Tidigare har premiesättningen inom flertalet bolag byggts på den allmänna praktiska erfarenheten medan den statistiska bedömningen spelat en tämligen underordnad roll. Ju mer verksamheten stabiliserats — tillfogar utredningen — desto större betydelse har det statistiska materialet emellertid fått såsom komplement till den allmänna tekniska kunskapen.

Utredningen betonar, att en tillämpning av skälighetsprincipen gör det nödvändigt att dels bedöma vad som skall anses såsom skäligt pris för den tjänst, som försäkringen representerar, och dels kontrollera att en sådan prissättning upprätthålles. Frågan, huruvida det är möjligt att på skadeförsäkringens område tillämpa samma metoder som inom livförsäkringen, har utredningen besvarat nekande. Detta beror på olika omständigheter. I första rummet kommer i betraktande att riskförhållandena äro helt artsbildade inom livförsäkring och skadeförsäkring. Dödsrisken för en försäkrad person är visserligen i likhet med exempelvis brandrisken för ett försäkrat hus beroende av ett mycket stort antal variabla faktorer. Sålunda påverkas dödsrisken av ålder, yrke, hälsotillstånd, arvsfaktorn, levnads sätt m. m. och brandrisken av läge, byggnadssätt, användning, brandsläckningsmöjligheter m. m. I fråga om livförsäkringen anses det dock möjligt att avgränsa en grupp — de medicinskt normala riskerna — som innefattar flertalet av alla försäkringssökande och inom vilken det med en praktiskt tillräcklig grad av noggrannhet kan antagas, att dödsrisken endast beror

på en dominerande faktor, åldern. I fråga om det andra exemplet, brandförsäkringen, finner utredningen det däremot icke möjligt att på liknande sätt avgränsa en tillräckligt stor grupp av försäkrade objekt, inom vilken premien skulle kunna göras beroende av en enda eller ett fåtal variabla faktorer. Analogt är förhållandet inom övriga skadeförsäkringsgrenar.

I anslutning till jämförelsen mellan livförsäkring och skadeförsäkring framhåller utredningen vidare, att sambandet mellan premier och försäkringsvillkor är av en helt annan betydelse inom skadeförsäkringen än inom livförsäkringen. En jämkning av villkoren kan försäkra en väsentlig ändring av skadekostnaderna och således nödvändiggöra en motsvarande justering av premien. I grunderna för skadeförsäkringen skulle det alltså vara nödvändigt att ange icke endast premiegrunder utan även motsvarande försäkringsvillkor. Inom åtskilliga grenar av skadeförsäkringen spelar vidare den s. k. moraliska risken en mycket väsentlig roll för skadeförloppet. Särskilt påtagligt är detta inom sådana grenar som automobil- och olycksfallsförsäkring. Detta innebär att riskurvalet starkt inverkar på premien. Slutligen anmärker utredningen, att skadeförloppet inom sådana grenar som exempelvis brand- och automobilförsäkring synes vara i betydligt högre grad än inom livförsäkringen utsatt för kastningar, bland annat sammanhängande med växlingar i de ekonomiska konjunkturerna. Om en nettopremie i första hand beräknas på grund av ett genomsnittligt antagande om risken, erfordras sålunda — tillägger utredningen — ett relativt betydande tillägg till densamma för att täcka fluktuations- och katastrofrisken. På de skäl som nu anförts avvisar utredningen tanken på en anordning med försäkringstekniska grunder, stadfästa av offentlig myndighet, inom skadeförsäkringen.

Härefter har utredningen behandlat möjligheterna att införa ett återbäringsystem på skadeförsäkringens område. Utredningen har funnit dem starkt begränsade. Premien för varje särskild försäkring stannar inom skadeförsäkringen ofta vid ett ringa belopp. Vidare tillämpar man korta avtalstider. Visserligen är det vanligt, att försäkringarna genom förnyelser upprätthållas under längre tid, men försäkringsbeloppen bli därunder ej sällan föremål för ändringar. I regel skulle en återbärning av dessa skäl bli förknippad med så betydande omkostnader i förhållande till de belopp, som skulle kunna tillgodogöras den enskilde försäkringstagaren, att ett återbäringsystem icke rimligen kan komma i fråga. Endast inom speciella försäkringsgrenar, exempelvis brandförsäkring å fastigheter, där försäkringarna i regel bibehållas oförändrade under längre tid, kan ett återbäringsystem med fördel genomföras.

I detta sammanhang anför utredningen vidare:

Man kan fråga sig, om det ej finnes möjligheter att på något annat sätt tillgodogöra försäkringstagarna de rörelseöverskott, som betingats av de i premierna inlagda säkerhetsmarginalerna. Detta torde knappast kunna realiseras på annat sätt än att överskotten uppsamlas i en fond, som i en eller annan form disponeras till förmån för försäkringstagarna. Så kan i första hand tänkas ske genom att fonden efterhand helt eller delvis får fylla det

säkerhets- och utjämningsbehov, som premiernas säkerhetsmarginaler ha till uppgift att täcka. Dessa säkerhetsmarginaler skulle härigenom efterhand reduceras eller helt bortfalla. Man kan, i ett senare skede, tänka sig möjligheten av att avkastningen å den samlade fonden — sedan fonden vuxit till ett mera avsevärt belopp — användes till ytterligare nedsättning av premierna och att bolaget sålunda tillhandahåller försäkringar till lägre pris än som motsvarar deras värde. Detta skulle innebära, att bolagets försäkringstagare skulle tillgodogöras vinstmedel, som uppsamlats å tidigare generationers försäkringar.

En tillämpning av skälighetsprincipen enligt ovan angivna riktlinjer visar sig emellertid vid närmare övervägande medföra orimliga konsekvenser. Det torde sålunda för såväl bolagen som allmänheten te sig stötande att för olika bolag föreskriva premienivåer med hänsyn till varje särskilt bolags förmögenhetsställning. Och att ålägga ett bolag att tillhandahålla försäkringar till ett lägre pris än som motsvarade försäkringarnas värde måste anses otänkbart. I den praktiska tillämpningen skulle vidare en övervakande myndighet ställas inför ett avgörande av den storlek, som den uppsamlade fonden skall ha uppnått för att den helt skall fylla bolagets säkerhets- och utjämningsbehov. Objektiva grunder för ett sådant avgörande saknas, var- till kommer att den erforderliga fonden ständigt förändras med försäkringsstockens storlek och sammansättning. Skall man i premiekalkylen bygga på fondens avkastning har man även att räkna med yttre ekonomiska förhållanden, såsom ändringar av ränteläge och penningvärde m. m. För aktiebolagens vidkommande skulle systemet slutligen leda till tyngande och besvärliga anordningar. Inom ett aktiebolag är den samlade förmögenheten juridiskt att betrakta som aktieägarnas egendom men fungerar på samma gång som utjämningsfond. Även om man skulle kunna tänka sig att efterhand genomföra en uppdelning av tillgångarna i aktieägare- och försäkrings- tagarefonder, skulle detta leda till långtgående och föga tilltalande ingrepp för att reglera förhållandet mellan aktieägarnas och försäkringstagarnas intressen.

Utredningen finner att man beträffande skadeförsäkringen är hänvisad att söka tillgodose skälighetsprincipen vid premiesättningen. Teknisk riskbedömning är oundgänglig för premiesättningen men den är ensam icke tillräcklig. Med teknisk bedömning kan man exempelvis konstatera, att ett visst faromoment är ägnat att öka risken eller att vissa säkerhetsanordningar äro ägnade att minska risken. Men utan statistisk erfarenhet är det icke möjligt att avgöra storleken av den inverkan på risken, som nämnda förhållanden ha. Man kan sålunda ej avgöra, om de äro tillräckliga för att motivera en premiedifferens och hur stor denna i så fall bör vara. Statistikens uppgift är att lämna det kvantitativa underlag, som utgör ett nödvändigt komplement till den tekniska sakkunskapen och en nödvändig förutsättning för fixerandet av premienivån, samtidigt som den bereder möjlighet att effektivt kontrollera de resultat, vilka framgått av de tekniska experternas överväganden.

I konsekvens härmed anser utredningen att den första förutsättningen för skälighetsprincipens tillämpning är att man skaffar sig det fasta underlag för premiesättningen, som står att vinna genom en enligt moderna metoder anordnad statistik. Varje bolag bör därför åläggas skyldighet att föra statistik över förloppet av sin verksamhet.

så anordnad att den kan tjäna som ledning vid fastställandet av premier och som kontroll på premiernas skälighet inom olika riskgrupper.

Beträffande principerna för statistikens anordnande anför utredningen följande:

En given förutsättning för att en statistik skall kunna bli till verklig ledning vid premiesättningen är, att den grundar sig på ett tillräckligt omfattande material. Den långt drivna premiedifferentiering, som för närvarande tillämpas, särskilt inom vissa grenar, har medfört, att det statistiska underlaget i fråga om ett mycket stort antal premiegrupper är otillräckligt för att några slutsatser skola kunna dragas av den statistiska erfarenheten. Det kan då ligga nära till hands att fordra, att statistiken i varje särskilt bolag upplägges efter enhetliga principer, som möjliggör en sammanställning av de olika bolagens erfarenheter. En sådan gemensam statistik förekommer redan nu för grupper av bolag genom de olika tariffsammanlutningarna. Emellertid skulle alltför detaljerade tvångsbestämmelser i den här angivna riktningen otvivelaktigt vara ägnade att låsa fast utvecklingen. En indelning i riskgrupper måste, som tidigare framhållits, alltid i viss mån grunda sig på en subjektiv bedömning. Ett bolag kan anse en viss riskgruppindelning ändamålsenlig och rättvis medan ett annat bolag finner, att riskgrupperna böra avgränsas på något annat sätt. Att objektivt avgöra vilkendera uppfattningen som är mest skälig gentemot försäkringstagarna torde icke vara möjligt med mindre en tillfredsställande statistisk belysning kan åstadkommas. Då möjligheter härtill ännu i stor utsträckning saknas, torde det vara nödvändigt, att man tills vidare lämnar möjligheterna öppna för olika bolag att, såvitt det gäller den mera detaljerade riskgruppindelningen, gå fram på olika vägar. Ett visst riskklass-schema bör dock kunna fastställas såsom en gemensam bas för den finare gruppindelning, som de olika anstalterna, var och en efter sitt skön, kunna finna ändamålsenlig.

Förslaget bygger på förutsättningen att statistiken kommer att omfatta även bolagens förvaltningskostnader. Härom anför utredningen följande:

Svårigheter äro för handen även då det gäller att bedöma skäligheten av förvaltningskostnaderna och den därav betingade omkostnadsbelastningen av premierna. För denna bedömning är det icke tillräckligt att granska förhållandet mellan förvaltningskostnader och premier för hela rörelsen eller ens gren för gren. Då förvaltningskostnaderna till en del äro styckebetonade, måste relationen mellan förvaltningskostnader och premier ställa sig högre för försäkringar med låg försäkringssumma eller litet riskmoment än för försäkringar med hög försäkringssumma eller stort riskmoment. Förvaltningsarbetet kan för olika risktyper få väsentligt olika karaktär. Jämför man exempelvis industribrandförsäkring med civilbrandförsäkring kräver den individuella riskbedömningen för den förra gruppen ett omfattande tekniskt arbete, som icke har någon motsvarighet för den senare, medan däremot kostnaden för premieinkassering inom industribrandförsäkring med hänsyn till den höga premienivån motsvarar en relativt ringa del av premien. Av det anförda följer, att en skälighetsbedömning av förvaltningskostnaderna måste kräva anordnandet av omkostnadsstatistik. — — — Man torde icke böra ställa alltför vittgående krav. Det torde vara möjligt att med relativt enkla anordningar åstadkomma en tillräcklig belysning av omkostnadernas fördelning.

Beträffande den offentliga kontrollen över premie-sättningen betonar utredningen, att möjligheterna till en effektiv kontroll ännu så länge äro starkt begränsade. Därav får emellertid icke — tillägger utredningen — dragas den slutsatsen, att ingen som helst kontroll från det allmännas sida under närmaste tiden skulle vara möjlig. Uppenbara missförhållanden böra genast kunna bli föremål för ingripande från det allmännas sida. Om en viss försäkringsgren under en lång följd av år gått med förlust eller lämnat orimligt stora överskott, bör sålunda tillrättaläggande kunna påfordras. Den väg, som man i övrigt bör slå in på, bör vara att ange riktlinjer och metoder för det allmännas kontroll, som kunna successivt anpassas efter möjligheterna till effektivt förverkligande. Ett första steg bör vara att ålägga bolagen att föra statistik, som kan tjäna som ledning vid premiebestämningen och kontroll över premiernas skälighet. Inom varje bolag bör upprättas en plan för statistikens uppläggande, som underställes den övervakande myndigheten, försäkringsinspektionen, för godkännande. Planen bör ansluta sig till ett enhetligt riskklassschema, som det bör ankomma på inspektionen att fastställa. Måhända får man åtminstone till en början nöja sig med att i detta schema tillämpa en tämligen grov indelning. Emellertid bör man genom till buds stående medel söka att analysera och draga slutsatser av den fortgående verksamheten, varvid särskilt de frivilliga tariffsammanlutningarna kunna ge värdefullt material. Efter hand som man får starkare grepp om risk- och omkostnadsbedömningen, bör det gemensamma riskklassschema i erforderlig grad jämkas och även kunna bringas att omfatta en mera detaljerad riskklassindelning. Utredningen förutsätter, att försäkringsinspektionen i hithörande angelägenheter samråder med målsmän för den praktiska verksamheten. Ett dylikt samarbete är angeläget framför allt för att hänsyn skall kunna tagas till de olika bolagens möjligheter att till rimlig kostnad anordna statistiken och för att gagneliga utvecklingstendenser inom försäkringsrörelsen såväl beträffande riskklassindelning som i kostnadsavseende i tillbörlig grad skola bli beaktade.

Utredningen anser det ligga i sakens natur, att bolagens statistik när som helst skall hållas tillgänglig för försäkringsinspektionen. Detta finner utredningen böra gälla även i fråga om statistik, som anordnas gemensamt av flera bolag. Sammanställningar av statistikens resultat i anslutning till riskklassschema böra med regelbundna tidsmellanrum insändas till försäkringsinspektionen och där hållas tillgängliga. Tidsintervallerna böra fastställas av inspektionen. I syfte att bringa statistikresultaten till allmänhetens kännedom finner utredningen det önskvärt att inspektionen i sin årspublikation »Enskilda försäkringsanstalter» offentliggör desamma i lämplig omfattning. En viss försiktighet måste dock härvidlag iakttagas. Allmänheten torde icke ha förmåga att bedöma skiftande statistikresultat och någon klar förståelse för betydelsen av säkerhetsmarginaler och av ett försäkringsbolags konsolidering torde ej heller kunna påräknas. Det torde av dessa skäl ej vara lämpligt att gå längre än att publicera en sammanfattning av materialet. Närmare plan för denna sammanfattning bör fastställas av

försäkringsinspektionen. Utredningen förutsätter att samråd även i detta avseende äger rum med målsmän för den praktiska verksamheten.

I anslutning till det nu sagda anför utredningen vidare:

Den offentliga kontrollen över premiesättningen måste i det väsentliga grunda sig på den inom vederbörande bolag förda statistiken, jämförd — i den mån detta är möjligt — med andra bolags statistiska material. Detta leder till att kontrollen i huvudsak måste få formen av en efterkontroll. Med hänsyn härtill torde det icke vara erforderligt eller ens lämpligt att de av bolagen uppgjorda tarifferna godkännas av inspektionen innan de bringas i tillämpning. Ett sådant godkännande, som skulle innebära en ytterst omfattande och tidskrävande procedur, skulle knappast fylla något förnuftigt ändamål, eftersom inspektionen knappast har förutsättning att rätt bedöma exempelvis en på tekniska grunder verkställd premiedifferentiering. Först sedan man genom erfarenhet fått dess skälighet belyst, har inspektionen underlag för ett bedömande. I fråga om mycket små riskgrupper och specialtarifferade risker, som icke kunna statistiskt belysas, torde inspektionens möjligheter till en skälighetskontroll vara mycket begränsade. Detta bör dock ej hindra att man så långt detta är möjligt söker tillse att oskäligen premiedifferentiering ej förekommer. Sålunda bör exempelvis en omständighet, om vilken det icke kan visas eller göras sannolikt att den har något som helst inflytande på risken, icke få leda till en differentiering av riskpremien.

För att övervakningen av premiesättningen skall kunna utövas på ett smidigt och ändamålsenligt sätt är det angeläget att en samverkan kommer till stånd mellan försäkringsinspektionen å ena sidan samt försäkringsbolagen och deras gemensamma organ å den andra. Det är av stor betydelse att inspektionen blir förtrogen med de principer som tillämpas vid tarifieringsarbetet inom bolagen och tariffsammanlutningarna. Detta torde bäst kunna ske genom att inspektionen på nära håll följer arbetet. Att bolagen och sammanlutningarna bereda inspektionen tillfälle härtill ter sig för försäkringsutredningen såsom ett naturligt utslag av den samverkan som på detta område bör eftersträvas. Inspektionen bör å sin sida, innan den påfordrar en premieändring, låta vederbörande bolag framlägga sina synpunkter på frågan.

Premien utgör en del av försäkringsvillkoren. Utredningen anmärker, att skälighetsbedömningen av premien självfallet måste ske med hänsyn till övriga försäkringsvillkor. Spörsmålet huruvida skälighetskontrollen bör omfatta en prövning även av dessa övriga villkor har utredningen övervägt och därvid kommit till det resultatet, att detta icke kan anses erforderligt. Utredningen förutsätter emellertid att utvecklingen på området kommer att följas med uppmärksamhet av försäkringsinspektionen. I detta sammanhang understryker utredningen önskemålet om en klar och för försäkringstagarna lättillgänglig utformning av villkoren.

Utredningen finner vissa undantag från skälighetskontrollen motiverade. Sålunda föreligger i fråga om svenska försäkringsbolags direkta rörelse utomlands från svensk sida icke någon anledning att begränsa bolagens vinstmöjligheter.

Vad angår utländska bolag, som driva direkt rörelse i Sverige, har man

att beakta — framhåller utredningen — att den svenska rörelsen ingår som ett led i ett större ekonomiskt sammanhang. Skäligheten av de för den svenska rörelsen tillämpade premierna lär icke kunna bedömas med ledning enbart av skaderesultat och omkostnader här i landet. Vid sådant förhållande finner utredningen, att även denna rörelse bör undantagas från bestämmelserna rörande skälighetsprincipen. Utredningen anmärker, att ett undantag beträffande de utländska bolagen torde få ringa betydelse, eftersom dessa till följd av konkurrensen med svenska bolag bli nödsakade att tillämpa skäliga premier. Och skulle så icke bli fallet anser utredningen de svenska försäkringstagarnas intresse fullt tillgodosett i och med att de hos svenska bolag kunna erhålla försäkringar på skäliga villkor.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen, att i försäkringslagen intages en allmän bestämmelse av innebörd, att premiesättningen för inom riket bedriven inhemsk skadeförsäkringsrörelse skall vara skälig samt att försäkringsinspektionen skall äga befogenhet att övervaka bestämmelsens efterlevnad. Därjämte bör i försäkringslagen administrativ myndighet (Kungl. Maj:t, försäkringsinspektionen) bemyndigas utfärda erforderliga tillämpningsföreskrifter i ämnet. — Genomförandet av premiehöjning får för närvarande äga rum endast efter godkännande av priskontrollnämnden. I och med att bolagens premiesättning underställes försäkringsinspektionens kontroll bör enligt utredningens mening nämndens befattning med frågor rörande försäkringspremier upphöra.

Yttranden. Utredningens förslag i detta ämne har tilldragit sig stor uppmärksamhet och hithörande frågor ha i åtskilliga remissyttranden ingående behandlats.

Stockholms handelskammare uttalar att utredningens förslag i denna del icke i och för sig synes kunna möta någon befogad erinran, även om det ej bör bortses från svårigheterna att i praktiken tillämpa skälighetsprincipen. Någon säkerhet för att detta nya system kommer att medföra ett totalt förbilligande av försäkringstagarnas utgifter föreligger icke. Snarare skulle väl, tillägger handelskammaren, på grundval av erfarenheterna från offentlig prisövervakning ett motsatt resultat kunna befaras. *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare* uttalar likartade synpunkter. Stark kritik uttalas däremot av *Skånes handelskammare*, som finner den av utredningen föreslagna anordningen behäftad med många konstitutiva brister. Det måste närmare undersökas i vad mån en skälighetsprövning efter objektiva normer vid premiesättningen inom olika försäkringsgrenar över huvud låter sig göra. Handelskammaren anser att, innan dessa förhållanden klarlagts, förutsättningar saknas för ett ställningstagande till skälighetsprincipen och dess tillämplighet. Även *Handelskammaren i Göteborg* finner det opåkallat med särskilda bestämmelser angående premiesättningen; enligt handelskammarens mening kan man förvänta att försäkringsföretagen komma att fortsätta sina rationaliseringsåtgärder. Sistnämnda synpunkter återkomma i *kommerskollegii* yttrande. Med hänsyn till de vitsordade praktiska svårigheter, som äro förbundna med utredningens förslag, ifrågasätter kommers-

kollegium om det icke kunde anförtros åt försäkringsföretagen själva att verka för en riktigt avvägd premiesättning. I anslutning till utredningens uttalande att skälighetsprincipen medför en begränsning i möjligheterna att uttaga vinst i företagen av aktiebolagstyp anmärker kollegium att man icke kan bortse från betydelsen av att vid vissa former av skadeförsäkring riskvilligt kapital tillskjutes som stöd för rörelsen.

Försäkringsfunktionärernas förbund finner skälighetsprincipen tillfredsställande från teoretisk synpunkt men ifrågasätter dess praktiska värde.

Försäkringstjänstemannaförbundet uttalar att skälighetsprincipen i realiteten torde innebära införandet av en permanent priskontroll. Att en dylik priskontroll lätt kan få den verkan att konkurrensen mellan företagen minskar och därigenom effektiviseringen hålles tillbaka, anser förbundet uppenbart. De skäl som talat för införandet av skälighetsprincipen på livförsäkringens område ha icke samma bärighet inom skadeförsäkringen, som är betydligt mera affärsmässig och på ett helt annat sätt skiftande.

Förbundet förutsätter att skälighetsprincipen, om densamma införes, på intet sätt får begränsa de anställdas rätt eller möjligheter att genom sina organisationer fritt förhandla med försäkringsföretagen om lönevillkor m. m.

Landsbygdens brandförsäkringsbolags förening har icke rest någon invändning mot utredningens förslag. Föreningen anför att den sett som en av sina huvuduppgifter att under ledning av en statistiker sammanställa och bearbeta erforderlig statistik till ledning för premiesättningen inom de anslutna bolagen. Ett representativt statistiskt material föreligger sålunda. Föreningen förutsätter att den hittills praktiserade uppläggnings av statistiken för de anslutna bolagens del skall finnas tillfredsställande och kunna ligga till grund för det fortsatta statistiska arbete, som blir en av förutsättningarna för skälighetsprincipens tillämpning.

I det yttrande, som avgivits av *Försäkringsbolagens riksförbund*, betonas, att man inom skadeförsäkringen sedan länge sökt att med ledning av statistisk och teknisk sakkunskap avpassa och differentiera premierna för olika risker. Riksförbundet har därför icke något att invända mot att skälighetsprincipen, sådan den för skadeförsäkringens del utformats av utredningen, inskrives i lagen.

Förbundet tillägger:

En följd av en sådan lagändring blir givetvis, att försäkringsinspektionen skall äga befogenhet att så långt det är möjligt kontrollera premiesättningens skälighet, vilken kontroll såsom utredningen framhållit måste ske i efterhand, och att försäkringsbolagen såsom underlag för kontrollen skola tillhandahålla försäkringsinspektionen visst statistiskt material rörande verksamhetsförloppet. Här må dock starkt understrykas vikten av att, såsom försäkringsutredningen förutsätter, inspektionen i hithörande frågor samråder med målsmän för den praktiska verksamheten för att hänsyn skall kunna tagas till bolagens möjligheter att till rimlig kostnad anordna statistiken. Härvid måste beaktas att en alltför detaljerad och differentierad statistik drager förhållandevis mycket höga kostnader och därigenom kan

leda till en väsentlig ökning av omkostnadsdelen i bruttopremierna och sålunda föranleda en högre premienivå än eljest. Riksförbundet utgår ifrån att det riskklasschema, som skall fastställas av försäkringsinspektionen efter samråd med försäkringsbolagen, kommer att grundas på en tämligen grov indelning i riskgrupper, vilket ju även försäkringsutredningen räknat med måste bli fallet, åtminstone till en början.

Vidare må här framhållas att den föreslagna kontrollen över premiernas skälighet kommer att möta stora svårigheter. Främst gäller härvid på grund av de starka fluktuationer, som förekomma i fråga om riskförloppet, att det i regel fordras en mycket lång tidsperiod — ett tiotal år eller mera — för att man skall kunna bedöma, huruvida premien inom viss verksamhetsgren varit skälig eller ej. Och vid slutet av en sådan period, då det skulle gälla att med ledning av den vunna erfarenheten bedöma vilken premie som skall anses skälig för framtiden, kunna riskförhållandena på grund av utvecklingen i olika avseenden vara väsentligt annorlunda än i början av perioden. Försäkringsinspektionens uppgift som kontrollmyndighet i här ifrågavarande avseende kommer att bli utomordentligt svår och kräva mycket ömtåliga överväganden, därvid inspektionen ständigt har att beakta även soliditetskravet. Vad man i främsta rummet har att lita till som regulator mot för höga premier inom skadeförsäkringen torde liksom hittills komma att vara konkurrensen bolagen emellan. — — —

Företagarvinsten härrör icke blott från den direkta svenska affären — som enligt utredningen är den enda del av verksamheten som skall underkastas skälighetskontroll — utan även från utländsk affär, återförsäkring, finansförvaltning m. m. Den ifrågavarande kontrollen måste uppenbarligen grundas på förhållandet mellan å ena sidan premier och å andra sidan skador och förvaltningskostnader inom den inhemska direkta bruttoaffären, fördelad på olika riskgrupper.

Efter en redogörelse för tillvägagångssättet vid premiebestämningen anföra *Thulebolagen* bl. a. följande:

Statistiken har såsom hjälpmedel vid premiesättningen sin givna begränsning. På mycket stora områden inom skadeförsäkringen torde det rent av vara ogörligt att, även vid sammanslagning av alla bolags material, finna ett tillräckligt stort underlag för att uppnå statistiskt hållbara och för premiebedömningen användbara resultat. Särskilt inom vissa grupper är nämligen riskförloppet synnerligen skiftande. Härtill kommer att många på riskförloppet inverkan faktorer över huvud taget äro omöjliga att registrera ur statistisk eller tariffteknisk synpunkt, exempelvis uppträdande av olika väderleksförhållanden, internationella förvecklingar, konjunktursvängningar, statliga regleringsåtgärder, förändringar i rättspraxis. — — — Tid efter annan inträffa på premien inverkan förhållanden, vilka bolagen vid sin premiesättning icke haft anledning att räkna med eller ens kunnat förutse. Bolagen ha i normala tider möjlighet att snabbt anpassa premiesatserna efter dessa förhållanden. För närvarande är dock denna möjlighet starkt begränsad på grund av priskontrollen. — — — Under en observationsperiod kunna förhållanden inträffa, vilka icke kunnat förutses men som kräva en snabb anpassning av premierna. Ett exempel på dylika ödesdigra förhållanden utgöra de senaste årens stora industribränder, vilka väsentligt rubbat premieberäkningarna och vilka, om icke priskontrollen hindrat detta, skulle ha föranlett en premiehöjning för dessa riskgrupper. Om inspektionen än låter sig övertyga om behövligheten av sådana premiejusteringar, kan det befaras, att beslut härom bli fördröjda till dess förhållandena hunnit avspegla sig i statistiska uppgifter. Detta måste medföra en väsent-

lig försening av premienivåns anpassning, ofta kanske så väsentlig, att premiehöjningarna i stor utsträckning komma att drabba andra försäkringsstagare än dem, vilkas skaderesultat förorsakat desamma. Icke minst av hänsyn till reassuradörerna framstår det såsom angeläget att anpassningen av premierna icke hindras eller fördröjes. — — — Det måste vara orimligt att begära, att ledningen för ett bolag, i vars rörelse inspektionen ingripit med en föreskrift rörande premiesättningen, därefter ensam skall bära ansvaret för rörelsens affärsmässighet. I själva verket måste inspektionen genom meddelande av en sådan föreskrift anses ha ådragit sig ett ansvar för att premien i fortsättningen också är tillräcklig. Inspektionens skälighetskontroll måste nämligen i första hand omfatta en prövning av huruvida eventuellt uppkommet överskott är behövt för att möta påfrestningar under kommande år med ogynnsamt skadeförlopp. Försäkringsutredningen har själv framhållit vanskligheten av en sådan prövning i försäkringsgrenar med starka kastningar i riskförloppet. Den ständigt latent katastrof-risken gör emellertid soliditetsprövningen vanskelig även för sådana grenar, som normalt uppvisa jämnare förlopp. Då inspektionen härvid endast skulle ha bolagens statistik att bygga på och icke avses skola utrustas för att kunna göra nödvändiga tekniska bedömanden eller förutse utvecklingen, synes det oss svårt att ålägga inspektionen att under ämbetsansvar träffa avgöranden av här ifrågavarande art. — — — Man har enligt vårt förmenande anledning förmoda, att skälighetsprincipen även i framtiden skall komma att iakttagas inom skadeförsäkringen utan en särskild statlig kontroll. Många starka krafter verka i sådan riktning. — — — En garanti för att icke oskäligt stora överskott skola undgå att uppmärksammas måste anses ligga i den nya försäkringslagens bestämmelser om vidgad redovisningsskyldighet samt ökade insyns- och kontrollmöjligheter beträffande bolagen och deras olika rörelsegrenar. Här må endast erinras om föreskrifterna i en den 30 juni 1949 utfärdad kungörelse om balansräkning samt vinst- och förlusträkning i försäkringsbolag, enligt vilken en mycket långt gående uppdelning på de särskilda försäkringsgrenarna skall ske.

Thulebolagen avstyrka att skälighetsprincipen inskrives i lagen.

Såväl Försäkringsbolagens riksförbund som Thulebolagen ha i sina yttranden tagit upp frågan om sekretess för de statistiska uppgifter, som bolagen enligt utredningens förslag skola insända till försäkringsinspektionen. Riksförbundet erinrar om ett likartat spörsmål, som diskuterades under förarbetena till nya försäkringslagen men då icke slutgiltigt löstes och som ej heller senare lösts. Förbundet tillägger:

De uppgifter, som skadeförsäkringsbolagen — — — skulle ha att inge till försäkringsinspektionen — — — skulle användas som material för kontroll av premiesättningen men även läggas till grund för en statistisk sammanfattning i inspektionens årspublikation »Enskilda försäkringsanstalter». Det måste därför klart fastslås, huruvida uppgifterna äro att anse som »uppgifter för statlig statistik» och på grund härav falla under 16 § sekretesslagen eller icke. Förklaras det sistnämnda vara fallet, måste riksförbundet bestämt påyrka, att de genom beslut enligt 21 § samma lag undantagas från offentlighet. Det skulle nämligen kunna leda till utomordentligt stor skada för svenska försäkringsbolag, om exempelvis utländska återförsäkrare skulle ha möjlighet att förskaffa sig en så detaljerad kännedom om de svenska bolagens affär, som skulle kunna erhållas genom det hos försäkringsinspektionen förvarade statistiska materialet. Det måste också anses strida mot varje enskilt bolags eller bolagsgrupps legitima intresse, att dess statistik hålles tillgänglig för andra bolag.

Thulebolagen ge uttryck för liknande synpunkter.

Det föreliggande problemkomplexet har ingående behandlats i *Folket-Samarbetes* yttrande. Mot de grundläggande synpunkterna i utredningens förslag ha anstalterna icke något att erinra. Däremot har *Folket-Samarbete* funnit sig nödsakat rikta stark kritik mot utredningens uttalanden om det sätt, på vilket skälighetsbedömningen skulle utföras; det kan nämligen — framhåller *Folket-Samarbete* — befaras att dessa uttalanden eljest bli vägledande för lagtillämpningen. Anstalterna yttra:

Skulle försäkringsutredningens förslag och uttalanden beträffande skälighetsprincipen bli vägledande för den framtida utvecklingen av försäkringsväsendet, ges därmed enligt *Folket-Samarbetes* mening kraftigt stöd åt kartelltendenserna inom försäkringsväsendet och försvåras möjligheten för kooperationens försäkringsrörelse att utöva en självständig premiepolitik. Det kan t. o. m. ifrågasättas, om icke ett accepterande av utredningens riktlinjer skulle leda till att man exempelvis inom brandförsäkringen skulle anse det ofrånkomligt att i full utsträckning återupprätta det intima samarbete rörande premiesättningen, vilket tidigare existerade mellan samtliga riksbolag och som *Folket-Samarbete* den 3 februari 1946 avbröt, när kooperationens försäkringsrörelse icke ansåg sig äga tillräcklig rörelsefrihet inom ramen för denna samverkan. Även läns- och sockenbolagen skulle liksom de kooperativa anstalterna sannolikt bli nödsakade att delta i en sådan samverkan. Ur det allmännas synpunkt kan det icke vara påkallat att tvinga enskilda försäkringsföretag till en samverkan, vilken enligt erfarenheten har en inneboende tendens att åstadkomma en likriktning av premiesatser och villkor. — — — Kooperationens försäkringsrörelse kan icke tillstyrka en ordning, vilken skulle kunna omöjliggöra eller försvåra för ett enskilt företag eller en minoritetsgrupp av företag att genomföra en premiesänkning eller annan förändring av försäkringsvillkoren till förmån för försäkringstagarna.

Folket-Samarbete har icke funnit klart uttryckt huruvida utredningen avser att en skälighetsprincip skall leda till en enhetlig premienivå för alla företag. Skilda uttalanden i betänkandet föranleda — tillfoga anstalterna — närmast den slutsatsen, att utredningen räknat med en sådan enhetlig premienivå. *Folket-Samarbete* säger sig hysa den bestämda uppfattningen, att varje detaljkontroll från det allmännas sida över skadeförsäkringspremierna, även om den principiellt endast skall ske i efterhand, kommer att leda till en utvecklingshämmande och skadlig uniformering. Skälighetskontrollen bör därför principiellt endast avse genomsnittet för stora grupper med ett såvitt möjligt naturligt samband. Detta syfte tillgodoses om skälighetskontrollen baseras på bokföringen under förutsättning att dennas indelning i verksamhetsgrenar med rimlig approximation uppfyller kravet på naturlig samhörighet inom verksamhetsgrenarna. Avvägningen av premierna mellan olika riskgrupper inom samma verksamhetsgren bör samhället kunna avstå från att kontrollera. Genom att tävlan mellan olika företag och skilda företagstyper får nödigt utrymme bära allmänhetens intressen bli tillgodosedda. Anstalterna tillägga:

För brand- och kombinerad försäkring bör det från dessa utgångspunkter vara tillräckligt med en uppdelning på ren brandförsäkring och kombine-

rad försäkring. Den kombinerade försäkringen tecknas i huvudsak på civilrisker. Med den allt starkare utbredningen av kombinerade försäkringar torde inom en nära framtid det stora flertalet privatpersoner ha sitt brandförsäkringsskydd täckt genom kombinerade försäkringar. Under sådana förhållanden kommer den rena brandförsäkringen i huvudsak att omfatta brandförsäkring av industrier, varulager o. d. En uppdelning på kombinerade försäkringar och andra försäkringar tenderar under dessa omständigheter till att svara mot en betydelsefull reell skillnad mellan de två stora dominerande riskgrupperna, civilrisker å ena sidan, industri- och mellanrisker å den andra. Man torde knappast kunna räkna med att det blir möjligt för tillsynsmyndigheten att åstadkomma någon mera ingående skälighetsprövning av de egentliga industririskerna. Dessa risker måste nämligen till övervägande del bli föremål för specialtarifiering. Skälighetsprövningen kommer därmed att bli koncentrerad till kombinerad försäkring, vari brandförsäkring ingår som ett viktigt moment, och väsentligen avse de rena civilriskerna. Med tanke på de låga premierna för här förekommande försäkringar kan det icke löna sig att nedlägga dryga kostnader på en skälighetsprövning, som endast kan resultera i en bedömning av differenser av mycket låg storleksordning. Liknande synpunkter böra läggas på övrig skadeförsäkring i den mån den avser direkt försäkring.

Folket-Samarbete räknar med ett synnerligen betydande merarbete för de enskilda försäkringsföretagen, om dessa skola vara skyldiga att tillhandahålla försäkringsinspektionen utförliga statistiska uppgifter. Den av utredningen föreslagna statistiska analysen måste enligt anstalternas mening avsevärt fördyra administrationen. Anordningen med ett obligatoriskt riskklasschema existerar redan, nämligen inom trafikförsäkringen. Anstalterna betona, att den för trafikförsäkringen föreskrivna riskstatistiken länge utgjort en tyngande förvaltningsbörda för bolagen. Erfarenheterna från trafikförsäkringen borde ha avskräckt från införande av obligatorisk statistik i andra branscher.

Utredningens uttalande om det riskklassschema, som skall fastställas av försäkringsinspektionen, anser Folket-Samarbete tyda på att utredningen eftersträvar detaljerade tvångsbestämmelser. Även om riskgruppindelningen i början göres tämligen grov, kommer den eftersträfvade detaljerade indelningen så småningom att leda till ett fastlåsande av utvecklingen. Det ligger i sakens natur att eftersom tillämpningsföreskrifterna måste göras lika för olika bolag, tillräcklig hänsyn inte kan tagas till varje bolags särskilda förhållanden. Utökningen av den flora av formulär, som redan nu erfordras för redogörelser till inspektionen, måste bli betydande. Inspektionens rätt att — utöver övriga tillsynsuppgifter — när som helst taga del av statistiken och att på nära håll följa tarifieringsarbetet ger allt mindre utrymme åt fritt handlande för bolagsledningarna. Möjligheterna till fri tävlan komma starkt att inskränkas. Utredningens motsatta uppfattning betecknar Folket-Samarbete såsom verklighetsfrämmande.

Såsom redan nämnts är Folket-Samarbetes förslag baserat på en differentierad bokföring. Anstalterna framhålla att om de metoder, som på senare tid kommit till användning i industrien, utnyttjas, förutsättningar finnas till en

begränsad skälighetsprövning till — i motsats mot utredningens förslag — en skälig kostnad. En sådan skälighetskontroll lämnar dessutom — tillägga anstalterna — utrymme för konkurrens och initiativ och möjligheter för olika bolag att anpassa sin premiesättning till sammansättningen av beståndet och olikheter i arbetssättet. Den av utredningen föreslagna skälighetskontrollen synes Folket-Samarbete i längden leda till en uniformering av försäkringsverksamheten, som har anknytningar till både byråkrati och kartellbildning. Genom bestämmelsen i nya lagen att försäkringsinspektionen i varje större försäkringsbolag skall förordna egen revisor, för vilken särskild instruktion utfärdas, har det allmänna en garanti för att bokföringen ger en klar och genomlysande framställning av det ekonomiska resultatet inom skilda verksamhetsgrenar.

Också *försäkringsinspektionen* har ägnat utredningens förslag i denna del en ingående granskning. Inledningsvis anmärker inspektionen att det torde få betraktas som ett naturligt och väl grundat krav att de premier ett försäkringsbolag tillämpar äro skäliga med hänsyn till storleken av de prestationer premierna skola täcka. Några invändningar mot skälighetsprincipen såsom sådan kunna enligt inspektionens mening icke göras. Däremot måste man räkna med att vissa svårigheter komma att uppstå, då det gäller att avgöra huruvida ett bolags premiesättning kan anses skälig eller icke.

För att bedöma arten och omfattningen av dessa svårigheter finner försäkringsinspektionen det nödvändigt att närmare klargöra innebörden av skälighetsbegreppet. Inspektionen ställer frågan: Kan premiesättningen exempelvis inom ett bolags brandförsäkring betraktas såsom skälig, därest summan av bolagets brandpremier står i en rimlig relation till summan av bolagets brandskadeersättningar? Enligt inspektionens mening kan skälighetskravet icke härigenom anses uppfyllt. Intet hindrar nämligen — framhåller inspektionen — att bolaget genomgående tillämpar en för låg premienivå för exempelvis industririsker och en för hög nivå för civilrisker. En sådan premiesättning kan icke anses skälig.

Efter att ytterligare ha belyst frågeställningen med olika exempel sammanfattar försäkringsinspektionen sin mening i denna del så, att man — i varje fall i fråga om vissa försäkringsgrenar — icke kan ur skälighetssynpunkt vara betjänt med en premiesättning, som tar hänsyn enbart till genomsnittsriskerna inom grenen. För vissa andra försäkringsgrenar kan möjligen ur nu berörda synpunkt grenen såsom helhet betraktas som en enhetlig riskgrupp.

Försäkringsinspektionen tillägger i detta sammanhang:

En nödvändig förutsättning för att inspektionen skall kunna bilda sig en uppfattning om huruvida en tillämpad premienivå är skälig måste sålunda vara, att inspektionen har tillgång till ett mera differentierat erfarenhetsmaterial än som svarar mot försäkringsgrenen i dess helhet. Den i Folket-Samarbetes remissyttrande framförda tanken att skälighetsbedömningen skulle kunna grundas på bokföringsresultat för de olika verksamhetsgrenarna kan sålunda icke förordas av inspektionen, så mycket mindre som begreppet verksamhetsgren enligt nu tillämpad terminologi ofta är mera om-

fattande än begreppet försäkringsgren. En verksamhetsgren kan nämligen omsluta flera försäkringsgrenar.

Inspektionen anser det vara en förutsättning för bedömandet av skäligheten av premiesättningen inom olika försäkringsgrenar att erfarenhetsmaterialet från dessa olika grenar underkastas en för ändamålet lämpad statistisk bearbetning. Med hänsyn härtill torde det enligt inspektionens mening bliva nödvändigt att ålägga samtliga skadeförsäkringsbolag att verkställa eller låta verkställa en dylik bearbetning av sitt material, vilket såsom förutsättning torde kräva att skälighetsprincipen införes i lagen. Hur långt uppdelningen av det statistiska materialet på olika grupper skall behöva drivas för att i erforderlig utsträckning tillgodose det föreliggande syftet är ett spörsmål som kräver ingående övervägande. Inspektionen är av den uppfattningen att uppdelningen icke bör drivas längre än som erfordras för att man i stora drag skall kunna bedöma huruvida den av bolaget inom olika riskområden tillämpade premienivån kan betraktas såsom skälig.

Såsom grund för de följande övervägandena utgår inspektionen från att den har tillgång till en för ändamålet rationellt utarbetad statistik, vilken uppfyller de krav som rimligen kunna ställas på en dylik. Inspektionen diskuterar härefter först den betydelsefulla frågan om vilka möjligheter inspektionen har att under den nämnda förutsättningen kontrollera premiesättningens skälighet. Därvid betonas till en början att tillsynsmyndigheten icke torde ha någon möjlighet att objektivt bedöma huruvida en individuellt åsatt premie är att anse såsom skälig eller icke. Detta uttalande belyser inspektionen med olika exempel. Däremot anser inspektionen det i princip möjligt att med ledning av de resultat, som framgå av en statistisk bearbetning av försäkringsbolagens erfarenhet, kunna påvisa huruvida den premienivå, som tillämpas för riskgrupper av större omfattning, är i genomsnitt för hög, för låg eller skälig.

Försäkringsinspektionen tillägger:

Det ligger i sakens natur att det icke kan bli fråga om några preciserade omdömen. Med statistikens hjälp torde i regel endast kunna avgöras, huruvida den erforderliga premienivån företer mera väsentliga avvikelser från den tillämpade. En nödvändig förutsättning för ett dylikt avgörande är att de statistiska genomsnittstalen uppvisa en sådan stabilitet eller en utvecklingstendens av så bestämd art att slutsatser kunna dragas med tillräcklig säkerhet. Inspektionen vill emellertid framhålla, att man här måste räkna med många gränsfall, beträffande vilka de statistiska fackmännen komma att stå tveksamma.

Inspektionen vill i detta sammanhang även erinra om att premierna skola vara så avvägda att de tillsammans med övriga inkomster varöver bolaget kan förfoga också förslå att täcka bolagets förvaltningskostnader och lämna skälig vinst. Bestämmandet av omkostnadstillägget i premien är emellertid en fråga av helt annan art än frågan om riskpremiens bestämmande och måste lösas genom en analys av bolagens organisation och det sätt varpå omkostnaderna fördela sig mellan de olika försäkringsgrenarna. Tillämpningen av skälighetsprincipen torde emellertid därjämte kräva en prövning av frågan i vad mån bolagens *verkliga* kostnader även kunna betraktas såsom *skäliga*, vilket — såsom lätt inses — är ett problem av synnerligen vansklig art.

Inspektionen diskuterar härefter närmare de båda fall där ett ingripande från myndighetens sida kan ske, nämligen då premienivån — för en riskgrupp av mera betydande omfattning — är antingen för hög eller också för låg. Vad beträffar det förra fallet anser inspektionen, bl. a. med hänsyn till den skarpa konkurrens som för närvarande karakteriserar svensk skadeförsäkring, att möjligheten att inkoppla inspektionen för kontroll av premiesättningen i syfte att motverka en onödigt hög premienivå såvitt nu kan bedömas kommer att bli av ringa betydelse. Inspektionen tillägger, att även om statistiken för en riskgrupp givit vid handen, att den tillämpade premienivån under en följd av år varit högre än erforderligt för täckande av skadeersättningar och omkostnader inom gruppen, det icke får förbises att det plötsligt kan inträffa en katastrofskada av sådan omfattning att det ekonomiska resultatet för riskgruppen i stället blir en betydande förlust, som kan utjämnas först efter ytterligare en följd av år. Då inspektionen vid bedömandet av skäligheten av en premienivå måste taga viss hänsyn till svängningar och möjligheten för plötsliga förskjutningar i skadeförloppet, följer härav, framhåller inspektionen, att ett ingripande från myndighetens sida för att sänka en premienivå, som kan synas för hög, knappast kan komma i fråga annat än vid fall, då premienivån är att anse såsom oskäligt hög.

Vad angår det fall att premienivån inom en riskgrupp kan antagas vara för låg, kommer detta — anmärker försäkringsinspektionen — att för myndigheten medföra överväganden av synnerligen ömtålig art. Det får icke förbises, att varje inskridande från det allmännas sida i syfte att ålägga ett försäkringsbolag att mot dess vilja höja sin premienivå och därmed öka försäkringstagarnas utgifter, kan — oberoende av hur starkt motive rat ett sådant inskridande än är — av bolaget utnyttjas på ett sätt som skapar irritation och en förstälilig irritation gentemot det allmänna.

Försäkringsinspektionen säger sig vara synnerligen tveksam rörande lämpligheten av att såsom tillsynsmyndighet över det enskilda försäkringsväsendet få till uppgift att kontrollera skäligheten av premiesättningen inom skadeförsäkringen. Då tillsynsmyndigheten skulle nödgas visa stor återhållsamhet vid utövandet av kontrollverksamheten på detta område, ifrågasätter inspektionen huruvida det under sådana förhållanden kan anses lämpligt bibringa allmänheten den uppfattningen, att premiesättningen inom skadeförsäkringen är föremål för det allmännas kontroll. Det är nämligen icke uteslutet, att en dylik uppfattning kan, om den vinner utbredning, bidra till att försvaga bolagens intresse och ansvar för premiesättningen.

Mot bakgrunden av de allmänna synpunkter, som försäkringsinspektionen anfört, anser inspektionen att åtgärderna för att trygga realiserandet av skälighetsprincipen inom skadeförsäkringen i huvudsak böra utformas efter följande riktlinjer:

Då en statistik, baserad på bolagens erfarenhetsmaterial rörande riskförhållandena, såsom tidigare nämnts måste anses nödvändig för kännedom om den erforderliga premienivån inom olika riskgrupper, förordar inspektionen att skadeförsäkringsbolagen åläggas att var för sig eller gemensamt utarbeta en härför lämpad statistik.

Inspektionen föreslår vidare, att statistikens resultat för alla bolag sammantagna publiceras av bolagen gemensamt på sätt och i den utsträckning som bolagen själva efter egna undersökningar må besluta. En minimiplan för statistiken bör efter inspektionens hörande godkännas av Kungl. Maj:t.

Utarbetandet av en plan av denna art torde komma att kräva omfattande utredningar beträffande olika spörsmål. Det synes nämligen angeläget, att minimiplanen erhåller en sådan utformning att den icke försvårar utan om möjligt underlättar genomförandet av andra statistiska undersökningar, som bolagen kunna finna önskvärda.

Vid utarbetandet av förslag till plan för statistiken synes enligt inspektionens mening samråd lämpligen böra äga rum med den statistiska institution, varom utredning och förslag avgivits den 4 oktober 1949, givetvis under förutsättning att detta förslag realiserar och att institutionen erhåller en härför erforderlig utrustning. Utredningen har verkställts av en kommitté tillkallad av statens naturvetenskapliga forskningsråd i enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag den 10 december 1948. Det föreslagna statistiska institutet är avsett att bildas genom sammanförande av de båda befintliga statistiska instituten vid Stockholms högskola, nämligen institutet för försäkringsmatematik och matematisk statistik inom den naturvetenskapliga fakulteten samt institutet för statistik inom den humanistiska fakulteten. Det förre institutet finansieras till stor del genom medel härrörande från de svenska försäkringsbolagen, vilka sålunda redan ha en naturlig anknytning till institutet i fråga.

Försäkringsinspektionen understryker, att den omständigheten att bolagen själva bli i tillfälle att bearbeta sitt material och även ombesörja offentliggörandet av resultatet, medför att de riktlinjer, efter vilka bearbetningen sker, bättre kunna samordnas med övriga undersökningar i bolagens regi. Härigenom skulle den föreslagna anordningen kunna bli av större värde för bolagens verksamhet än om bearbetningen så gott som uteslutande skulle behöva taga sikte på att åstadkomma sammanställningar av materialet, avsedda att överlämnas till inspektionen för att där huvudsakligen tjäna som underlag för en av inspektionen utövad kontrollverksamhet. Om bolagen själva ombesörja publicerandet av statistikens resultat finnes enligt inspektionens mening berättigad anledning förvänta att en dylik publikation kommer att bli en kärna, kring vilken andra undersökningar av värde komma att gruppera sig. Det intresse för olika forskningsuppgifter på försäkringsväsendets område som alltmera börjat framträda torde härigenom komma att ytterligare stimuleras, till gagn för försäkringsväsendet och dess utveckling.

Sammanfattningsvis anför försäkringsinspektionen följande:

Inspektionen tillstyrker förslaget att skälighetsprincipen införes inom skadeförsäkringen, varvid denna princip, av skäl som förut framhållits, även torde böra komma till uttryck i lagen. Det är emellertid av vikt att det redan från början klarlägges vilka möjligheter till prövning av denna principens tillämpning som finnas. Såsom ovan visats komma inspektionens kontrollmöjligheter att bli mycket begränsade och torde i själva verket komma att inskränkas till fall, där den tillämpade premienivån inom en riskgrupp kan anses oskäligt hög eller oskäligt låg. Den viktigaste garantien för en skälig premiesättning kommer under sådana förhållanden att grunda sig — för-

utom på bolagens egen strävan i sådan riktning — huvudsakligen på resultatet av den statistiska bearbetning av materialet, som bolagen skulle ha att verkställa och gemensamt offentliggöra. Enligt inspektionens uppfattning skulle med hänsyn härtill det ovan antydda samarbetet med det föreslagna statistiska institutet, icke endast vid statistikens planering utan även i fortsättningen, kunna få en viktig uppgift att fylla.

Departementschefen. Enighet råder därom, att en skälighetsprincip bör ligga till grund för premiesättningen även på skadeförsäkringens område. Meningarna bryta sig däremot beträffande spørsmålet, huruvida detta ämne lämpligen bör regleras lagstiftningsvägen. Även beträffande metoderna för det praktiska genomförandet av en skälighetsgrundsats ha olika uppfattningar kommit till uttryck. Till den sistnämnda frågan ansluter sig spørsmålet, i vilken utsträckning en det allmännas kontroll över premiebestämningen bör genomföras och på vilket sätt den skall anordnas.

Det är givet att konkurrensen mellan bolagen i regel är ägnad att främja effektiviteten. Med ökad rationalisering följer möjlighet till premiesänkning, till förbättring av villkoren i övrigt och till ökad service. Men enbart konkurrensen utgör icke garanti för skälig premiesättning. Bolag med en mångfald försäkringsgrenar torde trots konkurrensen ha möjlighet — åtminstone i viss utsträckning — att använda överskott i en gren för subventionering av en annan, icke bärkraftig gren, eller att anlita hopsamlade vinstfonder för att i dumpingsyfte övergående pressa ned premierna inom en viss försäkringsgren. I intet av dessa fall kunna skälighetsprincipens krav anses uppfyllda.

Enligt min mening tala övervägande skäl för ett lagfästande av skälighetsprincipen. I försäkringslagens 282 § bör — såsom ett nytt andra moment — upptagas en allmän föreskrift om att premiesättningen skall vara skäligt avvägd. Avvägningen bör ske med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Uttrycket försäkring har här kollektiv betydelse. Indelningen i riskgrupper måste naturligtvis ske efter skäliga grunder. Tydligt är att den del av premien, som svarar mot själva risken, bör inrymma erforderliga säkerhetsmarginaler. Bolagets ekonomiska ställning utgör en omständighet som bör kunna beaktas vid premiesättningen. Ett väl konsoliderat företag bör sålunda vara oförhindrat att disponera fondavkastningen till reduktion av premierna. Självfallet böra premierna därjämte lämna utrymme för skälig vinstmarginal.

Den ifrågavarande bestämmelsen torde böra utformas såsom ett åliggerande för styrelsen och verkställande direktören att övervaka premiesättningen.

Tillämpning av skälighetsprincipen förutsätter, såsom redan nämnts, en uppdelning av försäkringsbeståndet i riskgrupper. Uppdelningen måste i stor utsträckning grundas på en subjektiv bedömning. Utredningen som varit medveten härom har likväl ansett att ett visst riskklasschema borde fastställas såsom en gemensam bas för den finare gruppindelning, som de enskilda bolagen kunde finna motiverad. Med hänsyn till de divergerande uppfattningar, som i detta hänseende kommit till uttryck i remissyttran-

dena, torde frågan om ett gemensamt riskklassschema böra ytterligare övervägas. Hithörande spørsmål böra lämpligen göras till föremål för överläggningar mellan försäkringsinspektionen och bolagen. Jag utgår ifrån att inspektionen kommer att taga initiativ till sådana överläggningar. Utan att vilja binda de fortsatta diskussionerna i ämnet finner jag det angeläget att här uttala, att åtminstone vissa verksamhetsgrenar uppenbarligen måste uppdelas på särskilda riskgrupper för att skälighetsprincipens krav skola kunna uppfyllas.

Beträffande metoderna för skälighetsprincipens praktiska genomförande har Folket-Samarbete förordat en kontroll med tillhjälp av bokföringen medan övriga remissinstanser i likhet med utredningen utgått ifrån att skälighetsprincipen skall grundas på statistik. Till förmån för bokföringsmetoden talar att densamma är enkel och sålunda icke ägnad att tynga företags förvaltning eller omkostnader. Gentemot bokföringsmetoden har anförts bl. a., att den förutsätter en så grov riskklassindelning, att alltför varierande risker rymmas inom samma grupp; metoden skulle därigenom åtminstone beträffande vissa verksamhetsgrenar icke kunna ge tillräckligt underlag för en skälighetskontroll. Såvitt framgår av remissyttrandena, särskilt vad försäkringsinspektionen anført, torde statistikmetoden framstå såsom den mest ändamålsenliga och detta även om — såsom rimligt — riskklassindelningen sker i tämligen grova drag. Man har emellertid ingen anledning att i förväg utdöma alternativet att i bokföringen verkställa den erforderliga uppdelningen på riskklasser. Tillfälle bör beredas att i praktiken pröva såväl bokförings- som statistikmetoden. Premieövervakningen inom bolaget bör således ske med hjälp av fortlöpande statistik eller annorledes. Detta bör komma till uttryck i lagen. Genom den nämnda avfattningen ges förord åt statistikmetoden. Bolagsledningen äger emellertid att fritt pröva, vilken metod den med hänsyn till omständigheterna finner mest ändamålsenlig. Det synes lämpligt att varje bolag till försäkringsinspektionen lämnar redogörelse för den metod som bolaget använder för övervakning av premiesättningen. På inspektionen bör ankomma att bestämma för vilka perioder sådana redogörelser skola avgivas. I syfte att tvinga bolagen till analys av verksamheten synes vidare böra föreskrivas, att i redogörelsen för den tillämpade metoden jämväl erfarenheterna av densamma skola angivas. Tydligt är att därvid principerna för den tillämpade riskklassindelningen böra klarläggas. Det till försäkringsinspektionen sålunda inkomna materialet bör förvaras hos myndigheten. Genom detta material kunna småningom säkrare hållpunkter vinnas för premiesättningen.

Även om i lagen icke stadgas skyldighet för försäkringsinspektionen att ingripa i frågor rörande premiesättningen är myndigheten naturligen oförhindrad att under hand upptaga ämnet till diskussion med vederbörande bolag. Det bör anmärkas att de utpräglade fallen av för hög eller för låg premie torde falla under bestämmelsen i 288 § nya försäkringslagen att försäkringsinspektionen skall ingripa med föreläggande där allvarlig anmärkning mot försäkringsbolags verksamhet föreligger.

Av vikt är att försäkringsinspektionen med uppmärksamhet följer utvecklingen på området. Det kan förutsättas att inspektionen påkallar ändring i lagstiftningen om anledning därtill skulle yppas.

Det är sannolikt att vissa bolag, t. ex. sådana som tillhöra samma koncern eller eljest samarbeta i något hänseende, skola finna det ändamålsenligt och kostnadsbesparande att föra gemensam statistik. Från allmän synpunkt torde det huvudsakligen vara till fördel att statistiken grundas på ett så vidsträckt underlag som möjligt. Med hänsyn härtill får det anses motiverat att i lagen upptaga uttrycklig bestämmelse om att två eller flera bolag äro oförhindrade att föra gemensam statistik. En bestämmelse av sådan innebörd öppnar därjämte möjlighet att genomföra den av försäkringsinspektionen framkastade tanken på ett för bolagen gemensamt statistiskt institut.

Frågan vad som skall anses såsom skälig premie beträffande försäkringsaffär i utlandet är vanskelig att besvara. Därtill kommer att premiesättningen på den utländska marknaden starkt påverkas av denna marknads ofta skiftande förhållanden. Ett genomförande av skälighetsprincipen beträffande svenska företags verksamhet i utlandet skulle vara ägnat att försvaga dessas ställning i konkurrensen och därmed i sista hand skada det svenska folkhushållets intresse. Verksamhet i utlandet — såväl direkt affär som återförsäkring — bör således undantagas från bestämmelserna om övervakning av premiesättningen. Jämväl här i riket bedriven sjö- och annan transportförsäkring bör undantagas. Dessa försäkringsgrenar rikta sig till affärslivet. Erfarenheten torde ha visat att försäkringstagarna här själva väl bevaka sina intressen med avseende å premiesättningen. Däremot torde skäl icke föreligga att undantaga den del av brandförsäkringen, som riktar sig till affärslivet.

I syfte att icke onödigt betunga de minsta lokala bolagen är det min avsikt att — i anslutning till överväganden rörande sockenbolagen — föreslå en bestämmelse som möjliggör dispens från vissa regler i försäkringslagen. Det kan vara motiverat att, åtminstone i viss utsträckning, tillämpa en sådan dispensregel i fråga om premieövervakningen.

Såsom framhållits i anslutning till spörsmålet om försäkringstagarrepresentation i försäkringsaktiebolagens styrelser är det motiverat att i övergångsbestämmelserna inrymma en dispensregel som för särskilt fall möjliggör visst anstånd med tillämpningen av de nya föreskrifterna. Dispensregeln bör så utformas, att den blir tillämplig jämväl i fråga om skälighetsprincipen.

I ett par remissyttranden har betonats, att fullständig publicitet rörande det till försäkringsinspektionen insända statistikmaterialet är ägnat att skada försäkringsbolagen; särskilt har anförts att materialet skulle kunna illojalt utnyttjas av utländska återförsäkringsgivare eller svenska konkurrenter. Utredningen har mot bakgrunden av en allmän statistikskyldighet för bolagen tänkt sig en långt driven publicitet. Sekretessfrågan kommer emellertid i ett förändrat läge om bolagen medgivas rätt att fakultativt

tillämpa statistikmetoden eller bokföringsmetoden eller möjligen ytterligare någon tänkbar metod. Det är naturligt om ett bolag, som i och för sig anser statistikmetoden vara att föredraga, visar sig obenäget att nedlägga kostnader och arbete på densamma, om materialet öppet skulle ställas till förfogande för konkurrenter, som tillämpa en mera summarisk metod, och av dem utnyttjas i rörelsen. En obegränsad publicitet är sålunda ägnad att motverka en från allmän synpunkt önskvärd utveckling av skadestatistiken. Statistikmaterial som bolagen inlämna till tillsynsmyndigheten bör sålunda i erforderlig utsträckning kringgärdas med sekretesskydd. Detta är en avvägningsfråga. I den mån gällande lagstiftning icke erbjuder nödigt skydd torde kompletterande föreskrifter i ämnet böra utfärdas. Det synes lämpligt att försäkringsinspektionen — så snart klarhet vunnits rörande den form, vari statistikmaterialet kan komma att tillhandahållas inspektionen — upptager frågan till närmare övervägande och gör framställning om möjligen erforderliga föreskrifter i ämnet.

I anslutning till vad som anförts i Försäkringstjänstemannaförbundets yttrande må framhållas, att vid bedömande av omkostnadernas skälighet lönesättningen på arbetsmarknaden måste respekteras. Någon prövning av de löner som genom kollektivavtal tillförsäkrats personalen kan sålunda icke tänkas förekomma i detta sammanhang. Denna princip, som klart kom till uttryck då skälighetsprincipen lagfästes i fråga om livförsäkringen, måste alltså vara vägledande.

Det torde böra närmare undersökas, huruvida efter skälighetsprincipens genomförande priskontrollnämndens sysslande med försäkringsväsendets premiefrågor kan upphöra.

Skälighetsprincipen medför uppenbarligen en väsentlig begränsning i möjligheten att uttaga företagarvinst inom skadeförsäkringen. Med hänsyn härtill har jag icke funnit det erforderligt att upptaga regler om vinstbegränsning i lagen.

3. Antalet försäkringsbolag.

Utredningen. I detta avsnitt av principbetänkandet har utredningen inledningsvis citerat ett uttalande av den äldre försäkringsutredningen. Denna anförde, att inom de flesta försäkringsgrenar antalet bolag vore större än som erfordrades ur behovstäckningens synpunkt. En reduktion vore därför önskvärd. Det finge anses såsom en angelägen uppgift för det enskilda försäkringsväsendets målsmän att söka åstadkomma en dylik reduktion.

Då detta uttalande gjordes torde man — framhåller 1945 års försäkringsutredning — främst haft i sikte den övermättnad av marknaden som ett för stort antal fältorganisationer medför och de nackdelar i olika hänseenden som följa därav. 1945 års försäkringsutredning säger sig vilja understrika vikten av det berörda uttalandet.

Utredningen redogör härefter för vissa fusioner som genomförts under de senaste åren och knyter härtill den reflexionen, att dessa fusioner icke

kunna anses vara av den omfattning att situationen i avsevärd grad förändrats. Tydligt är dock, tillägger utredningen, att på frivillighetens väg en utveckling är i gång mot minskat antal företagsenheter.

I detta sammanhang anmärker utredningen att även andra åtgärder än fusioner kunna motverka en övermättnad på fältet. År 1948 har sålunda träffats en överenskommelse mellan vissa livbolag avseende ett samarbete på fältet i de glest befolkade delarna av vårt land. Överenskommelsen öppnar möjligheter för bolagen att i dessa landsdelar förenkla sina fältorganisationer i kostnadsbesparande syfte.

Utredningen anser det vara av vikt att den utveckling fullföljes, som sålunda inletts på frivillighetens väg. En minskning av antalet företagsenheter bör sålunda eftersträvas, i den utsträckning detta är önskvärt med hänsyn till en sund utveckling och marknadens behov. Ett samgående i koncernform får härvidlag samma effekt, förutsatt att en motsvarande reduktion av de enskilda företagens fältorganisationer genomföres. Utredningen anser att åtgärder av här berörd art böra vidtagas i samråd mellan bolagen och försäkringsinspektionen. Därigenom skulle nämligen skapas förutsättningar för planmässighet och kontinuitet.

Härefter fortsätter utredningen:

Det här från utredningens sida uttalade önskemålet om fortsatt fusionering mellan försäkringsbolag aktualiserar vissa närliggande spørsmål, i främsta rummet frågan om utskiftningsskatt. Om svenskt aktiebolag — inklusive försäkringsaktiebolag — vid sin upplösning utskiftar tillgångar, skall bolaget erlägga skatt till staten å det utskiftade beloppet. Bestämmelser här om ha upptagits i förordningen den 27 juni 1927 om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar. Sedan år 1940 utgör skattesatsen 30 % å det beskattningsbara beloppet.

Överlåter ett försäkringsföretag hela sitt försäkringsbestånd till ett annat bolag, är förstnämnda företag därefter skyldigt att likvidera. Detta är den normala gången vid en reduktion av antalet företagsenheter. Är det överlåtande bolaget av aktiebolagstyp drabbas det i samband med likvidationen av skyldighet att erlägga utskiftningsskatt. Skattskyldigheten åvilar det likviderande bolaget såsom sådant, icke aktieägarna, och skatt uttages oavsett huruvida någon utskiftning i egentlig mening förekommer eller icke. Då försäkringarna överlåtas från det ena företaget till det andra, måste även tillgångar överlåtas till sådant värde, att försäkringsutfästelserna säkras. I den mån tillgångarna i stället tagas i anspråk för erläggande av utskiftningsskatt minskas bolagets konsolidering. Därigenom försämras försäkringstagarnas ställning. Detta är i särskild grad fallet i fråga om livförsäkring, där konsolideringsfonderna i det väsentliga skola anses tillkomma försäkringstagarna.

I skrivelse den 22 maj 1948 (nr 221) bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att, i fall då försäkringsaktiebolag upplöses i anledning av att dess försäkringsbestånd överlätits till annat försäkringsbolag, vilket äger samtliga aktier i förstnämnda bolag, medgiva befrielse från skattskyldighet enligt utskiftningsskatteförordningen. Här har sålunda öppnats möjlighet till befrielse från utskiftningsskatt vid fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag. Det saknas emellertid icke exempel på fall, där ett försäkringsbolag äger icke alla men det övervägande antalet aktier i ett annat försäkringsbolag. I den mån det från allmän synpunkt är önskvärt, att en fusion mellan

företagen kommer till stånd, måste det anses som en plikt för det allmänna att så långt möjligt undanröja formella hinder härför. Två olika utvägar stå här till buds. Den ena innebär, att den nyssnämnda dispensen utsträcker att gälla även i det nu skisserade fallet, dock givetvis endast såvitt angår den utskiftningskatt som skulle belöpa på moderbolagets likvidationsandel men icke på det belopp, som utskiftas till enskilda aktieägare. Den omständigheten att dispensrätten lagts i Kungl. Maj:ts hand och förutsätter prövning från fall till fall måste anses utgöra garanti för att dispens endast meddelas i fall där sådan är från allmän synpunkt fullt motiverad. Enligt det andra alternativet skulle i försäkringslagen upptagas regler angående rätt för moderbolaget att inlösa minoritetsaktier. Dessa regler borde utformas efter mönster från nya aktiebolagslagen (174 § 2 mom. samt 223 § 2 och 3 mom.). Här föreligger inlösningsrätt för moderbolaget då detta äger mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolag. Försäkringsutredningen förordar, att, på sätt ovan anvisats, dispensrätten beträffande utskiftningskatteförordningen utvidgas och ändring genomföres i försäkringslagen.

Ytterligare en jämkning i försäkringslagen kan anses motiverad. Enligt 1917 års lag tilläts för ett speciellt fall att betalning för försäkringsaktie erlades annorledes än i penningar, nämligen i fall då ett försäkringsaktiebolag bildades eller ett sådant bolags aktiekapital ökades för övertagande av ett annat försäkringsaktiebolags rörelse; för de nya aktierna kunde betalning få erläggas medelst aktier i det överlåtande bolaget. Denna möjlighet står icke till buds enligt den nya försäkringslagen, som generellt förbjuder tillskjutande av s. k. apportegendom. Förbudet har, enligt vad som uppgivits, medfört svårigheter för eller förhindrat planerade fusioner. Försäkringsutredningen vill för sin del förorda en återgång till bestämmelserna i 1917 års lag. Ett medgivande till betalning medelst apportegendom i det ifrågavarande specialfallet torde icke behöva möta betänkligheter med hänsyn till den granskningsbefogenhet som tillkommer försäkringsinspektionen.

Utredningen anmärker att principiellt möjligheten att bilda nya försäkringsbolag bör hållas öppen. Men — fortsätter utredningen — det är tydligt, att, om man i dagens läge bedömer antalet bolag såsom för stort inom flertalet försäkringsgrenar, något nämnvärt utrymme för nyetablering för närvarande icke finnes. Undantag bör dock gälla i fråga om bolag, som bildas för att täcka något nytt försäkringsbehov eller som eljest kan anses vara av klart utvecklingsfrämjande karaktär. Om det i anslutning till fusionsåtgärder finnes ändamålsenligt att bilda ett nytt bolag i stället för ett eller flera redan existerande, torde detta icke böra möta hinder.

Vad sålunda anförts beträffande nyetablering anser utredningen i viss mån tillämpligt i fråga om koncession för nya försäkringsgrenar. Utredningen framhåller att dess nu återgivna synpunkter torde ligga i linje med de intentioner, på vilka koncessionsreglerna i den nya försäkringslagen vila. Om utredningens synpunkter vinna statsmakternas bifall, torde de kunna helt tillgodoses i lagtillämpningen. Någon ändring av försäkringslagen på denna punkt finner utredningen sålunda icke erforderlig.

Slutligen har utredningen i detta sammanhang tagit upp frågan huruvida skäl finnes att inrätta ett eller flera statliga försäkringsföretag i konkurrens med de enskilda. Diskussionen härom har närmast gällt livförsäkringen. Utredningen har av olika skäl avvisat tanken men tillägger, att vad utredningen

förut anfört angående antalet försäkringsbolag icke bör utgöra hinder för att bevilja koncession för ett statligt livförsäkringsföretag om ett sådant, oaktat vad utredningen anfört, anses böra komma till stånd.

Yttranden. Länsstyrelsen i Örebro län understryker utredningens uttalande, att en minskning av antalet företagsenheter alltjämt bör eftersträvas. På vissa områden är splittringen alltjämt för stor. Det är länsstyrelsens förhoppning, att en bättre koncentration på dessa områden skall kunna ernås inom rimlig tid utan större ingripanden från samhällets sida.

Försäkringsfunktionärernas förbund uttalar, att skadeförsäkringen för närvarande är splittrad på alltför många företag, vilket medför onödigt höga administrationskostnader för denna verksamhet. Förbundet anser, att antalet ombud som skola representera alla dessa olika företag och branscher är så stort att flertalet ombud icke få någon verklig inkomst av uppdraget.

Gentemot önskemålet om fortsatta försäkringsfusioner framhåller *Handelskammaren i Karlstad* att det icke är säkert, att jätteföretagen inom försäkringsbranschen arbeta billigare och effektivare än mindre företag. Detta måste bli en avvägningsfråga. De mindre och lokalt förankrade företagens betydelse säger sig handelskammaren kunna för sin del varmt vitsorda med erfarenheter från sitt eget verksamhetsområde. *Stockholms handelskammare* betecknar det som en styrka för det enskilda näringslivet att inom dess olika grenar en rik nyansering av företagens typer och storlek får bestå.

Kommerskollegium påpekar att förslagets rekommendation att minska antalet försäkringsbolag anknuter till en redan nu inom försäkringsväsendet märkbar utveckling. Det synes kollegium angeläget, att rationaliseringssträvandena icke drivas så långt att man hindrar en konkurrens som befrämjar försäkringsverksamhetens fortsatta utveckling.

Försäkringsbolagens riksförbund anför:

Hithörande spörsmål diskuterades ingående före tillkomsten av 1948 års lag om försäkringsrörelse i samband med frågan om koncessionsvillkoren enligt den nya lagen. Riksförbundet och Svenska livförsäkringsbolags förening framhöllo därvid bland annat, att en koncessionsprövning från i främsta rummet kvantitativa utgångspunkter måste bygga på en utomordentligt ingående kännedom om marknadens både synliga och latent behov och om de existerande företagens kvalifikationer och ambitioner, en kännedom som en koncessionsbeviljande myndighet näppeligen kunde besitta, samt att det ofta förutsattes svåra och ömtåliga avvägningar, för vilka ett verkligt objektivt underlag över huvud icke stode till buds. Dessa uttalanden äga tillämpning även då det gäller att bedöma frågan i vad mån en fortsatt koncentration inom det privata försäkringsväsendet kan anses påkallad med hänsyn till rådande förhållanden. En betydande koncentration har sedan länge pågått och pågår alltjämt och denna utveckling bör jämväl i fortsättningen, så länge några olägenheter för försäkringstagarna på grund av »splittringen» icke kunna påvisas, få fortgå på naturligt sätt och icke brådslöras genom ingripanden eller påtryckningar från det allmännas sida. Koncentrationen bör dock icke drivas för långt, då det är av vikt att tillräckligt många företag finnas med olika inriktning i fråga om klientel och verksamhetsformer för att en effektiv konkurrens skall kunna upprätthållas över hela linjen. I den mån framdeles uppkomma frågor om nybildning

av bolag eller om utvidgning av viss rörelse med nya verksamhetsgrenar böra dylika frågor, på sätt 1942 års försäkringsutredning framhållit, lösas med hänsyn till då rådande sociala, ekonomiska och demografiska förhållanden. Att binda utvecklingen genom snäva direktiv för tillämpningen av koncessionsbestämmelserna i den nya lagen om försäkringsrörelse bör enligt riksförbundets mening ej komma i fråga.

Även *Thulebolagen* understryka vanskligheten av att bedöma vilket antal företag som skall anses erforderligt för att täcka behovet.

De av utredningen föreslagna åtgärderna för underlättande av fusioner — ökade möjligheter till dispens från utskiftningsskatt, rätt för moderbolag till tvångsinlösen av minoritetsaktier i dotterbolag samt rätt att erlägga betalning för aktier med s. k. apportegendom — ha behandlats av *försäkringsinspektionen*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *Thulebolagen*. Samtliga tillstyrka förslaget. Försäkringsinspektionen tillägger beträffande frågan om betalning av aktier med apportegendom att denna fråga icke torde vara av större betydelse.

Departementschefen. Vid ett övervägande av frågan huruvida försäkringsväsendet för närvarande är utbyggt i större omfattning än som svarar mot marknadens behov får avgörande vikt fästas icke enbart vid försäkringsbolagens numerär. Koncernbildning har nämligen förekommit i stor utsträckning på försäkringsväsendets område. Där man — såsom vanligen torde vara fallet — genomfört en central förvaltning och en gemensam fältorganisation för de i koncernen ingående bolagen framstå dessa i själva verket såsom en enda företagsenhet. Av särskild betydelse för det föreliggande spørsmålet är just antalet fältorganisationer och dessas omfattning. Försäkringsutredningen har belyst de olägenheter och kostnader, som följa av ett för stort antal fältorganisationer. Vid en för stark utbyggnad av den centrala förvaltningen uppkomma i viss mån likartade nackdelar.

Försäkringsbolagen förete en rik nyansering med hänsyn till storlek, verksamhetsformer, arbetsmetoder och klientel. Såsom förut anmärkts måste detta inom vida gränser betraktas som en fördel, i det att nyanseringen ökar möjligheterna till anpassning efter växlande försäkringsbehov. Att söka objektivt fastslå vilket antal företagsenheter som svarar mot marknadens behov kan naturligtvis icke komma i fråga, desto mindre som behovet icke är fast utan växlar från tid till annan med hänsyn till sociala, ekonomiska och demografiska faktorer.

Under de senaste åren ha på frivillighetens väg betydelsefulla åtgärder vidtagits, varigenom antalet företagsenheter minskats; därjämte har i rationaliseringssyfte visst samarbete inlett mellan olika bolag. I ett par remissyttranden har det oaktat uttalats, att antalet företagsenheter, enkannerligen antalet fältorganisationer, alltjämt är för stort. Även om närmare hållpunkter för ett bedömande härav saknas såväl i dessa som i övriga remissyttranden, finnes å andra sidan icke något som motsäger att den nämnda uppfattningen i stort sett är riktig. Olika omständigheter göra det likväl sannolikt, att den reduktion som redan inlett på frivillighetens väg kom-

mer att fortsätta utan ingripande från det allmännas sida. Jag vill här understryka angelägenheten av att så sker.

Vad angår frågan om nybildning av försäkringsbolag och om utvidgade koncessioner för redan bestående bolag synes det mig icke lämpligt att nu binda utvecklingen genom nya lagbestämmelser eller bestämda uttalanden av statsmakterna till stöd för lagtillämpningen. Uppkommande frågor om koncession måste lösas med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Tydligt är emellertid, att om man i dagens läge bedömer antalet koncessioner i flera försäkringsgrenar såsom onödigt stort, möjligheterna enligt gällande lag till nyetablering eller utvidgning i dessa grenar få anses begränsade. En första förutsättning är att behov förefinnes av den tillämnade koncessionen. Behov kan här sägas vara liktydigt med en marknad som icke redan är väl täckt av de existerande bolagen. Lagbestämmelserna böra emellertid icke få hindra en naturlig utveckling av de effektiva och väl-skötta företagen. Beviljandet av koncession för nytt bolag eller ny försäkringsgren bör sålunda icke vara uteslutet om detta utgör ett led i koncernens eller företagets naturliga expansion. Det kan t. ex. vara fråga om att tillgodose ett nytt försäkringsbehov inom den del av marknaden där koncernen är verksam utan att detta nödvändiggör påbyggnad av den förefintliga organisationen. Vidare är det anledning framhålla att behovsprövningen ej bör ske med sådan försiktighet, att inom försäkringsområden där en ökning av ackvisitionsarbetet i och för sig synes vara rimlig, tillgodoseendet av de nya behoven under alla förhållanden förbehålles redan existerande bolag.

Utredningen har — i syfte att underlätta försäkringsfusioner — ifrågasatt utvidgning av rätten att meddela dispens från utskiftningsskatt i samband med överlåtelse av försäkringsbestånd från ett bolag till ett annat. Vad utredningen till stöd härför anfört är beaktansvärt. Ett genomförande av förslaget torde emellertid stöta på skattetekniska svårigheter. Med hänsyn härtill synes frågan böra ytterligare övervägas.

Det torde icke vara påkallat att nu genomföra ändring i den nya lagen om försäkringsrörelse såvitt gäller rätt till tvångsinlösen av minoritetsaktier eller rätt att erlægga betalning för aktier med apportegendom.

4. Sockenbolagen.

Till denna bolagskategori hänföres varje ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring av egendom å landsbygden, vars verksamhetsområde är mindre än ett härad eller, där det omfattar delar av flera härad, mindre än tio socknar; med härad likställes härvid tingslag i de orter där benämningen härad ej förekommer. Dessa bolag äro icke underkastade bestämmelserna i den allmänna försäkringslagen. Sockenbolag är emellertid skyldigt att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter i enlighet med de föreskrifter Konungen meddelar. Dylika föreskrifter ha senast meddelats i en kungl. kungörelse den 17 december 1948 (nr 805). Dessa innehålla i hu-

vudsak, att sockenbolag viss tid efter det bolaget trätt i verksamhet skall göra anmälan därom till försäkringsinspektionen med bifogande av avskrifter av stadgarna, att ändring i stadgarna på enahanda sätt skall delgivas försäkringsinspektionen, samt att bolaget är pliktigt dels att hålla räkenskaper och övriga handlingar tillgängliga för försäkringsinspektionen eller dess ombud och jämväl i övrigt lämna upplysningar om rörelsen, dels ock att för varje räkenskapsår till försäkringsinspektionen insända uppgift om bolagets verksamhet under året. De årliga uppgifterna angående verksamheten lämnas på särskilda formulär, upptagande en enkel tablå.

Varje sockenbolag driver endast en verksamhetsgren. Tre olika grenar finnas företrädta bland bolagen, nämligen brand-, sjö- och husdjursförsäkring. (Det hör anmärkas att ett par bolag inkludera hagelskadeförsäkring i sin brandförsäkring.) Vid utgången av år 1948 uppgick antalet anmälda sockenbolag till 223 inom brandförsäkringen, 15 inom sjöförsäkringen och 931 inom husdjursförsäkringen. Enligt vad som upplysts torde antalet emellertid vara ännu större i det att åtskilliga bolag underlåtit att anmäla sin existens till tillsynsmyndigheten.

Följande siffror må tjäna till belysning av sockenbolagens förhållanden. År 1948 uppgingo sockenbolagens premieintäkter inom brandförsäkringen i runt tal till 2,3 milj. kronor, inom husdjursförsäkringen till samma belopp och inom sjöförsäkringen till 230 000 kronor. I genomsnitt per bolag uppgick premieintäkten under året inom de tre grupperna till omkring 10 200 kronor, 2 500 kronor och 15 300 kronor.

Utredningen. Efter att inledningsvis ha framhållit, att sockenbolagen inrymma företag av mycket växlande storlek och karaktär lämnar utredningen en närmare redogörelse för verksamheten inom de tre grenar som drivas av sockenbolagen. Inom husdjursförsäkringen förekomma många varianter mellan den enkla bolagskonstruktionen med ett mindre antal jordbrukare inom ett begränsat område såsom delägare, vilka inbördes utjämna dödsfallsriskerna bland sina kreatursbesättningar under enklast tänkbara förvaltningsformer, samt det större, modernt arbetande företaget med en utbyggd administrationsapparat och fasta premier. För husdjursförsäkringen betecknande är att den icke innesluter sådana katastrofrisker som exempelvis brandförsäkringen. I förhållande till den totala sjöförsäkringsaffären i vårt land är den roll sockenbolagen spela på sjöförsäkringens område mycket obetydlig. De bolag som förekomma avse samtliga att tillgodose fiskarbefolkningens försäkringsbehov. Därmed fylla de otvivelaktigt — anmärker utredningen — en betydelsefull uppgift. De äro starkt lokalt begränsade; varje bolag riktar sig i regel endast till ett bestämt fiskeläge. Brandförsäkringen är på ett helt annat sätt än husdjursförsäkringen riskpräglad. Försäkringsobjekten äro mångskiftande och verkningarna av ett försäkringsfall svåra att förutse. Skaderegleringen kräver ofta omfattande insikter i skilda ämnen. Brandförsäkringen förutsätter sålunda ett tekniskt-statistiskt beräkningsunderlag samt fackkunskap. Utredningen finner det sannolikt att dessa krav äro tillgodosedda i åtskilliga sockenbolag men det

torde å andra sidan icke saknas exempel på att verksamheten icke ombesörjes på ett betryggande sätt. En väl avvägd brandförsäkringsrörelse kräver med nödvändighet ett icke obetydligt mått av geografisk spridning av de försäkrade riskerna. Det ligger emellertid i sakens natur att sockenbolagens i genomsnitt snäva lokala begränsning motverkar en sådan spridning. Vådorna av en riskanhopning få emellertid allvarlig karaktär först om bolaget utan återförsäkring täcker större risker än som kan anses försvarligt med hänsyn till bolagets ekonomiska styrka. Att i detta hänseende icke överallt tillbörlig försiktighet iakttages anser utredningen stå utom tvivel.

Beträffande frågan huruvida eller i vad mån den nuvarande, mycket knapphändiga tillsynen över sockenbolagen bör utvidgas understryker utredningen, att man icke utan tungt vägande skäl bör med omfattande kontrollföreskrifter ingripa i en rörelse om därmed följa förvaltningsmässiga komplikationer — för såväl företagen som tillsynsmyndigheten — och en fördyring av verksamheten. Icke minst bör betonas, tillägger utredningen, att för den händelse samtliga sockenbolag skulle ställas under samma tillsyn som övriga inhemska försäkringsföretag, detta skulle innebära en ansvallning av försäkringsinspektionens arbetsuppgifter, som icke står i rimlig relation till vad därigenom vunnas.

Utredningen föreslår, att nuvarande tillsyns- och registreringsföreskrifter bibehållas beträffande husdjurs- och sjöförsäkringen. Med hänsyn till de speciella förhållandena i fråga om brandförsäkringen finner utredningen emellertid övervägande skäl tala för att de på detta område verksamma sockenbolagen underkastas samma offentliga tillsyn och samma registreringsföreskrifter som övriga inhemska försäkringsbolag.

I detta sammanhang anför utredningen vidare:

Det bör framhållas, att enligt den nya försäkringslagen (204 §) — som avser jämväl läns- och häradsbolagen — Kungl. Maj:t eller försäkringsinspektionen äger dispensera från föreskrifterna i vissa lagrum. Dispensmöjligheten, som främst avser vissa föreskrifter av bolagsrättslig art, tager närmast sikte på läns- och häradsbolagen, vilkas relativt okomplicerade förhållanden i många fall torde motivera en mindre ingående rättslig reglering. Om sockenbrandbolagen underkastas försäkringslagens bestämmelser, måste dispensrätten få än större användning beträffande dessa. I andra hänseenden stadgar försäkringslagen direkt vissa undantag — i förenklade syfte — beträffande bolag med begränsat verksamhetsområde eller eljest begränsad rörelse (t. ex. 204 §, jämförd med 100 § 1 mom. 2 st., samt 285 §). Vidare bör beaktas, att beträffande vissa frågor tillämpningsföreskrifter till lagen skola utfärdas i administrativ ordning, exempelvis i fråga om redovisningen. Det kan förutsättas, att redovisningsreglerna för de lokala bolagen komma att noga anpassas till dessa företags förhållanden och sålunda bli relativt enkla. Redovisningen kan nämligen i väsentlig mån förenklas i ett företag, som endast driver en enda försäkringsgren. Vidare kan förutsättas, att försäkringsinspektionen liksom hittills kommer att för sockenbolagen tillämpa överskådliga och okomplicerade formulär för de årsredogörelser bolagen ha att avlämna till myndigheten.

Utredningen betonar vikten av att sockenbrandbolagens inpassande under tillsynen icke forceras och föreslår att detta sker med ingången av år 1952. Därmed — framhåller utredningen — beredas bolagen rådrom att anpassa sig efter de nya bestämmelserna.

I anslutning härtill uttalar utredningen att en utvidgad offentlig tillsyn sannolikt kommer att kännas som en belastning för de minsta sockenbolagen. Möjligt är också att förhållandet stimulerar dessa bolag att uppgå i större företag. Just i fråga om brandförsäkringen måste från allmän synpunkt en sådan utveckling anses önskvärd. Brandförsäkringen är nämligen icke ägnad för företagsdrift i alltför primitiva former.

Försäkringsbolagen äro pliktiga att genom årliga bidrag bekosta tillsynsverksamheten. Bidraget utgår i relation till premieintäkten för försäkringar för bolagets egen räkning. Avgiftssatsen utgör för närvarande 0,4 promille, dock lägst 100 kronor för år. Sockenbolagen äro emellertid undantagna från bidragsplikt. Utredningen anmärker, att den nuvarande, låt vara knapphändiga, tillsynen över dem sålunda kan sägas vara bekostad av övriga försäkringsbolag. En konsekvens av förslaget om skärpning av tillsynen anser utredningen vara att sockenbrandbolagen åläggas bidragsplikt enligt samma grunder som övriga försäkringsbolag. Räknat på premieintäkterna för verksamhetsåret 1946 skulle årsbidraget för denna bolagsgrupp belöpa sig till 22 400 kronor. Utredningen finner att ett bidrag av denna storleksordning i stort sett torde täcka kostnaden för tillsynen.

De sockenbolag vilka driva husdjurs- och sjöförsäkring skola enligt förslaget alltjämt åtnjuta befrielse från bidragsplikten.

Utredningen anmärker, att en utvidgning av tillsynen beträffande sockenbrandbolagen måste medföra en ökning av försäkringsinspektionens ämbetsuppgifter. Härom anför utredningen vidare:

Denna ökning av arbetsvolymen blir markant under åren närmast efter övergången till den nya ordningen men kan därefter väntas väsentligt avtaga. Det bör nämligen beaktas, att det här rör sig om tämligen homogena företagstyper, vilka dessutom förete betydande likheter med läns- och häradsbolagen, varjämte försäkringsinspektionen här har möjlighet att utnyttja aktuella erfarenheter i detta hänseende från läns- och häradsbolagen.

Ätminstone under övergångstiden torde de nya arbetsuppgifterna påkalla en utökning av försäkringsinspektionens personal. Frågan i vilken utsträckning behovet av personalförstärkning kommer att kvarstå bör bedömas på grundval av de första årens erfarenhet.

Yttranden. Utredningens förslag i denna del har vunnit nära nog allmän anslutning i remissyttrandena. Med ett undantag tillstyrka samtliga länsstyrelser att sockenbrandbolagen komma under försäkringsinspektionens tillsyn.

Länsstyrelsen i Jönköpings län uttalar, att ehuru länsstyrelsen veterligen sockenbolagen hittills kunnat fullgöra sina förpliktelser utan anmärkning, det dock av såväl principiella som praktiska skäl får anses angeläget, att åtminstone brandförsäkringsbolagen underkastas offentlig tillsyn och kontroll. Det torde kunna förväntas, att en dylik kontroll skulle animera sär-

skilt de mindre brandförsäkringsbolagen att uppgå i länsbolagen, vilken utveckling länsstyrelsen i likhet med utredningen finner önskvärd. Länsstyrelsen finner utredningens förslag i fråga om sockenbolagen välgrundat och biträder detsamma.

Liknande synpunkter uttalas av ett par andra länsstyrelser.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har ägnat frågan ingående uppmärksamhet. Hos länsstyrelsen funnos vid 1947 års utgång registrerade ej mindre än 58 sockenbolag, varav 26 för brandförsäkring och 32 för husdjursförsäkring. Länsstyrelsen anser att de sockenbolag, vilka bedriva husdjurs- eller sjöförsäkring, äro ägnade att utan men för försäkringstagarna utöva sin verksamhet under förhållandevis enkla förvaltningsformer. En skärpt offentlig tillsyn, som skulle medföra en fördyrad och utbyggd administration av dessa bolag, finner länsstyrelsen icke nödvändig att genomföra. Beträffande brandförsäkringsbolagen är förhållandet däremot ett annat. Länsstyrelsen understryker utredningens synpunkter och finner det — icke minst med hänsyn till försäkringstagarnas intressen — motiverat att stärka den offentliga kontrollen över sockenbrandbolagen. På vad sätt detta lämpligast bör ske kan däremot vara föremål för olika meningar. Efter en diskussion rörande olika alternativ ansluter sig länsstyrelsen till utredningens förslag härutinnan. Länsstyrelsen tillägger att denna lösning kan väntas medföra den fördelen, att med hänsyn till den press, som en effektiv offentlig kontroll sannolikt kommer att innebära för särskilt de mindre bland de berörda bolagen, en ur flera synpunkter önskvärd koncentrationsrörelse inom denna bolagskategori befordras. Emellertid finner länsstyrelsen det angeläget understryka att den offentliga tillsynen över de nämnda bolagen i göriligaste mån bör modereras efter dessa bolags särart och ej göras mera betungande för bolagen än det allmännas intresse och hänsynen till försäkringstagarna oundgängligen kan anses kräva. Antagligen skulle i förenklings syfte undantag kunna stadgas från åtskilliga av försäkringslagens bestämmelser utan att därigenom huvudsyftet med den skärpta offentliga kontrollen äventyrades. Vid det förhållandet att de största sockenbrandbolagen i storlek överträffa de minsta läns- och häradsbolagen anmäler sig i detta sammanhang även den frågan, huruvida icke sistnämnda bolag av mindre storleksordning i berörda hänseenden i viss utsträckning skäligen borde likställas med sockenbrandbolagen. Slutligen ifrågasätter länsstyrelsen om icke övergångstiden borde utsträckas utöver vad utredningen tänkt sig, förslagsvis till minst tre år efter det att de nya bestämmelserna i övrigt trätt i kraft.

Även *länsstyrelsen i Hallands län* understryker vikten av att sockenbrandbolagens uppgiftsskyldighet till tillsynsmyndigheten icke blir mera omfattande än som betingas av försäkringstagarnas intresse.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län — som icke yttrat sig angående frågan om en utvidgad tillsyn över sockenbrandbolagen — finner förslaget om att dessa bolag skola underkastas registreringsplikt välbetänkt men motsätter sig att försäkringsinspektionen blir registreringsmyndighet. I sistnämnda hänseende anför länsstyrelsen följande:

Givetvis har frågan reellt sett ringa betydelse. Ärendenas antal kommer att bli mycket litet, och dessa böra utan olägenhet kunna handläggas såväl av central som lokal myndighet. Men rent principiellt sett är frågan av vikt. Med hänsyn till önskvärdheten av att inom statsförvaltningen söka motverka centraliseringssträvandena synes det vara föga lämpligt att beträffande sockenbrandbolagen tillgripa centralisering. För sistnämnda bolag skulle registrering hos länsstyrelsen medföra fördelar. Bolagens funktionärer kunna vid personliga besök lätt erhålla erforderliga upplysningar om upprättande av stadgar och reglementen, varigenom omfattande skriftväxling eller långa resor kunna undvikas. Dessutom har länsstyrelsen erfarenhet i fråga om handläggningen av dylika ärenden, då länsstyrelsen ända tills helt nyligen varit registreringsmyndighet för läns- och häradsbolagen.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län uttalar att ett genomförande av utredningens förslag sannolikt i stor utsträckning skulle medföra att sockenbrandbolagen till följd av stegring av förvaltningskostnaderna icke längre bleve konkurrenskraftiga gentemot de större företagen.

Med hänsyn till de ofta stora risker sockenbolagen för sjöförsäkring iklätt sig och då klagomål i fråga om skaderegleringen i flera fall förekommit ifrågasätter *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* om icke även denna kategori av sockenbolag borde underkastas samma skärpta offentliga insyn som föreslagits beträffande sockenbolagen för brandförsäkring.

Vissa länsstyrelser ha vid sina remissvar fogat inhämtade yttranden från lokala sammanslutningar, av vilka Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, Skånska häradsbrandstodsbolagens sammanslutning och Upsala läns brandstodsbolag tillstyrka utredningens förslag, medan två sockenbolag i Värmlands län avstyrka detsamma.

Sockenbolagens rikskommitté — som utgör en sammanslutning av sockenbrandbolag — säger sig icke ha något att erinra emot att bolagen stå under offentlig tillsyn, blott denna icke blir för ekonomiskt betungande för bolagen. Dispens bör medgivas beträffande vissa bestämmelser i försäkringslagen. Kommittén uttalar sig vidare för lång övergångstid.

Folket-Samarbete finner det tillfredsställande att sockenbolagen för brandförsäkring underkastas försäkringsinspektionens tillsyn.

Landsbygdens brandförsäkringsbolags förening anser förslaget om att sockenbolagen för brandförsäkring skola underkastas samma offentliga tillsyn som övriga inhemska försäkringsbolag välgrundat. Föreningen finner det önskvärt att övergångstiden icke göres längre än som kan anses ur praktiska synpunkter erforderligt. Enligt föreningens mening vore det konsekvent och naturligt samt bäst förenligt med försäkringstagarnas verkliga intresse, att samtliga försäkringsbolag, oavsett verksamhetsområde och verksamhetsgren, ställdes under effektiv sakkunnig tillsyn. Aktuella händelser anser föreningen understryka behovet av en sådan tillsyn.

Jämväl *försäkringsinspektionen* biträder förslaget beträffande tillsyn över sockenbrandbolagen. Inspektionen ansluter sig vidare till utredningens ståndpunkt att motsvarande åtgärder beträffande bolagen för husdjursförsäkring icke erfordras. I fråga om sockensjöbolagen kan försäkringsinspektionen däremot icke biträda förslaget. Inspektionen anför:

Sockensjöbolagen spela visserligen en ur samhällsekonomisk synpunkt föga betydande roll. De försäkrade fartygen representera emellertid var för sig ofta ett högt värde. För den enskilde fiskaren är försäkringsskyddet för hans fiskefartyg av utomordentlig betydelse; hans hela näringsfång är vid haveri beroende av försäkringsgivarens soliditet och likviditet. Då de ifrågavarande bolagen äro ömsesidiga, kunna eventuella förluster täckas genom uttaxering å delägarna, men det är ur många synpunkter önskvärt att större sådana uttaxering kan undvikas. Som skydd för mera betydande förluster bör bolaget kunna lita till en tillräcklig reservfond och en betryggande återförsäkring. Såsom ett led i säkerhetsanordningarna bör ett bolag av denna typ tillämpa maximalbestämmelser, som ur försäkringsteknisk synpunkt kunna godtagas. Vid tillsynen av läns- och häradsbolag på sjöförsäkringsområdet, vilka bolag i några fall redovisa mindre omslutning än de större sockensjöbolagen, har inspektionen funnit en benägenhet hos bolagen att vilja ansvara för jämförelsevis stora belopp på varje risk. Inspektionen har därför ansett angeläget att godkänna endast ganska restriktiva maximalbestämmelser för sådana bolag. Förhållandena torde vara i stort sett likartade i fråga om sockenbolagen. Önskemålet om att inspektionen måtte kunna öva inflytande över sockensjöbolagens maximalbestämmelser leder till slutsatsen att även sistnämnda bolag böra underkastas fullständig tillsyn från inspektionens sida. För en sådan ordning talar även den omständigheten att inspektionen enligt kungörelsen den 15 oktober 1948 (nr 678) om statsbidrag till verksamhet för fiskredskapsförsäkring avses bliva tillsynsmyndighet för de ömsesidiga försäkringsbolag, som eventuellt komma att inrättas för att driva den med sjöförsäkringen närbesläktade fiskredskapsförsäkringen. Därest även sockensjöbolagen ställas under inspektionens tillsyn, kommer således hela denna försäkringsverksamhet under statlig kontroll.

Försäkringsinspektionen har icke något att erinra mot utredningens förslag beträffande sockenbrandbolagens bidragsplikt för tillsynen. Inspektionen tillägger, att samma regler torde kunna tillämpas på sockensjöbolagen om dessa inordnas under tillsynen.

I anslutning till utredningens uttalande att en utvidgning av försäkringsinspektionens tillsynsuppgifter medför ett ökat personalbehov anför inspektionen, att detta behov i första hand torde komma att uppstå inom inspektionens juridiska byrå, som har att handlägga ärenden rörande bl. a. bolagsordningar och registrering. I andra hand erfordras ökad personal för fullgörande av skadeförsäkringsbyråns revisionsverksamhet.

Departementschefen. Såsom utredningen anmärkt äro sockenbolagen av mycket växlande storleksordning. De största sockenbolagen ha större omfattning än de minsta företagen inom gruppen läns- och häradsbolag. Åtskilliga av de små sockenbolagen ha så ringa omslutning eller så starkt begränsat verksamhetsområde att möjligheterna till försäkringsmässig utjämning av riskerna icke kunna anses tillfredsställande. Visserligen kan bristande utjämning uppvägas genom omfattande återförsäkring, men det ligger i sakens natur att en sådan anordning kan bli relativt kostsam och därjämte betungande ur förvaltningssynpunkt. Det är därför önskvärt att åtminstone de minsta sockenbolagen inlemmas i större företagsenheter. En utveckling i denna riktning är sedan länge märkbar och det kan förmodas att densamma kommer att fortgå.

Någon tvekan synes mig icke kunna råda därom, att sockenbrandbolagen böra inrymmas under samma tillsyn som de s. k. riksbolagen samt läns- och häradsbolagen. Vad angår sockenbolagen för sjöförsäkring har utredningen icke ifrågasatt motsvarande åtgärder beträffande dem, vilket däremot skett i ett par remissyttranden. Med hänsyn framförallt till vad försäkringsinspektionen anfört synas mig sjöförsäkringsbolagen böra i förevarande hänseende likställas med brandförsäkringsbolagen. Någon ändring i husdjursförsäkringsbolagens ställning i tillsynshänseende torde däremot icke vara påkallad.

Med hänsyn till sockenbolagens i allmänhet okomplicerade förhållanden kunna vissa bestämmelser i nya försäkringslagen anses onödiga och tyngande för verksamheten och tillsynen över densamma. I den mån så är fallet, böra sockenbolagen undantagas från tillämpning av bestämmelserna. Detta kan ske genom ett undantagande av bestämda lagrum. En smidigare form torde emellertid vara att offentlig myndighet medgives rätt att dispensera från lagens bestämmelser i den utsträckning sådant kan anses betingat av omständigheterna. Dispensrätten synes böra anförtros Kungl. Maj:t med rätt att delegera densamma till försäkringsinspektionen. Eftersom de minsta läns- och häradsbolagen i förevarande hänseende äro jämställda med sockenbolagen, torde dispensregeln böra utformas så, att även dessa komma att omfattas av dispensmöjligheten. Regler i ämnet ha upptagits i 345 § försäkringslagen.

Här bör understrykas, att en utvidgad central tillsyn över brand- och sjöförsäkringsbolagen icke behöver och icke får medföra ett utplånande av dessa företags lokala karaktär. Det kan förutses, att försäkringsinspektionen kommer att — liksom beträffande läns- och häradsbolagen — genom remissförfarande bereda sig möjlighet att uppmärksamma lokala uppfattningar och önskemål.

Konsekvensen bjuder, att brand- och sjöförsäkringsbolagen även underkastas bidragsplikt till försäkringsinspektionen. Med de regler angående bidragsplikten, som för närvarande gälla, kommer icke något bolag att behöva betala mer än minimiavgiften, 100 kronor per år.

Enligt övergångsbestämmelserna skola brand- och sjöförsäkringsbolagen söka koncession jämlikt föreskrifterna i lagen om försäkringsrörelse före den 1 januari 1953. Denna övergångstid torde göra det möjligt för brand- och sjöförsäkringsbolagen att utan forcering anpassa sig till de utvidgade tillsynsbestämmelserna.

C. Skadeförsäkringen.

Den förut behandlade frågan om kontroll av premiesättningen avser skadeförsäkringen. Utredningen har tagit upp även andra skadeförsäkringsfrågor. Ett par av dem må här i korthet beröras.

1. Om obligatoriska försäkringsformer m. m.

Utredningen. Frågan huruvida skäl finnas att införa försäkringsplikt beträffande ytterligare försäkringsgrenar har av utredningen ingående behandlats. Utredningen har funnit övervägande skäl tala emot en utökning av de obligatoriska försäkringsgrenarna.

Vad särskilt angår ansvarighetsförsäkringen har utredningen uttalat sympatier för försäkringsplikt på detta område men funnit de praktiska svårigheterna med en obligatorisk ansvarighetsförsäkring så betydande att tanken måste uppgivas. Emellertid har utredningen skisserat ett alternativ till en obligatorisk ansvarighetsförsäkring. Att en skadelidande till följd av skadevällarens oförmåga att betala icke kan utfå skadestånd anser utredningen nämligen — särskilt vid mera omfattande skador — vara ett problem av så allvarlig art, att en lösning därav icke bör uppskjutas. Även de mången gång förödande verkningarna på en skadevällares ekonomi, som en mera betydande skadeståndsskyldighet kan medföra, böra i detta sammanhang beaktas. Utredningen anser att man bör överväga en lösning av innebörd att betalningsskyldigheten för varje större skadeståndsbelopp — med de inskränkningar, som kunna finnas nödvändiga eller lämpliga — överflyttas på det allmänna till den del skadeståndsbeloppet överstiger någon viss, tämligen hög summa. Kostnaderna kunde därvid uttagas skattevägen. Utredningen anser att den sålunda framkastade tanken bör närmare undersökas. En sådan undersökning har emellertid ansetts falla utanför ramen för försäkringsutredningens uppdrag. Förden skull föreslår utredningen att uppgiften överlämnas till särskilda sakkunniga. Utredningen anför därefter vissa synpunkter som utredningen anser böra beaktas vid en fortsatt undersökning.

Yttranden. Förevarande spørsmål ha mer eller mindre ingående behandlats i tre yttranden. *Thulebolagen* anföra olika synpunkter på frågan och framhålla vikten av att den ifrågasatta utredningen snarast påbörjas. Denna synes bolagen böra ske med utgångspunkt från försäkringsutredningens förslag.

Även *Folket-Samarbete* finner det i hög grad välbetänt, att utredningen upptagit frågan om ansvarighetsförsäkringen till prövning. Den av utredningen anvisade vägen synes anstalterna dock icke vara den lämpligaste. Folket-Samarbetes yttrande utmynnar i förslag om att hela förevarande problemkomplex blir föremål för en särskild utredning där representanter för de privata och kooperativa försäkringsföretagen medverka. En sådan utredning bör beröra även åtskilliga andra frågor som sammanhånga med ansvarighetsförsäkringen.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anmärker inledningsvis, att under åren 1942—1946 inom en grupp av bolag inträffade 104 400 skador, täckta av ansvarighetsförsäkringen, och att av dessa 98 000 voro egendomsskador och endast 6 400 personskador. Bland personskadorna översteg ersättningsbeloppet endast i 600 fall 1 000 kronor eller det belopp, över vilken gräns utredningen förslagsvis tänkt sig, att det allmännas ersättningsplikt skulle inträda.

Förbundet anför därefter vissa i huvudsak kritiska synpunkter beträffande utredningens förslag.

Departementschefen. Tanken på en det allmännas ersättningsplikt för vissa personskador saknar icke intresse. Ämnet torde falla inom ramen för

den inom justitiedepartementet pågående förberedande undersökningen angående lagstiftning på skadeståndsrättens område. Med hänsyn härtill finner jag icke anledning att här upptaga utredningens förslag till närmare granskning. Det kan förutses att försäkringsutredningens allmänna synpunkter ävensom vad i remissyttrandena anförts komma att beaktas vid den nyssnämnda undersökningen.

2. Utjämningsfonder i skadeförsäkring m. m.

Enligt anvisningarna till 30 § kommunalskattelagen må vid beräkning av överskottet å sjuk-, olycksfalls- eller skadeförsäkringsrörelse avdrag göras från bruttointäkten bl. a. för ökning av utjämningsfonderna i den mån denna ökning icke överstiger vinsten å själva försäkringsrörelsen. Lagen innehåller regler för beräkning av denna vinst. Avsättning till utjämningsfond är icke avdragsgill sedan fonden uppnått en i lagen fastställd gräns, som står i relation till premieintäkten.

Med utjämningsfond förstås i kommunalskattelagen fond, som enligt bolagsordningen må användas endast till att helt eller delvis täcka förlust å själva försäkringsrörelsen samt efter sådan disposition kvarstående förlust å rörelsen i dess helhet, i den mån förlusten icke kan täckas av andra till framtida förfogande avsatta medel.

Utredningen. Utredningen har understrukt nödvändigheten för försäkringsbolagen att med hjälp av konsolideringsfonder utjämna de ekonomiska verkningarna av fluktuationer i rörelseförloppet. Den konstruktion utjämningsfonderna fått i kommunalskattelagen är från olika synpunkter icke tillfredsställande. Försäkringsbolagen ha i följd härav nödgats — för att tillgodose ett i och för sig legitimt behov av att avsätta utjämningskapital — söka andra utvägar än avsättning till utjämningsfonder, bl. a. ha i vissa fall gjorts överdrivet stora avsättningar till ersättningsreserver. Utredningen föreslår, att försäkringsbolagen beredas möjlighet att bilda utjämningsfonder, vilka i räkenskaps- och skatteavseende jämföras med försäkringsfonderna. Det bör vara varje bolag obetaget att antingen bilda en enda utjämningsfond för hela försäkringsrörelsen eller skilda utjämningsfonder för olika försäkringsgrenar eller grupper av sådana. De föreslagna utjämningsfonderna skulle få till uppgift att möta den ökning av ett bolags förpliktelser, som kan följa av ett sämre skaderesultat än som antagits vid premieberäkningen, och kunna i detta hänseende betraktas som en parallell till den utjämningsfond, som man funnit erforderlig inom livförsäkringen. Utredningen betonar, att överföringarna till eller från utjämningsfonderna icke böra få fritt bestämmas varje år utan äro avsedda att följa en i bolagsordningen fastställd plan, grundad på exempelvis relationen mellan årets utbetalningar för försäkringsfall och premieinkomst för egen räkning. Planens upptagande i bolagsordningen medför att den blir underkastad koncessionsmyndighetens prövning.

Utredningen framhåller, att lagen om försäkringsrörelse icke torde lägga hinder i vägen för den av utredningen föreslagna anordningen. En ändring av skattelagstiftningen är däremot erforderlig.

Yttranden. Utredningens förslag i denna del tillstyrkes av *överståthållar-ämbetet*. Även de *länsstyrelser*, vilka yttrat sig i frågan, tillstyrka förslaget eller förklara sig icke ha något att erinra mot detsamma.

Jämväl *försäkringsinspektionen* biträder förslaget.

Kammarrätten säger sig sakna anledning att från beskattningssynpunkt motsätta sig utredningens förevarande förslag. Gentemot utredningens uttalande att försäkringsinspektionen genom sin kontroll över premiesättningen har möjlighet att övervaka att utjämningsfonderna icke bli för stora anmärker kammarrätten att det icke är lämpligt att ikläda inspektionen någon granskningsskyldighet ur fiskalisk synpunkt. I detta sammanhang har kammarrätten ifrågasatt en förbättring av taxeringsförfarandet på försäkringsbeskattningens område. Starka skäl synas kammarrätten tala för en anordning som medför möjlighet till en mera enhetlig och sakkunnig behandling i första instans av försäkringsbolagens skattefrågor än som under nuvarande förhållanden går att åstadkomma.

I det yttrande, som avgivits av *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, har frågekomplexet belysts från olika sidor. Riksförbundet betonar att det kan vara utomordentligt vanskligt att bedöma den erforderliga storleken av ersättningsreserven. Man är här i stor utsträckning hänvisad till grova uppskattningar. Såsom exempel kan inom den direkta affären nämnas avbrottsförsäkring samt ansvarighets- och sjöförsäkring, där slutregleringen av en skada kan dröja ett tiotal år. Det är uppenbart — framhåller riksförbundet — att de svenska bolag, som i större utsträckning äro engagerade i återförsäkringsaffär med utlandet, böra i sina ersättningsreserver avsätta så pass stora belopp, att de icke bokslutmässigt redovisa vinster, då resultatet enligt vad avvecklingen av ersättningsreserven sedermera visar i verkligheten är en förlust. I detta sammanhang bör vidare observeras den affär, som svenska försäkringsbolag driva i länder, med vilka Sverige har avtal för undvikande av dubbelbeskattning, och där vinsten å rörelsen beskattas i det andra landet men ej i Sverige. Den vinst som uppstår å sådan affär bör självfallet ej tillföras en här i landet skattefri utjämningsreserv med skattskyldighet för ur denna reserv uttagna belopp utan antingen överföras till en beskattad reserv eller tillföras premie- eller ersättningsreserven för motsvarande del av affären.

Folket-Samarbete hälsar med tillfredsställelse utredningens förslag om ändring i kommunalskattelagen beträffande utjämningsfonderna. Anstalterna ha ingående behandlat detta ämne och även tagit upp flera angränsande spörsmål. Sammanfattningsvis uttalar Folket-Samarbete, att i försäkringslagen böra upptagas bestämmelser om en utjämningsfond för varje verksamhetsgren, avsedd att utjämna växlingar i riskrörelsen inom grenen. Reglerna i nämnda lag angående täckande av förlust i försäkringsbolag böra revideras i syfte att säkerställa att varje verksamhetsgren blir »självförsörjande». Föreskrifter om avsättning till utjämningsfond böra icke upptagas i bolagsordningen, eftersom bolagsstämman bör äga befogenhet att disponera över årsvinsten så långt lagen om försäkringsrörelse med-

giver. Anstalterna anse att försäkringsfonden endast bör innehålla det belopp, som motsvarar bolagets försäkringsförpliktelser jämte erforderliga säkerhetsmarginaler. Att någon dold reservbildning icke här förekommer bör övervakas av tillsynsmyndigheten icke av skattemyndigheterna. Enligt Folket-Samarbetes mening innebär utredningens förslag en avsevärd och omotiverad skatteskärpning. En översyn bör ske av gällande skattebestämmelser för skadeförsäkring. Därvid bör tillses att utjämningsfonderna även beträffande avkastningen jämföras med försäkringsfonderna. Vidare bör övervägas om icke vinsten på själva försäkringsrörelsen skall vara helt skattefri även i den mån den icke avsättes till utjämningsfond.

Departementschefen. Såsom utredningen betonat, är försäkringsverksamheten enligt sin natur utsatt för mer eller mindre starka växlingar i rörelseresultatet. Försäkringsbolagen ha sålunda ett legitimt behov av att gentemot ogynnsamma resultat tillskapa buffertar i form av betryggande fondbildning. Utredningen kritiserar, att bolagen på sina håll i konsolideringsyfte gjort för stora avsättningar till ersättningsreserven.

Enligt den nya lagen om försäkringsrörelse är skadeförsäkringsbolag skyldigt att i balansräkningen såsom skuld under benämningen försäkringsfond upptaga värdet av bolagets ansvarighet på grund av dels inträffade försäkringsfall (ersättningsreserv), dels ock löpande försäkringar (premiereserv). Motsvarande bestämmelser funnos upptagna i den äldre försäkringslagen. Medan premiereservens storlek grundas på statistiskt-ekonomisk beräkning bestämmes ersättningsreserven efter en uppskattning av ännu icke reglerade skador. Därvid måste hänsyn tagas icke endast till sådana skador, som äro kända då bokslutet upprättas, utan även till sådana, som väl inträffat under räkenskapsåret men som icke blivit anmälda före bokslutet. Enligt vad jag inhämtat kunna de senare uppgå till relativt stora belopp, särskilt inom vissa grenar, t. ex. ansvarighets- och sjöförsäkring samt återförsäkring. Därtill kommer att beträffande försäkringar på utländsk marknad hänsyn måste tagas till valutarisk och liknande faktorer. På grund av de uppenbara vanskligheter som äro förenade med uppskattningen av oreglerade skador är det naturligt att bolagen här kalkylera med relativt stora säkerhetsmarginaler. Det bör understrykas, att bolagen icke på denna väg kunna bereda sig någon egentlig fördel ur skattesynpunkt. I den mån för stort belopp avsatts, framkommer överskottet i samband med avvecklingen av ersättningsreserven såsom skattepliktig vinst. Såsom framhållits i bl. a. Folket-Samarbetes yttrande torde det icke vara möjligt för skattemyndigheterna att bedöma, huruvida en avsättning till ersättningsreserv är rätt avvägd.

I anslutning till skattesynpunkten bör det fall särskilt uppmärksammas, att svenskt bolag driver försäkringsrörelse i främmande land, med vilket vårt land har avtal till förebyggande av dubbelbeskattning. Uppkommande överskott å nämnda rörelse beskattas i detta fall i det främmande landet och det skulle uppenbarligen lända det svenska bolaget till förfång om överskottsmedel av denna karaktär tillfördes en utjämningsfond.

Förslaget om ändring av kommunalskattelagens bestämmelser angående utjämningsfond har anknytning till vad nu anförts. Enär spørgsmålet huvudsakligen är av skatterättslig art torde det böra ankomma på finansdepartementet att vid lämplig tidpunkt upptaga detsamma till närmare prövning. I anslutning därtill torde de i Folket-Samarbetes remissyttrande framförda synpunkterna rörande vissa angränsande frågor jämväl böra närmare övervägas.

D. Livförsäkringen.

Livförsäkringens problem stodo i förgrunden för den äldre försäkringsutredningens arbete. De reformer, som genomförts med den nya försäkringslagen, avse också företrädesvis livförsäkringen. Vissa angränsande problem äro för närvarande under utredning av andra kommittéer, exempelvis spørgsmålet om en obligatorisk dödsfallsförsäkring och frågan om en allmän pensionering av anställda i enskild tjänst. Med hänsyn till nu nämnda omständigheter säger sig 1945 års försäkringsutredning ha saknat anledning till en mera ingående behandling av livförsäkringens speciella problem. Ett par sådana ha dock diskuterats av utredningen.

1. Folkförsäkring och stor försäkring.

Livförsäkringsrörelsen i vårt land drives huvudsakligen i två olika verksamhetsformer, nämligen folkförsäkring och stor försäkring. Den förra inbegriper vissa förmåner som saknas beträffande den senare. Premiebefrielse vid sjukdom, som i stor försäkring är ett frivilligt komplement till livförsäkringen, är inom folkförsäkringen obligatorisk. Härtill komma inom folkförsäkringen vissa anordningar för premielättnad vid militärtjänst och arbetslöshet. Villkoren vid annullation (återköp, fribrev) innebära att ett högre försäkringsskydd bibehålles den första tiden efter annullationen. Ackvisitions- och inkassoorganisationerna äro annorlunda uppbyggda — den sistnämnda framför allt utmärkt genom ett mera vidsträckt bruk av personlig premieinkassering. Folkförsäkringen utmärkes vidare av lägre medelförsäkringssumma och i genomsnitt kortare premiebetalningstermin än storförsäkringen. Premienivån är högre i den förra än i den senare. Folkförsäkringen är närmast avsedd för befolkningsgrupper med otrygga inkomstförhållanden.

Utredningen. Erfarenheten har givit vid handen, att det åtminstone hittills varit lämpligt att ha en särskild organisationsform för livförsäkringsverksamhet inom de ekonomiskt mindre välsituerade befolkningsskikten. Utredningen framhåller, att utvecklingen mot ökad ekonomisk utjämning mellan olika befolkningsgrupper och ökad ekonomisk och social trygghet samt den alltmer ökade insikten om livförsäkringsskyddets betydelse så småningom kunna medföra, att den särskilda folkförsäkringsformen blir överflödigt. Det är av vikt, tillägger utredningen, att denna fråga följes med uppmärksamhet, så att icke verksamhetsformen tillåtes kvarstå, sedan den överlevt sig själv.

Utredningen har ingående belyst anledningarna till skillnaden i premienivå mellan stor försäkring och folkförsäkring. Av en av utredningen verkställd, i betänkandet återgiven undersökning framgår att, sedan en premiesänkning under senare år genomförts inom folkförsäkringen, premien här endast obetydligt överstiger premien för stor försäkring.

En händelse, som utredningen tillmätt betydelse, är sammanslagningen för något år sedan av folkförsäkringsbolagen De Förenade och Framtiden. Denna sammanslagning medför — framhåller utredningen — att antalet bolag, som driva folkförsäkring, numera reducerats till fyra, samt att alla dessa bolag även tillhandahålla stor försäkring. Trängseln på anskaffningsområdet har härigenom minskat och folkförsäkringsklientelet kan av alla folkförsäkringsbolags ombud erbjudas även stor försäkring.

Utredningen understryker, att betydelsefulla förändringar i fråga om förhållandet mellan folkförsäkring och stor försäkring sålunda inträffat, sedan den äldre försäkringsutredningen avgav sitt betänkande. Skillnaden mellan de båda verksamhetsformerna har minskats i viktiga hänseenden, och utredningen räknar med att bolagen sträva efter en fortsatt utveckling i denna riktning. Med hänsyn härtill har utredningen ansett sig sakna anledning att föreslå särskilda åtgärder från samhällets sida i syfte att upphäva skillnaden mellan stor försäkring och folkförsäkring eller att reglera förhållandet dem emellan.

Yttranden. *Försäkringsinspektionen* betonar behovet av särskild kundtjänst inom folkförsäkringen, i synnerhet i fråga om premieinkasseringen. Det har icke visat sig möjligt att här tillämpa premieinkassering över postgiro i samma utsträckning som inom stor försäkring. Detta är en av orsakerna till de högre förvaltningskostnaderna inom folkförsäkringen.

Inspektionen ansluter sig helt till utredningens ståndpunkt beträffande folkförsäkringen.

Folket-Samarbete har icke något att erinra mot utredningens ståndpunkt men anför vissa allmänna synpunkter beträffande förvaltningskostnaderna i folkförsäkring.

Försäkringsfunktionärernas förbund uttalar, att den organisationsform, som företagen inom folkförsäkringen under alla år tillämpat varit av avgörande betydelse för försäkringens utbredning även till de lägsta inkomstskikten i samhället. Förbundet understryker särskilt betydelsen av ombudens personliga besök för premieinkassering. Inom folkförsäkringens klientel skulle flertalet försäkringstagare sannolikt missköta sin premiebetalning om sådan icke avkrävdes vederbörande av ombudet. Behovet av personlig service torde komma att bestå för överskådlig tid framåt.

Förbundet anför härefter att kostnaderna för arbetet på fältet äro låga, vilket särskilt gäller folkförsäkringen. Att dessa kostnader kunna hållas på så låg nivå sammanhänger därmed, att i det närmaste samtliga som sköta inkasserings- och akquisitionsarbetet utföra detta såsom bisyssla mot låg ersättning. De yrkesanställdas antal minskas successivt. Under nuvarande högkonjunktur ha de som syssla med akquisition kunnat något kompenseras

genom ökad nyteckning av försäkringar men penningvärdesförsämringen har drabbat dem som syssla med inkasseringsarbete. Starka skäl tala enligt förbundets uppfattning för att behålla skillnaden mellan stor försäkring och folkförsäkring med därav följande skilda premienivåer.

I den förut nämnda skrivelsen från *Tryggs agents och inkasserares centralorganisation* anföres:

Försäkringsutredningen har helt bortsett från att folkförsäkringsföretagens fältorganisation på grund av kostnadsskäl övergått från helt anställda yrkesinkasserare till enbart fritidsombud. Av försäkringsutredningens uttalande framgår, att pressen på folkförsäkringsföretagen skall ytterligare ökas, vilket måste medföra att inom en snar framtid allt fältarbete i försäkringsrörelsen måste utföras av deltidanställda mot underbetalning.

Departementschefen. Folkförsäkringens problem diskuterades ingående under förarbetena till den nya lagen om försäkringsrörelse. Jag torde härutinnan i främsta rummet få hänvisa till propositionen nr 50 till 1948 års riksdag, s. 185—198. Det är självfallet ett samhällsintresse att livförsäkringen vinner största möjliga utbredning även inom befolkningsskikt med låga inkomster och otrygga levnadsförhållanden. Men en förutsättning är att försäkringen är rationellt ordnad och billig. Enligt min mening måste man med tillfredsställelse hälsa den premiesänkning, som under senare år kunnat vidtagas inom folkförsäkringen. Av betydelse är att den s. k. skälighetsprincipen redan lagfästs beträffande folkförsäkringen. Såsom förut nämnts, kan principen i korthet sägas innebära, att nettopriset för en försäkring skall vara skäligt med hänsyn till de förmåner och tjänster, som försäkringen medför. Det åligger i första hand bolaget och dess anställda i olika befattningar att tillse att skälighetsprincipens krav uppfyllas. I andra hand ankommer det på tillsynsmyndigheten att övervaka att så sker.

I de båda sist refererade yttrandena har frågan om ombudens inkomster berörts. Detta är en avtalsfråga som bör lösas genom förhandlingar mellan de berörda parterna. Densamma torde icke här höra upptagas till behandling.

2. Annullationsfrågan.

Ett livförsäkringsavtal kan icke uppsägas av försäkringsgivaren; härvid bortses från sådana fall som att försäkringstagaren lämnat falska uppgifter vid försäkringens tecknande och liknande. Däremot äger försäkringstagaren när som helst häva avtalet. Ett hävande av avtalet i förtid kallas annullation.

I direktiven fick utredningen sig särskilt ålagt att ägna uppmärksamhet åt annullationsspörsmålen.

Utredningen. Då en försäkringstagare avbryter försäkringsavtalet i förtid, äger han rätt till medel, som innestå hos bolaget för försäkringen. Dessa medel kunna — ehuru i verkligheten beräkningen tillgår på annat sätt — betraktas såsom bildade därigenom att premier, som försäkringstagaren inbetalar, tillgodoföras ett särskilt konto för honom, till vilket även föres ränta å de innestående medlen efter en viss räntefot. I början av försäkringstiden är

kontot negativt på grund av anskaffningskostnaderna. Snart — i regel ett eller annat år efter försäkringens tecknande — blir emellertid kontot positivt, och försäkringstagaren har då rätt att i en eller annan form åtnjuta de innestående medlen.

Efter att ha statistiskt belyst annullationsfrekvensen för olika perioder och för olika kategorier av försäkringar, uttalar utredningen, att annullationerna utgöra ett allvarligt problem för livförsäkringsrörelsen. En annullation medför i första hand förlust för den försäkringstagare, vilkens försäkring annulleras, men också — på sätt utredningen närmare beskrivit — för övriga försäkringstagare och för bolaget såsom sådant.

Utredningen vitsordar, att livförsäkringsbolagen nedlägga ett omfattande arbete på att bekämpa annullationerna. De verkställda undersökningarna utvisa en fortgående minskning i annullationsfrekvensen. Det oaktat är annullationsfrågan enligt utredningens mening förtjänt av den största uppmärksamhet. Annullationsfrekvensen kan icke sägas vara i och för sig hög, men ansträngningar att om möjligt ytterligare nedbringa densamma måste likväl göras.

I anslutning härtill anför utredningen följande:

En hög annullationsfrekvens under åren närmast efter försäkringarnas tecknande tyder i regel på brister i ackvisitionsarbetet. Enligt utredningens uppfattning utgöres därför det riktiga botemedlet mot de tidiga annullationerna snarare av åtgärder för höjande av anskaffningsarbetets kvalitet än av åtgärder för att rädda försäkringar, som stå inför annullation. De vägar som stå till buds för höjande av anskaffningsarbetets kvalitet äro återigen bland annat en tillfredsställande utbildning och ett noggrant urval av ackvisitörerna. Slutligen men icke minst viktigt är att bolagsledningarnas intresse för anskaffningens kvalitet icke tränges tillbaka av det i och för sig naturliga intresset för anskaffningens kvantitet. En forcerad anskaffning drar gärna med sig en hög annullationsfrekvens. Riktningen för livförsäkringsverksamheten bör mera vara att för varje försäkringstagare åstadkomma det försäkringsskydd, som bäst passar honom, än att åstadkomma största möjliga försäkringsbestånd.

I enlighet härmed föreslår utredningen icke några särskilda åtgärder till motarbetande av annullationerna utan anser att förbättringarna böra framkomma främst som en följd av förbättrad utbildning av ackvisitörerna.

Utbildningsfrågan behandlar utredningen i ett särskilt avsnitt av betänkandet.

Yttranden. Utredningens synpunkter understrykas av *Försäkringsfunktionärernas förbund*. Även *Försäkringsbolagens riksförbund* ansluter sig till densamma. Förbundet framhåller att det är ofrånkomligt att en del av de nytecknade försäkringarna annulleras även om anskaffningsarbetet i kvalitativt avseende varit fullt tillfredsställande. Ett samband råder mellan annullationsfrekvensen och de allmänna konjunkturerna. Skulle en försämring av konjunkturläget inträda, kommer enligt förbundets mening annullationsfrekvensen omedelbart att stiga. Förbundet tillägger, att en sådan utveckling ej är att tyda som tecken på en försämring av beståndsvärden eller anskaffningsarbetets kvalitet.

Departementschefen. Annullationsfrågan kan anses ha betydelse utslutande för livförsäkringen. En annullation innebär regelmässigt en viss ekonomisk förlust för försäkringstagaren. Men även de kvarstående försäkringstagarna lida en viss förlust. Detta beror på att försäkringsbolaget icke erhåller full täckning för sina kostnader för den annullerade försäkringen. I viss utsträckning ha annullationer sin orsak i ändring i försäkringstagarens personliga förhållanden, t. ex. försämrad ekonomi, minskad försörjningsplikt o. d. Det är också uppenbart, att en försämring i konjunkturläget är ägnad att oförmånligt påverka annullationsfrekvensen.

Annullationerna utgöra med hänsyn till sin ekonomiska effekt för försäkringssklientelet ett betydelsefullt problem. På bolagen ankommer att vidtaga lämpliga åtgärder för att motverka annullationer. Klart är att en gedigen utbildning av ombuden i förening med ett av ansvarskänsla präglad ackvisitionsarbete härvidlag är av särskild vikt. Det kan förutsättas att försäkringsinspektionen med uppmärksamhet följer annullationsfrågan.

E. Särskilda spørsmål.

1. Obligatorisk olycksfallsförsäkring.

Antalet arbetsdagar, som årligen gå förlorade till följd av olycksfall i arbete, uppskattas av *utredningen* till närmare 15 miljoner. Utredningen betecknar denna olycksfallsfrekvens såsom en faktor av utomordentlig betydelse i samhällslivet.

Utredningen har anfört allmänna synpunkter beträffande den obligatoriska olycksfallsförsäkringens organisation. Särskilt har utredningen därvid belyst sambandet mellan olycksfallsförsäkringen och arbetarskyddet.

Hithörande frågor ha behandlats i åtskilliga yttranden. *Socialvårdskommittén*, som är sysselsatt med vissa problem inom området för den obligatoriska olycksfallsförsäkringen, anser att detta förhållande icke utgör hinder för försäkringsutredningen att fullfölja den påbörjade undersökningen angående försäkringens framtida organisation. Ehuru ett nära samband finnes mellan försäkringens materiella innehåll och organisationsformen finner kommittén det fördelaktigt att de frågor, som helt eller huvudsakligen äro tekniskt-organisatoriska, bli föremål för separat undersökning genom försäkringsutredningen. Det bör ankomma på utredningen och kommittén att samråda om den lämpliga gränsdragningen mellan arbetsuppgifterna.

I vissa yttranden framföras synpunkter emot ett fullföljande av försäkringsutredningens undersökning.

Departementschefen. Såsom redan anförts har utredningen enhälligt uttalat önskemål om att få fullfölja undersökningen av förevarande ämne. Detsamma faller helt inom ramen för utredningens uppdrag. Det är min avsikt att snarast tillmötesgå önskemålet om tillkallande av ytterligare ledamöter i utredningen såsom representanter för arbetsmarknadens parter jämte den expertis i övrigt, som kan finnas erforderlig. Om utred-

ningsarbetet i denna del fortsättes, synes det icke påkallat att här närmare ingå på ämnet eller att återgiva innehållet i remissyttrandena såvitt angår olika sakfrågor. De framförda synpunkterna böra självfallet beaktas under det fortsatta utredningsarbetet.

2. Flygförsäkring.

Utredningen har undersökt organisationen av denna i viss mån särpräglade försäkringsgren och funnit den från flera synpunkter ändamålsenlig. Enligt utredningens mening saknas anledning för det allmänna till ökat ingripande i flygförsäkringspoolens verksamhet. Därjämte har utredningen behandlat de organisatoriska spörsmål som aktualiseras vid ett införande av en obligatorisk flygtrafikförsäkring till täckande av skador, som genom trafik med luftfartyg tillfogas tredje man på marken och eventuellt även av luftfartygsinnehavarens ansvarighet för sådana skador. Olika alternativ till lösning av de nämnda organisationsfrågorna ha framlagts. I anslutning härtill uttalar utredningen, att det för närvarande saknas anledning att mera i detalj upptaga till diskussion en obligatorisk flygtrafikförsäkrings organisationsproblem. Det är nämligen ännu osäkert när eller hur en sådan försäkring kan komma att taga gestalt. Utredningen räknar emellertid med att de allmänna synpunkter, som framförts i betänkandet, skola tjäna som underlag för fortsatt diskussion i ämnet, då tiden härför anses mogen.

Svenska flygförsäkringspoolen förutsätter att utredningens uttalande angående flygförsäkringens nuvarande organisation icke skall tolkas så, att man uteslutit möjligheten av modifikationer i eller omläggning av verksamheten, därest detta skulle påkallas av den framtida utvecklingen. För att på bästa sätt kunna tjäna den till karaktär och omfattning i hög grad variabla flygverksamheten bör åt de svenska flygförsäkringsföretagen bevaras största möjliga frihet till hastig anpassning under skiftande förhållanden.

Beträffande de organisationsspörsmål, som uppkomma vid införande av en obligatorisk flygtrafikförsäkring, anför poolen synpunkter vilka i viss mån avvika från utredningens.

Departementschefen. I anslutning till Svenska flygförsäkringspoolens yttrande må framhållas, att det självfallet är ett intresse för det allmänna likaväl som för flygförsäkringens målsmän att denna försäkrings organisation ständigt anpassas efter utvecklingens krav.

Frågan om införande av en obligatorisk flygtrafikförsäkring faller inom ramen för den utredning, som för närvarande pågår på lufträttens område. Det synes icke påkallat att här ingå på de organisationsspörsmål, som ha anknytning till en dylik försäkring. Försäkringsutredningens och flygförsäkringspoolens synpunkter äro väl ägnade som underlag för diskussion i ämnet, då detta får aktualitet.

3. Gruppörsäkring.

Utredningen. I gruppörsäkringen kunna förvaltningskostnaderna väsentligt nedbringas. Vid sådan gruppörsäkring, där anslutningen sker kollektivt, blir ackvisitionskostnaden vid avtalets ingående i regel obetydlig i förhållande

till den totala premieinkomsten från gruppen. Om vidare premieuppbörden sker genom något gruppens eget organ, som överbringar premiebeloppet för alla försäkrade i gruppen till försäkringsbolaget, kunna inkassokostnaderna hållas låga eller bringas att helt försvinna. En annan fördel med grupp-försäkring är att man med denna i många fall når befolkningsskikt, som äro svåråtkomliga vid individuell ackvisition.

Utredningen pekar även på nackdelar som äro förbundna med denna försäkringsform. Risk finnes att befolkningen genom grupp-försäkringen uppdelas i två skikt: de som tillhöra någon sådan grupp, att en billig försäkring för gruppen kan ordnas, och de vilka icke tillhöra någon sådan grupp och alltså bli hänvisade till den dyrare individuella försäkringen. En annan olägenhet med grupp-försäkringen är den standardisering i fråga om försäkringsformer och försäkringsbelopp, vilken utgör en av förutsättningarna för att det förbilligande momentet hos grupp-försäkringarna skall kunna helt tillvaratagas. Standardiseringen motverkar anpassning till det individuella behovet. En annan olägenhet är risken för dubbelförsäkring. Vad särskilt grupplivförsäkringen beträffar tillkommer den olägenheten, att en person, som utträder ur en försäkrad grupp, förlorar sitt försäkringskydd. I många fall kan vid detta tillfälle personens hälsotillstånd vara sådant, att han icke kan få en ny, individuell försäkring. Även om detta hinder icke föreligger, kan på grund av åldern vid utträdet ur gruppen premien för en ny försäkring vara så hög att vederbörande icke vill skaffa sig en ny försäkring. Likaså kan den mänskliga trögheten medföra, att det genom utträdet bortfallna försäkringskyddet icke ersättes genom någon ny försäkring.

Beträffande grupplivförsäkring har utredningen vidare ställt frågan, huruvida denna lämpligen bör drivas såsom en ren riskförsäkring eller innefatta ett visst sparmoment. Skäl anföras för och emot bägge alternativen. Utredningen har icke tagit bestämd ståndpunkt till spörsmålet.

Från fältmannahåll ha framförts betänkligheter mot den kollektiva försäkringen på den grund, att densamma skulle komma att försvåra anskaffningsarbetet inom den individuella försäkringen. Ehuru en motsatt uppfattning kommit till uttryck utomlands kan man icke förneka möjligheten av en sådan svårighet. Den anförda synpunkten är dock enligt utredningens mening ovidkommande, förutsatt att icke det individuella anskaffningsarbetet försvåras i sådan grad, att den försäkringssökande allmänheten icke får sitt behov av individuell försäkring tillgodosett till rimliga kostnader.

Sammanfattningsvis uttalar utredningen om grupp-försäkringen, att denna visserligen är behäftad med olägenheter, såsom i fråga om möjligheten till anpassning efter det individuella försäkringsbehovet och möjligheterna till fortsatt försäkringskydd efter utträde ur gruppen, men det oaktat erbjuder stora fördelar bl. a. till förbilligande av försäkringen. Med hänsyn till de nämnda olägenheterna och då en mera ingående erfarenhet ännu saknas, bör försäkringen till en början drivas med stor försiktighet.

Yttranden. I det yttrande, som avgivits av *Försäkringsfunktionärernas*

förbund understrykes att grupplivförsäkringen måste handhavas med stor försiktighet, eftersom den i annat fall kan starkt motverka den individuella livförsäkringens utveckling.

Spörsmålet huruvida i grupplivförsäkringen bör inrymmas ett sparmoment har kommit starkt i förgrunden i övriga remissyttranden. *Försäkringsbolagens riksförbund* anför att denna fråga ingående diskuterades vid livförsäkringsbolagens planläggning av den nuvarande grupplivförsäkringen. Därvid stannade man för att ge grupplivförsäkringen formen av en ren riskförsäkring och orsaken härtill var framförallt att man ansåg, att försäkringens främsta uppgift borde vara att ge ett grundläggande dödsfallskydd till lägsta möjliga kostnad.

Thulebolagen uttala i stort sett liknande synpunkter.

I polemik mot uttalanden av utredningen angående tillsynen över grupp-försäkringen anför *Folket-Samarbete* inledningsvis följande:

Anstalterna hävda för sin del, att frågan huruvida försäkringsskyddet för en viss grupp av försäkringstagare skall ordnas genom en grupp-försäkring eller genom enskilda försäkringar — i vart fall beträffande annan försäkring än livförsäkring — är en fråga av den karaktär, att den helt bör ligga inom det enskilda försäkringsföretagets kompetensområde. Så länge premiesättningen för dylika enskilda försäkringar eller grupp-försäkringar sker med tillbörligt beaktande av skälighetsprincipen, bör det ur tillsynsmyndighetens synpunkt vara likgiltigt vilken form för försäkringens anordnande försäkringsgivaren väljer.

Folket-Samarbete understryker starkt de skäl utredningen anfört till för-mån för ett sparmoment i grupplivförsäkringen. I detta sammanhang erinra anstalterna om ett av dem tidigare väckt förslag om att livförsäkring som bedrivs i form av kollektiv riskförsäkring bör undantagas från lagens definition på livförsäkring och i stället hänföras till skadeförsäkring. Anstalterna tillfoga:

Folket-Samarbetes nyssnämnda förslag bör snarast möjligt underkastas särskild utredning, lämpligen i samband med den utredning av gruppliv-försäkringen, som ändock måste göras med anledning av utredningens ut-talande om sparmoment. Den konsekvensen av förslaget, att grupplivförsäkring med sparmoment skulle bedrivas av livförsäkringsbolag, medan grupp-livförsäkring utan sparmoment skulle hänföras till skadeförsäkring torde icke möta större olägenheter än att lång och kort sjukförsäkring enligt nu-varande ordning och enligt utredningens förslag uppdelas på liknande sätt.

Det torde härvid böra övervägas om ej all livförsäkring utan sparmoment skulle kunna hänföras till skadeförsäkring. Härigenom skulle möjliggöras en smidig anordning för individuell fortsättningsförsäkring till personer som utträda ur en kollektiv försäkring utan sparmoment.

Försäkringsinspektionen kan icke ansluta sig till *Folket-Samarbetes* för-slag om att all livförsäkring utan sparmoment skall kunna hänföras till skadeförsäkring. Enligt försäkringsinspektionens mening bör man icke un-dantaga någon del av ifrågavarande försäkring från det krav på rationella, av Kungl. Maj:t eller inspektionen stadfästa grunder för premieberäkning, återbäring m. m., som gällande lag föreskriver.

Inspektionen tillägger:

Inom den av livförsäkringsbolagen såsom en ren riskförsäkring bedrivna gruppförsäkringen har den försäkrade tillerkänts rätt att vid utträde teckna en frivillig individuell försäkring av viss storlek utan hälsoprövning. Vikten av en ansvarskännande service inom detta område har starkt framhållits både från bolagens och försäkringsinspektionens sida. Inspektionen, som anser det vara av stor betydelse att nämnda försäkring göres så enkel och billig som möjligt, kan icke — i varje fall innan praktisk erfarenhet vunnits inom området — tillstyrka införandet inom densamma av det komplicerande och kostnadskrävande sparmomentet.

Departementschefen. Ett bifall till Folket-Samarbetes förslag om att hänföra livförsäkring utan sparmoment till skadeförsäkring skulle innebära, att denna verksamhet undandroges den kontroll och tillsyn, som kan sägas ligga i de av offentlig myndighet stadfästa försäkringstekniska grunderna. I likhet med försäkringsinspektionen kan jag icke förorda en sådan anordning.

Intet av de spörsmål i övrigt rörande gruppförsäkringen, som behandlats i betänkandet och remissyttrandena, synes mig vara av beskaffenhet att nu föranleda ett ställningstagande från statsmakternas sida. De synpunkter som framförts böra beaktas vid avgörande av koncessionsärenden och eljest vid rättstillämpningen.

4. Värdebeständiga försäkringar.

Värdebeständig är en försäkring som anordnats så, att försäkringssumman vid försämring av penningvärdet bibehålles vid det realvärde, som motsvarar det vid avtalets ingående överenskomna försäkringsbeloppet. Värdebeständighetsfrågan kan sägas ha praktisk betydelse endast beträffande personförsäkringen, enkannerligen livförsäkringen.

Utredningen. Med hänsyn till att värdebeständighetsfrågan under senare år vid olika tillfällen fått aktualitet har utredningen upptagit frågan till närmare granskning.

Olika anordningar äro tänkbara för att åstadkomma en anpassning av försäkringsvärdena till ett sjunkande penningvärde. Utredningen har använt fyra alternativ, nämligen a) indexbundna premier samt användning i större utsträckning av livförsäkringar utan sparmoment, b) uppskjutande av all återbäring till försäkringstidens slut, c) medgivande för bolagen att placera större del än nu av försäkringsfonden i realvärlden samt d) införande i marknaden av värdebeständiga placeringsobjekt. Av skilda orsaker kan emellertid icke någon av dessa vägar sägas leda till en praktisk lösning av värdebeständighetsfrågan.

I anslutning till överväganden rörande alternativet c) har utredningen erinrat om att de hittills restriktiva bestämmelserna om livförsäkringsbolagens kapitalplacering i så måtto uppmjukats i nya lagen om försäkringsrörelse att bolagen numera äga fritt placera en tiondel av livförsäkringsfonden, dock att placering icke får ske i aktier. I förarbetena till lagen uttalades, att den fria placeringsrätten borde kunna utvidgas i framtiden om erfarenheterna gäve vid handen att så utan olägenhet kunde ske.

En utvidgning av den fria placeringsrätten kan — framhåller utredningen — tänkas underlätta för bolagen att anpassa försäkringarna efter penningvärdets förändringar. Med hänsyn till att den nya lagen endast under kort tid varit i kraft äro emellertid erfarenheterna av den fria placeringsrätten ännu begränsade. Utredningen tillägger:

Skulle en höjning av 10 %-gränsen nu vidtagas, skulle det därför endast kunna bli fråga om ett mycket försiktigt steg. Dels på grund härav och dels emedan placering i realvärden såsom tidigare framhållits icke — även om man bortser från de med dessa placeringar förenade riskerna — innebär någon värdebeständighetsgaranti, är det vidare tydligt att man genom en sådan höjning endast i mycket begränsad omfattning skulle kunna bidra till förverkligande av önskemålet om, så långt möjligt, värdebeständiga försäkringar. Vid sådant förhållande finner sig utredningen icke böra föreslå, att någon ändring redan nu vidtages beträffande det beslut, som riksdagen nyligen fattat i den föreliggande frågan. Om erfarenheterna av de nu beslutade placeringsreglerna bli gynnsamma, vill utredningen för sin del tillstyrka att ytterligare ett steg tages på vägen mot en friare placeringsrätt. I samband med en omprövning av denna fråga bör tagas under övervägande om och i vad mån placering i aktier bör medgivnas.

Försäkringsinspektionen anför:

Försäkringsväsendets stora samhällseliga betydelse har starkt framhållits i det föreliggande betänkandet. De riktlinjer och särskilda förslag, som i betänkandet framläggas, syfta till att skapa förutsättningar för försäkringsväsendets utvecklande på ett sätt, som är till största möjliga gagn för försäkringstagarna och samhället i dess helhet. Med framhållande av detta vill inspektionen understryka önskemålet, att försäkringsskyddet — detta gäller framförallt livförsäkringen — icke i större eller mindre grad spolieras genom penningvärdesförsämring. Livförsäkringsbolagen kunna själva föga göra för att förhindra eller motverka sådan skadegörelse, vilket även framgår av vad utredningen anför i denna fråga. Det är en angelägenhet av största vikt för staten att genom att upprätthålla ett stabilt penningvärde sörja för att det försäkringsskydd, som samhällsmedlemmarna genom avstående från omedelbar konsumtion åt sig uppbyggt, icke ödelägges genom penningvärdesförsämring.

Försäkringsbolagens riksförbund framför liknande synpunkter.

Departementschefen. Utredningens undersökning har skapat klarhet i den aktuella frågan angående värdebeständiga försäkringar. Av undersökningen framgår, att det icke är möjligt för försäkringsväsendet att skapa garantier för värdebeständighet hos försäkringssparandet.

Under förarbetena till nya lagen om försäkringsrörelse uttalades från statsmakternas sida, att den fria kapitalplaceringsrätten skulle kunna ytterligare utvidgas om erfarenheterna av de nya reglerna bleve gynnsamma. Utredningen har anslutit sig till denna ståndpunkt och betonat att en utvidgad placeringsrätt kan vara ägnad att främja värdebeständigheten hos livförsäkringarna. Vad utredningen i denna del anført synes mig väl grundat. I avbidan på närmare erfarenhet av den nya försäkringslagen bör frågan om en revision av kapitalplaceringsreglerna tills vidare anstå.

5. Utbildningsfrågan.

Utredningen. I olika sammanhang har utredningen betonat angelägenheten av hög standard hos försäkringsväsendet. Detta är ett intresse såväl för den enskilde som för samhället. Utredningen tillägger, att försäkringsväsendets standard i sin tur är i mycket stor utsträckning beroende av personalens utbildning för sina uppgifter. Inom alla kretsar av försäkringsvärlden torde det numera — framhåller utredningen — stå fullt klart, att spörsmålen rörande personalens utbildning och kvalifikationer äro av central betydelse för verksamheten.

Utredningen erinrar om att i nya försäkringslagen (302 §) upptagits en allmän föreskrift om att styrelsen och verkställande direktören skola övervaka att anskaffningsverksamheten i bolaget sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Kungl. Maj:t äger meddela närmare bestämmelser angående anskaffningsverksamheten och må därvid tillika förordna, att frågor rörande densamma skola, på sätt och i den omfattning som i nämnda bestämmelser anges, handläggas av en av Kungl. Maj:t utsedd nämnd.

I försäkringsväsendets tidigare utvecklingsskeden har utbildningsfrågan icke tillmätts samma betydelse som nu. Enligt utredningens mening står det utom tvivel att mycket av den kritik som riktats mot försäkringsbolagen bottnar i förhållanden, vilka sammanhånga med personalens utbildning.

Utredningen anför härefter följande:

Beträffande utbildningen äro förhållandena numera väsentligt ändrade. Förståelsen för nödvändigheten av en god utbildning av de försäkringsanställda har varit i ständigt stigande sedan mitten av 1930-talet. — — —

Av särskilt stor betydelse torde den utbildning vara, som bedrivs i Svenska försäkringsföreningens regi. Denna förening har enligt sina stadgar till syfte att verka för en sund och ändamålsenlig utveckling av försäkringsväsendet i vårt land. Föreningen söker förverkliga detta syfte bl. a. genom utbildningsverksamhet bland de inom försäkringsverksamheten anställda. Sedan mitten av 1930-talet har föreningen regelbundet anordnat utbildningskurser till en början endast för livförsäkringsackvisitörer men senare öppna även för personal inom övriga försäkringsgrenar och i olika tjänstställning. Vissa kurser för kontorsmän och för yrkesfältmän hållas årligen. För fältmännen anordnas därjämte årligen repetitionskurser. Undervisningen omfattar föredrag, diskussioner, seminarieövningar, förhör och skrivingar jämte slutprov. För kontorsmän anordnas vidare vartannat eller vart tredje år specialkurser i olika försäkringsgrenar. Försäkringsföreningen har tillsatt en särskild utbildningsnämnd som jämte kursverksamheten även ombesörjer utgivandet av studiehandböcker och annan litteratur samt korrespondenskurser. Representanter för de anställda och deras organisationer ha säte i utbildningsnämnden. Verksamheten bekostas genom bidrag från försäkringsbolagen. Sedan början av år 1949 har till utbildningsnämnden knutits en heltidsanställd studierektor.

Efter att ha framfört synpunkter till förmån för en — åtminstone i viss utsträckning — obligatorisk utbildning av de försäkringsanställda, ingår utredningen på frågan huruvida utbildningen lämpligen bör ordnas centralt för alla bolag eller bedrivs inom respektive förelag. Utredningen förordar det förra alternativet.

I detta sammanhang framkastar utredningen tanken att de fältmän, som med godkända vitsord genomgått föreskriven utbildningskurs, tilldelas ett diplom, certifikat e. d. Detta skulle få karaktären av ett slags auktorisation. En sådan anordning skulle enligt utredningens mening vara ägnad att skapa ökat förtroende hos allmänheten.

Utredningen påpekar att befattningshavare hos försäkringsinspektionen medverkat vid de nyssnämnda kurserna såsom lärare eller tillfälliga föreläsare. Att detta från pedagogisk synpunkt är en lämplig anordning kan icke vara tvivel underkastat. Utredningen förordar att man går ett steg vidare på den inslagna vägen t. ex. genom att låta försäkringsinspektionen bli företrädd i ledningen för kurserna eller genom att dessa ställas under inspektionens överinseende.

Sammanfattningsvis uttalar utredningen, att den icke funnit anledning föreslå särskilda regler beträffande utbildningen. Denna fråga är nämligen föremål för ett starkt intresse från de berörda parternas sida och det finnes anledning räkna med att parterna i samråd kunna gestalta utbildningen på ett fullt tillfredsställande sätt. Om så icke sker, äger Kungl. Maj:t jämlikt den ovan citerade 302 § i nya försäkringslagen befogenhet att i administrativ ordning utfärda föreskrifter i ämnet. Det kan förutses att Kungl. Maj:t och försäkringsinspektionen komma att med uppmärksamhet följa utbildningsfrågans utveckling.

Yttranden. Utbildningsfrågan har rönt stort intresse i remissyttrandena. *Försäkringstjänstemannaförbundet* understryker vad utredningen anfört angående vikten av utbildning av de försäkringsanställda, speciellt av dem som äro verksamma inom fältarbetet. Förbundet vill som sin bestämda mening framhålla, att utbildningen bör ske centralt för branschen genom ett fristående organ med statlig auktorisation.

Jämväl *Försäkringsfunktionärernas förbund* betonar utbildningsfrågans stora betydelse och anser att den grundläggande utbildningen bör ske centralt. Förbundet beklagar att under den senaste tiden vissa företag övervägt att lämna den hittillsvarande centrala utbildningen. Enligt förbundets mening bör utbildningen handhavas av företagen och de anställdas organisationer gemensamt under kontroll och överinseende av de myndigheter som statsmakterna kunna önska utse.

Svenska försäkringsföreningen, som lämnat en utförlig redogörelse för föreningens kursverksamhet, framhåller att under föreningens styrelse sorterar en utbildningsnämnd, sammansatt av representanter för bolagsledningar, kontorstjänstemän och fältmän. Nämndledamöterna ha hittills utsetts av föreningen men skola i fortsättningen utses, 4 av Försäkringsbolagens riksförbund, 3 av Försäkringstjänstemannaförbundet, 1 av Försäkringsfunktionärernas förbund och 2 av föreningen. Utbildningsnämnden handlägger tillsammans med en heltidsanställd studierektor alla utbildningsfrågor.

Föreningen har icke tagit bestämd ståndpunkt till frågan huruvida utbildningen bör ordnas centralt eller icke. Enligt föreningens mening är huvud-

saken att en ackvisitör visar sig besitta de erforderliga kunskaperna. Det sätt, på vilket han förvärvat desamma, är av mindre betydelse.

Utredningens uttalande angående lämpligheten av att försäkringsinspektionens befattningshavare i viss utsträckning lämna sin medverkan såsom lärare och föreläsare vid försäkringskurserna biträder föreningen. Inspektionens chef har själv brukat föreläsa om tillsynsmyndigheten och dess uppgifter. I motsats till utredningen anser föreningen det icke lämpligt att försäkringsinspektionen blir företrädd i ledningen för kurserna eller att dessa ställas under inspektionens överinseende. En sådan funktion synes ligga helt utanför inspektionens arbetsområde.

Försäkringsbolagens riksförbund anser det med hänsyn till försäkringsinspektionens ställning som övervakande och kontrollerande myndighet olämpligt att inkoppla inspektionen i ledningen av utbildningsverksamheten.

Folket-Samarbete anmärker att den 1 juli 1949 ingåtts en överenskommelse mellan alla försäkringsföretag — med undantag av vissa smärre lokala bolag — angående anskaffningsverksamheten. Överenskommelsen innehåller en bestämmelse av följande lydelse: »Varje ombud skall erhålla utbildning, svarande mot den uppgift, som anförtrotts honom. Ombud må icke fast anställas såsom inspektör eller distriktschef eller i därmed jämförlig befattning utan att ha undergått särskild praktisk och teoretisk utbildning. De kunskaper, som skola bibringas genom utbildningen, bestämmas av det anställande bolaget men skola i teoretiskt hänseende minst motsvara vad som fastställs av försäkringsbolagens centrala utbildningsinstitut.»

Härefter anför *Folket-Samarbete*, att anstalterna äro intresserade av att medverka till att ett gemensamt utbildningsinstitut upprättas. *Folket-Samarbete* anser nämligen att en på detta område genomförd frivillig samverkan kan vara ändamålsenlig. Även om *Folket-Samarbete* sålunda räknar med att kunna medverka i ett gemensamt utbildningsinstitut, förbehålla sig anstalterna rätten att i varje enskilt fall avgöra, huruvida anstalterna för viss yrkesgrupp eller inom viss försäkringsgren skola utnyttja det gemensamma institutets resurser eller bedriva ifrågavarande utbildningsverksamhet i egen regi.

Folket-Samarbete ansluter sig till uppfattningen att utbildningsverksamheten, vare sig den bedrivs av ett gemensamt utbildningsinstitut eller av enskilda företag, icke bör vara underställd försäkringsinspektionens överinseende.

Försäkringsinspektionen säger sig kunna vitsorda att insikten om utbildningens vikt numera är allmän bland försäkringsväsendets målsmän. En omfattande utbildningsverksamhet bedrivs också såväl av bolagen gemensamt som av vissa större bolag i egen regi. I likhet med utredningen anser inspektionen lämpligast att i varje fall den grundläggande utbildningen bedrivs centralt, oaktat frågan icke synes inspektionen vara av den betydelse att den behöver författningsmässigt regleras utöver vad som redan skett.

Kurser som avse utbildning för visst yrke böra enligt inspektionens uppfattning underställas överstyrelsen för yrkesutbildning.

Departementschefen. Av remissyttrandena framgår att intresset för en gedigen utbildning av de anställda är allmänt inom försäkringsväsendet.

Enligt 302 § lagen om försäkringsrörelse åligger det bolagsledningen att övervaka att anskaffningsverksamheten bedrivs på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Kungl. Maj:t äger meddela närmare bestämmelser härom. Den mellan bolagen den 1 juli 1949 träffade överenskommelsen angående anskaffningsverksamheten innehåller grundläggande bestämmelser angående utbildningen. En gemensam skiljenämnd skall enligt överenskommelsen avgöra tvistefrågor rörande överenskommelsens tillämpning och tolkning; Kungl. Maj:t utser ledamöterna i nämnden. Överenskommelsen har underställts Kungl. Maj:t, som icke funnit erforderligt utfärda närmare föreskrifter i ämnet.

Enligt vad jag inhämtat står den av Svenska försäkringsföreningen bedrivna kursverksamheten i huvudsakliga delar under överinseende av överstyrelsen för yrkesutbildning. Detta förefaller att vara en lämplig anordning.

Någon anledning för det allmänna att under föreliggande omständigheter ingripa i hithörande organisatoriska spörsmål anser jag icke förefinnas. Det vill synas som om dessa skulle kunna lösas i försäkringsväsendets egen regi. Skulle i framtiden ett ingripande anses erforderligt, är Kungl. Maj:t jämlikt det nyssnämnda lagrummet behörig utfärda föreskrifter i ämnet.

Den av utredningen framkastade tanken på auktorisation av fältmän torde icke nu böra upptagas till närmare övervägande.

Hemställan.

Härefter hemställer föredraganden, att lagrådets utlåtande över ifrågasvarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Gunnel Sjölin.

¹ Denna bilaga, som frånsett vissa redaktionella jämkningar är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 5 april 1950.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden GEIJER,
LECH,
regeringsrådet QUENSEL,
justitierådet BECKMAN.

Enligt lagrådet den 30 mars 1950 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 10 mars 1950, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet O. H. Appeltofft.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 6 april 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler t. f. chefen för handelsdepartementet, statsrådet Danielson, lagrådets den 5 april 1950 avgivna utlåtande över det den 10 mars 1950 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse*. Föredraganden hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte efter vissa redaktionella jämkningar jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lennart Kihlstrand.

Innehållsförteckning

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
Förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om försäkringsrörelse.....	3
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 10 mars 1950</i>	8
Inledning	8
Kort översikt av utredningens förslag m. m.	9
Yttranden över utredningens förslag	13
Departementschefen s. 14.	
De grundläggande synpunkterna i principbetänkandet	15
A. Principiella synpunkter på försäkringsverksamheten.....	15
Departementschefen s. 23.	
B. Förslag av allmän räckvidd.....	24
1. Företagstyp. Representation för försäkringstagarna i försäkringsaktiebolag	24
Departementschefen s. 30.	
2. Kontroll över premiesättningen i skadeförsäkring	32
Departementschefen s. 49.	
3. Antalet försäkringsbolag	52
Departementschefen s. 56.	
4. Sockenbolagen	57
Departementschefen s. 63.	
C. Skadeförsäkringen	64
1. Om obligatoriska försäkringsformer m. m. s. 64. — 2. Utjämningsfonder i skadeförsäkring m. m. s. 66.	
D. Livförsäkringen	69
1. Folkförsäkring och stor försäkring s. 69. — 2. Annullationsfrågan s. 71.	
E. Särskilda spørsmål	73
1. Obligatorisk olycksfallsförsäkring s. 73. — 2. Flygförsäkring s. 74. — 3. Grupp-försäkring s. 74. — 4. Värdebeständiga försäkringar s. 77. — 5. Utbildningsfrågan s. 79.	
Departementschefens hemställan	82
<i>Utdrag av lagrådsprotokollet den 5 april 1950</i>	83
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 6 april 1950</i>	84